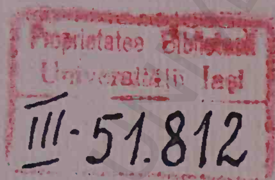

DATE ISTORICE

DESPRE PROTOPOPIATELE, PAROCHIILE ȘI MÂNĂSTIRILE ROMÂNE DIN MARAMUREȘ

din timpurile vechi până în anul 1911.

CULESE ŞI SCRISE

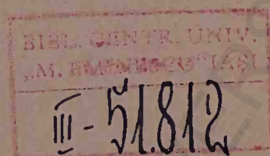
DE:

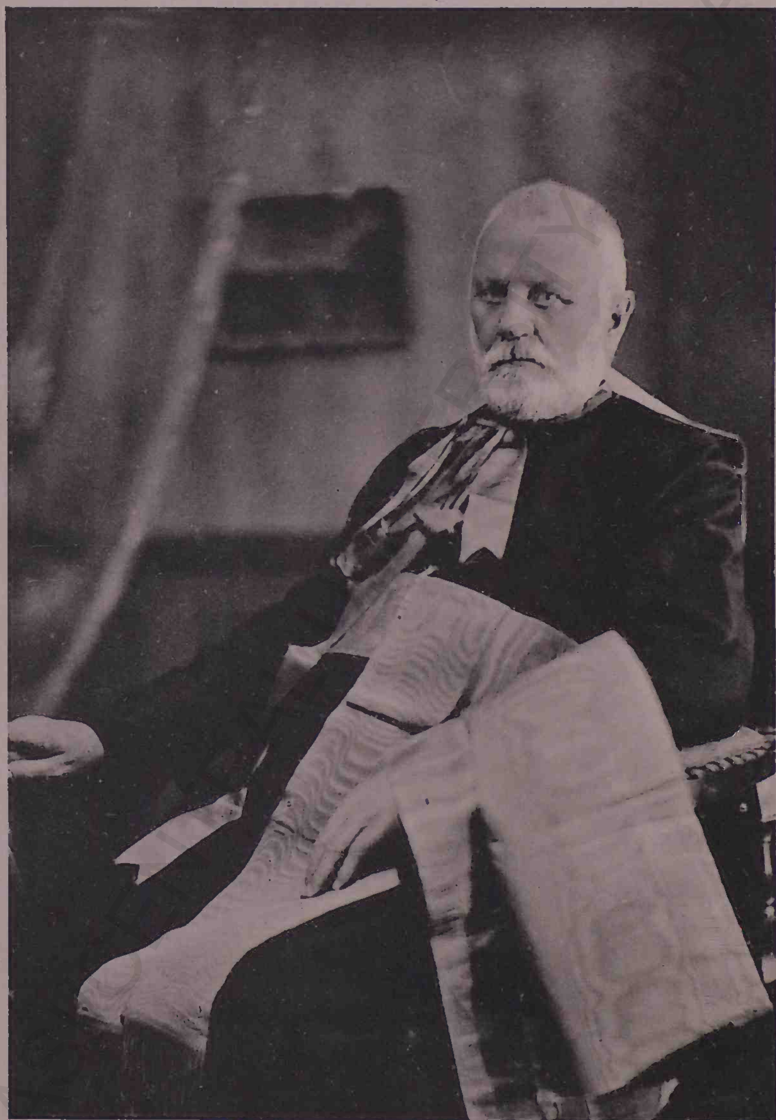
TIT BUD
Vicariul Maramureşului.

Cu permisiunea Preaven. Ordinariat diecezan.

Prețul 3 coroane.

GHERLA
Cu literile tipografiei diecezane
1911.

Tit Bud
Vicariul Maramureşului.

DATE ISTORICE

DESPRE PROTOPOPIATELE, PAROCHIILE ŞI MÂNĂSTIRILE ROMÂNE DIN MARAMUREŞ

DIN TIMPURILE VECHI până în anul 1911.

CULESE ŞI SCRISE

DE:

TIT BUD

Vicariul Maramureşului.

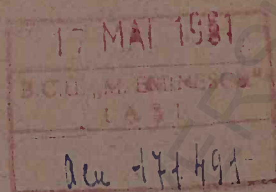
Cu permisiunea Preaven. Ordinariat diecezan.

Preţul 3 coroane.

GHERLA

Cu literile tipografiei diecezane

1911.

Prea stimaţi fraţi preoţi din Maramureş!

Intre ocupaţiunile mele multe n'am uitat de promisiunea făcută în anul 1891. ca voiu da sub tipar istoria protopopiatelor din Maramureş ca întregire a disertaţiunei mele despre episcopii şi vicarii români din Maramureş, ba precum vedeţi am mers şi mai departe încât am scris şi istoricul parochielor din acest vicariat, dinpreună cu lista preoţilor din timpurile cele mai vechi, până unde am aflat date, precum şi însemnări despre Mânăstirile din Maramureş.

Din an în an am adunat datele aceste, şi acum le dau sub tipar.

La aceasta m'a îndemnat iubirea către patria mea Maramureş şi dorul ca să nu piară şi să nu se dee uitarei unele date interesante şi numele antecesorilor noştrii.

Voi ştiţi iubiţilor mei fraţi, cumcă Maramureşul în veacurile trecute — a fost espus la invaziunile multor popoare şi oştiri protivnice, cari au nimicit sate şi biserici şi au ars în biserici multe documinte şi cărţi de valoare, ba şi averile poporului adunate şi ascunse în biserici.

Nu e dară mirare cumcă despre întâmplările mai vechi din parochiile noastre abia avem documinte. Totuş am cugetat că fac un lucru bun să adun datele despre întâmplările şi despre preoţii din vicariat baremi din cele trei veacuri trecute. Opul meu nu-i complet, sunt în dânsul lacune multe d. e. am aflat că în anul cutare a fost un preot în satul oare-care, dar n'am aflat câţi ani a servit acolo, apoi din trecutul unor parochii abia sunt ceva date.

Toate câte am aflat dupa cercetări de ani de zile sunt aici descrise, şi Vă rog să le primiţi şi să le cetiţi cu aceea bunăvoinţă cu care le-am scris eu.

Dacă ve-ţi cetì opșorul acesta ve-ţi avea aceea bucurie, că va ve-ţi convinge cumcă poporul român din Maramureș a fost aici din începutul co'onizărei Maramureșului cu oștile romane a lui Traian.

Vă ve-ţi convinge cumcă poporul român din Maramureș începànd deja dela veacul al 12 și 13-lea a dobândit donaţiuni regești pentru meritele câștigate în resbelele cele crunte, și astfeliu acest popor a trebuit să fie aici și înainte de veacul al 12-lea.

Ve-ţi afla cumca Clerul român din Maramureș a fost atât de brav și bun, încât Regele Mathia în anul 1479 scutește pentru totdeauna pe toţi preoţii români din Maramureș de legea grecească dela solvirea contribuţiunilor regești ordinarie și extraordinarie, cari se solvesc altcum de toţi locuitorii ţărei (Dr. I. Mihalyi dipl. Maram. pag. 536).[1]

Ve-ţi vede că nobilii din Maramureș sunt descendenţii voivozilor celor mai vestiţi și a cnezilor de mare renume, din cari au fost mulţi preoţi nobili.

Ve-ţi vede cumcă ca nobili au ridicat Mânăstiri și biserici, au avut pe episcopii săi, și au susţinut preoţi câte odată și mai mulţi câte într'o parochie — da, pentrucă familiile nobile își aveau preoţii lor aleși din sânul lor. Apoi s'a întâmplat cumcă cutare preot a rămas văduv, s'a căsătorit a doua oară, dar n'au mai servit la altarul Domnului, ci au funcţionat la membrii familiei lor nobile săvârșind botezuri, cununii, îngropăciuni și alte funcţiuni preoţești.

Ve-ţi afla cumcă acest popor harnic susţine școlile sale confesionale, (: deși în toate parochiile s'au înfiinţat câte 2—3 școli de stat:) și din an în an zidește biserici frumoase de pieatră.

Ve-ţi afla cumcă Clerul din Maramureș își împlinește cu scumpătate chiemarea sa, și cumcă cu zel promovează binele poporului. — Despre aceasta vă dau eu adeverinţă, care vă cunosc pe toţi și știu că sunteţi un Cler de frunte în dieceza Gherlei.

Cu ajutoriul vostru s'a înfiinţat convictul nostru din Siget, cu ajutoriul vostru tovărășiile cele multe de pe sate a căror prezidenţi sunteţi voi, și cu ajutoriul vostru banca românească din Siget. — La îndemnul vostru răscumpără

1 Acest document este fals

poporul nostru averile sale avitice, din mânile streinilor. Şi voi toate aceste le faceţi în linişte, fără a vă lăuda în lumea largă. Şi eu am speranţă cumcă voi fraţilor ve-ţi face încă multe lucruri folositoare pentru sfânta biserică greco-catolica, şi pentru credinciosul nostru popor.

Cel ce va scrie preste o sută de ani istoricul parochiilor noastre de bună samă va afla un izvor şi mai bogat decât cum am aflat eu.

In urmă însemn şi accea cumcă în Maramureş au rămas neschimbate numirile satelor române, mulţumită zălosului nostru barbat Dr. Ioan Mihalyi, care ca protofişcal comitatenz n'a lăsat să se schimbe numirile strâvechi a comunelor noastre nobile.

Acum dau samă despre opurile şi despre auctorii a căror cărţi le-am folosit la scrierea acestora.

1. Datele din archivul episcopesc dela Ungvar.

2. Protocoalele despre conscrierea regnicolară a parochiilor din Maramureş în anul 1774.

3. Protocoalele din archivul vicarial rusesc din Siget şi din archivul vicariatului nostru.

4. Opul lui Ioaniciu Basilovits despre fundaţiunea ducelui Koriathovits din anii 1799 şi 1804.

5. Protocoalele congregaţiunelor comitatenze din Maramureş începând din 1620, din cari multe date mi-a cules Sp. Domn Georgiu Petrovay protoarchivar comitatenz, căruia şi cu aceasta ocaziune îi esprim mulţămita mea cea mai adâncă.

6. Diplomele Maramureşene din seclul al 14-lea şi 15-lea de Dr. Ioan Mihalyi. Precum şi datele culese de Dnia Sa din archivul comitatenz, pentru cari i sum cu adânca mulţămită.

7. Opul „Insemnările din bisericile române din Maramureş“, de Ioan Bîrlea preot capelan în Ieud.

8. Şematismele vechi dela Ungvar începând dela anul 1825 şi Şematismele diecezei Gherlei.

9. Relaţiunile preoţilor din vicariat scoase din matriculele parochiale.

10. Ziuarele unor parochii. — Insămn aici şi elencul opurilor mele edate până acuma.

1. De unde nu este re'ntoarcere (1872).
2. Concordia biblică reală (1876).
3. Catecheze pentru pruncii şcolari (1877) deja în a 2-a ediţiune.
4. Cuvântări funebrale şi iertăţiuni Tom. I. (1878).
5. Viaţa Preacuratei Vergure Maria (1886).
6. Tipic bisericesc (1886).
7. Cuvântări funebrale şi iertaţiuni. Tom. II. (1887).
8. Indreptar practic pentru păstorii sufleteşti (1883).
9. Disertaţiune despre episcopii şi vicarii români din Maramureş (1891).
10. Tipic preoţesc (1894).
11. Viaţa sfinţilor (1897).
12. Istoria parochiei din Siget (1903).
13. Analele Asociaţiunei pentru cultura poporului român din Maramureş (1906).
14. Poezii poporale din Maramureş.
15. Opul prezinte: Istoria protopopiatelor şi a parochiilor române din Maramureş cu adnotaţiuni despre Mânăstirile din Maramureş.

Am mai scris afară de aceste articoli număroşi în foile noastre, studii din viaţa pastorală şi corespondinte din Maramureş.

Mulţămesc bunului Dumnezeu, că m'a ajutat să scriu şi s'a îndurat a-mi da sănătate şi voie a lucra.

Sigetul Maramureşului — (Máramarosszigct), luna Iuniu 1911.

Tit Bud
parocul gr. cat. român a Sigetului
şi vicariu al Maramureşului.

Istoria
PROTOPOPIATELOR
DIN
Maramureș
din timpurile vechi până în 1911.

Istoria protopopiatelor a parochielor şi a Mânăstirilor române din Maramureş.

Despre viaţa bisericească a Românilor din Maramureş, — care în alte locuri e izvorul cel mai avut a evenimentelor istorice — până la seclul al 17-lea avem date puţine.

Atâta este sigur cumcă în veacul al 15-lea în acest comitat deja a fost organizată biserica răsăriteană.

Aceasta sĕ adevereşte din documintele şi din diplomele nobilitarie în cari se face amintire despre preoţii români de pe acele timpuri, şi din însemnările de pe cărţile vechi bisericeşti.

Astfeliu într'un documânt din 1386 se espune cumcă în Giuleşti a fost preot Miriclo fiul lui Giula (Gyula) strămoşul familiei Rednik, din care au fost mulţi preoţi şi şi episcopul Rednik dela Blaj.

In anul 1423 se face amintire despre Dragos popa în Coseu. — Comună Coseu n'avem, poate că Dragos a fost protopopa Coseului. In anul 1428 se amintesc ca preoţi Costa, apoi Bolota în Apşa de mijloc, iar în 1445 în Vişeu preotul Nicolae.

In 1451 diacon Iuga în Ieud

In 1462 popa Nan în Giuleşti.

In 1498 popa David în Leordína.

In 1539 protopopul Petru din Budeşti, parochia Vişeului de mijloc înfiinţată în 1569.

In 1645 April 26 a primit Comitatul pe nou denumitul Episcop Igumenul Silvestru.

Dela 1711—1719 Marţiu 5 a fost episcop Petrovay Popa Ştefan alias Serafim.

Regele Mathia cu una ordinaţiune din 1479 la rugarea Metropolitului din Alba-Iulia pe preoţii români din Maramureş i-a absolvat dela ori ce feliu de contribuţiune.

Preoţii de pe acele timpuri erau din classa proprietarilor şi a nobililor.

Din conscripţia venitelor preoţeşti din Maramureş efeptuită în 1774 apare cumcă parochiile aceste s'au înfiinţat în timpuri vechi şi îndată după înpopularea comunelor.

In conscripţia aceea se zice: „Parochia Mater Statim cum impopulatione Pagi erecta".

„Ab antiquo erecta".

„Annis incertis erecta".

„Memoriam humanam excedente tempore erecta".

Comunele române din Maramureş sunt foarte vechi.

In diplomele câte le avem se vede că începând dela 1345 comunele române se dădeau ca donaţiuni unor bărbaţi binemeritaţi de Patrie şi de Religiune, a căror strănepoţi români şi astăzi trăiesc.

Din o diplomă din anul 1213 apare că în Maramureş a fost şi loc acreditat. Diploma se începe astfeliu: „Nos M. Paulus Magister domus fratrum de Maramorosio" etc. Acel loc a fost Remetii dincolo de Săpinţia (Pálosremete), unde acum ruthenii servesc în biserica vechie a părinţilor Paulini. Acel loc acreditat verosimil s'a nimicit în 1241 de tătari, dar biserica stă şi astăzi.

Insă dacă a fost loc acreditat pentru păstrarea diplomelor în anul 1213 e sigur că a trebuit să aibă şi ce păstra, şi cumcă deja înainte de 1213 se strădau pentru maramureşeni diplome nobilitarie şi de donaţiuni, cari se păstrau în acel loc destinat spre aceasta.

Diplomele acele în cea mai mare parte au fost a românilor, şi în parte a ungurilor, deoarece în diplomele câte le avem de-a rândul apar numele familiilor române şi azi esistente.

Astfeliu în anul 1231 deja au fost români în Maramureş.

Apoi este ştiut că Baliţia (Balc) voda şi Drag mester (cari în anii 1373—1402 au fost şi Comiti supremi ai Maramureşului): în anul 1391 au fundat Mânăstirea S. Archangel Michail dela Peri (ruseşte Hrusova, ungureşte Körtvélyes), şi acolo au avut reşedinţă şi episcopii din Maramureş, — cari (dupăce sub Mihail Apafy s'a luat aceea Mânăstire):

și-au străpus reședința la Moiseiu, și la Husztbaranya. Insă a locuit și în Bârsana un episcop Gavriil, în Petrova Serafim, în Moiseiu Demetriu Pop. — In Biserica albă a locuit când și când și episcopul Stoica.

In anul 1906 am cercetat Mânăstirea dela Peri cu domnul N. Iorga, însă n'am aflat decât locul Mânăstirei.

Pietrile dela Mânăstire le-au cărat ruthenii și le-au așezat de fundamente sub căsile lor.

Episcopia română din Maramureș a sustat până la 1734 când lățindu-se unirea episcopul cel de pe urmă Doziteu s'a refugiat în Moldova, ducând cu sine de bunăsamă și documintele câte le-au avut.

Constantin Brancovan domnul Munteniei (1668—1714) a dăruit Mânăstirei din Maramureș închinată la Inălțarea Domnului un potir cu inscripția: „daruit de voda Brancovean". Aceea mânăstire a fost cea din Biserica albă de lângă Siget.

Episcopia română din Maramureș a sustat mai bine de 300 de ani.

Episcopia a stat sub iurisdicțiunea episcopului dela Belgrad, ceea ce se vede de acolo, că episcopii dela Alba-Iulia se întitulau și episcopi al Maramureșului.

La reîncorporarea Comitatului Maramureș către Ungaria în anul 1736 parochiile aceste s'au adnectat la episcopia ruthenă a Muncaciului, — sub care a stat până la 1850, adecă 114 ani. In 1850 s'a înființat dieceza română a Gherlei. Adecă 114 ani au stat românii din Maramureș sub o cârmuire ruthenă, trimițând episcopii dela Ungvar preoți rutheni între români.

Cele mai sus scrise documentează cumcă aici a ezistat vieața bisericească; căci și Mânăstirea dela Peri s'a înființat cu scopul, ca acolo egumenii să aibă iurisdicțiune episcopească, care episcopii au și ezerciat'o până la 1734.

Ca egumeni a Mânăstirei dela S. Michail (dela Peri) din Maramureș cu iurisdicțiune episcopească se amintesc: Pachomiu, Ilariu și Gelaziu. Apoi episcopii Dumitru Pop cu reședința la Moiseiu 1637, — Solovestru 1645, Iosif Stoica 1692—1711, Serafim din Petrova 1711—1719.

Dozitheu 1720—1734. — In 1707 episcopul Stoica fiind deţinut a fost pe aici un episcop cu nume Circa — pretin a calvinilor, care a fugit căci la caz contrar s'ar fi spânzurat, făcând multe fărădelegi în Comitat. La mânăstirea dela Bârsana episcopul Gavriil.

Dr. Ioan Mihalyi scrie cumca în Mânăstirea dela Peri a ezistat şi o tipografie, şi poate că acolo s'a tiparit cea dintâiu carte bisericească în limba română. Precum scrie şi N. Iorga că cartea întâia (bisericească) a trebuit sa iasă din părţile aceste.

Deja înfiinţarea Mănăstirei dela Peri în anul 1391 cu reşedinţa de Episcop arată că în Maramureş a fost organizată biserica răsăriteană,căci la caz contrar n'ar fi avut lipsă de Episcopie.

Acei Episcopi au ocârmuit Maramureşul stându-le în ajutor protopopii.

Apare aceasta din decretul saborului (sinodului) ţinut în Siget sub episcopul Stoica în 17 Aprilie 1698, în care se scrie: „Sabòrul mare din Siget pe scaunul Părintelui Vlădica Iosif Stoica fiind sfinţenia sa de faţă şi protopopii din ieraşul de sus, ieraşul Coseului şi ieraşul Sigetului". etc.

Dar să ştie şi aceea cumcă la sinodul sfintei Uniri ţinut în 5 Septemvrie 1700 în Alba-Iulia au fost de faţă şi protopopi din Maramureş, anume Luca din Seliş (oare nu Seliştea?), Ilie protopopul din Saldobiş, care s'a ţinut de ieraşul (protopopiatul) de jos sau a Sigetului, protopopul Vasilie din Romlis. — Comună cu acest nume n'avem, ci poate că sub Romlis trebue a înţelege Rona de sus căreia ruşii îi zic Ronilis — Rona de sus. — Insă eu sunt de părere cumcă acei protopopi au fost rutheni, deoarece în acel timp Maramureşul a stat sub ocârmuirea Episcopului Stoica, care n'a fost amic al unirei, dânsul şi-a temut scaunul episcopesc şi nu cred să fi lăsat să meargă protopopii şi preoţii lui la primirea unirei; apoi atât Saldobisul cât şi Romlisul (Rona de sus) au fost deja pe atunci impopulate cu rutheni, deşi mai înainte sub voda Dragoş au putut să fie comune române, - însă se ştie cumcă comunele române lăsate goale de românii ieşiţi în Moldova le au ocupat ruthenii aduşi de ducele Coriatovici.

Pe lângă protopopii numiţi au fost la sinodul dela Alba-Iulia şi 59 preoţi. — In Maramureş sunt 50 comune româneşti. Deşi în acel timp erau câte într'o comună şi câte 2—3 preoţi, totuşi abia cred cumcă acei 59 preoţi să fi fost toţi români din Maramureş, ci poate au fost şi preoţi rutheni şi preoţi din Satumare şi Ugocia, ba poate şi din Bihor, deoarece Comitatele aceste adeseori se numiau Maramureş, adecă toţi românii până în Bănat erau din Maramureş.

Despre cele mai sus scrise în parte am facut amintire şi în disertaţiunea mea despre Episcopii şi vicarii din Maramureş, iar acum voiu descrie cele aflate despre protopopiatele şi parochiile din Maramureş.

Incă în anul 1885 am facut propunerea în „Foaia bisericească şi şcolara" din Blaj, să se descrie istoricul comunelor şi a parochielor noastre.

Propunerea mea a avut un resultat îmbucurător, căci de atunci s'au făcut multe descrieri interesante a parochielor române.

Am scris şi atunci să mântuim din trecutul parochiilor noastre atâta cât ştim şi vom pute resti, căci pe zi ce merge se pierd şi se nimicesc datele şi documintele.

In 1891 am edat istoricul episcopilor şi a vicarilor români din Maramureş şi am descris istoria satului meu natal Satsugatag care sustă din 1360 şi în 1439 deja a fost parochie.

Mi-am propus apoi sa coadun datele despre protopopii şi despre preoţii din Maramureş, şi să descriu şi să adun şi unele date despre parochiile noastre, şi să fac elencul preoţilor din fiecare parochie de pe un timp cât se poate de depărtat.

Rezultatul cercetărilor mele îl comunic acum.

Nu-i mult ce am aflat, însă să nu piară nici aceste, să nu se uite nici aceste, căci cu timpul şi datele aceste vor fi de mare folos.

Sum bătrân de 65 ani, şi deja de 42 ani servesc diecezei mele ca oficial. — Am scris mai multe opuri bisericeşti cari toate au fost bine primite.

Acum poate cel de pe urmă opşor este acesta, care-l dedic fraţilor mei preoţi din Maramureş. — Cred că vor

avea bucurie cetind şirul lung a antecesorilor câte într'o parochie chiar dela 1525 şi 1634 începând.

Adnotaţiuni generale despre protopopiatele din Maramureş.

Din documintele câte le avem la îndămână şi mai ales din protocoalele congregaţiunelor comitatenze ale Maramureşului şi din actele vechi a archivului episcopesc dela Ungvár, se vede cumcă cele 50 comune române din Maramureş la început au fost împărţite în trei protopopiate, anume cum se zicea:

1. „Ieraşul de sus" sau protopopiatul de sus adecă al Vişeului.
2. Protopopiatul Coseului.
3. Protopopiatul Sigetului numit şi ieraşul de jos.

De protopopiatul de sus s'au ţinut parochiile din districtele protopopeşti de acuma a Vişeului, Ioodului şi Izei şi câteva comune ruthene.

De protopopiatul Coseului s'au ţinut parochiile cari acum sunt împărţite în protopopiatele Coseului şi a Marei. Protopopiatul Coseului s'a numit astfeliu dela râul Coseu (Kaszóvize); a Marei dela râul Mara.

Protopopiatul Sigetului a stat din comunele române din jurul Sigetului şi din câteva comune ruthene.

Din acele trei districte cu timpul s'au format alte trei, şi astfeliu precum se va vedea mai jos astazi în Maramureş se afla şese protopopiate.

Din acele trei districte vechi mai întâiu s'a format protopopiatul Izei, numit dela apa Izei, care s'a organizat în anii 1775—1778 Protopopiatul Izei se aminteşte şi în anul 1747, însă protopopi de sine stătători au avut dela 1775. Apoi în 1862 s'a format protopopiatul Ioodului, iar în 1867 protopopiatul Marei.

I.

Protopopiatul superior sau al Vişeului.

Acel protopopiat este foarte vechiu. — După datele din archivul episcopesc dela Ungvár, din 1781 de acel

protopopiat s'au ţinut parochiile române: Petrova, Leordina, Vişeul de sus, Vişeul de mijloc, Vişeul de jos, Moiseiu, Borşa, Săcel, Săliştea de sus, Dragomireşti, Cuhea, Bocicoel, Iood, Saieu, Rozavlea, Botiza, Poieni, Glod, Slatioara şi Strimtura, precum şi comunele ruthene de apa Ruscova.

Din acele comune române s'au format apoi cele trei protopopiate de acum, adecă a Vişeului, Ioodului şi a Izei.

In districtul *de sus sau al Vişeului, (dela apa Vişeu)*: am aflat numele protopopilor următori.

In 1645 popa Ionaşco din Vişeul de mijloc protopop.

In anul 1468 popa Nicolae preot-protopop în Vişeul de jos

In 1638 protopopul Vasile în Vişeul de jos.

In 1645 prota Ioanaşco din Vişeul de mijloc.

In 1694 protopop Mihaiu la Mânastirea Moiseiului.

In 1698 prota Grigorie în Vişeul de jos, care a luat parte la sinodul din 17 Aprilie 1698, ţinut sub episcopul Iosif Stoica în Siget.

In 1700 am aflat însămnat la parochia Glodului protopop Ştefan Petrovay, aşa cred că şi dânsul a trebuit să fie protopopul ieraşului de sus.

In 1717 Prota Lupu Sandor paroch în Borşa, din familia vodei Iuga frate dulce cu voda Bogdan din care se trage şi familia Mihalyi de Borşa. Popa Lupu a servit mai intâiu ca ofiţir între insurgenţii lui Francisc Racolţia II, mai apoi ca preot şi protopop în Borşa,. In anul 1717 a fost factorul principal al învingerei strălucită suportată asupra tătarilor, când s'au eliberat din tabera tătarilor mai mulţi decât zece mii de prinsoneri creştini — cea mai mare parte români.

Tradiţia spune că fata protopopului Sandor a condus pe tătari în strimtoarea în care s'a nimicit oastea tătarilor. — Ducele tătarilor a străpuns fata, care apoi s'a îngropat cu o pompă nemai pomenită.

In 1722 prota Timoteiu în Moiseiu.

In 1731—1735 prota Vişeului a fost Lupu Balea paroh. în Iood. Familia Balea şi familia Kindris se trage din familia vodei Bale. Protopopul Lupu Balea în 1747 se aminteşte şi ca protopop al Izei.

Aşa se vede cumcă protopopii Vişeului până la 1775 au administrat şi districtul Izei şi Viceversa, căci şi protopopul Baziliu Pop paroh în Rozavlea şi protopop al Izei într'un timp a administrat protopopiatul Vişeului.

In însemnările din archivul episcopesc dela Ungvar la anul 1759 se scriu urmatoarele:

„Districtus superior: Lupul (Balea) moŕa Borsiensis; Veresmorth: Parochus Demetrius Huszár mortus". N. B. „In loco illius manet Popa Lupul actualis Protopopa".

De unde se vede că prota Lupu a locuit şi în Borşa şi a fost şi protopop al ruşilor, în locul lui Demetriu Huszár.

Numele Huszár ocură şi între români: In Săpinţia a fost un cantor cu numele Huszár Irimie.

Sub prota Balea s'au zidit mai multe biserici în locul celor devastate de tătari în 1717.

In 1725 prota Timoteiu în Moiseiu.

In anul 1742 Protopop Ioan Mihályi.

Din 1754—1767 protopopul Ionaş din Săcel.

In 1760 protopop prota Ionasco din Săcel.

In 1762—1770 protă al Vişeului Ioan Balea paroh în Săcel.

In 1770—1816 ca protopopi ai Vişeului se amintesc Baziliu Pop şi Iona Pop parochi în Rozavlea. Baziliu Pop a fost şi protopopul Izei.

In 1794 protopop popa Vasile din Rozavlea. Se aminteşte şi Grad Iuon din Vişeul de mijloc.

In 1788 se aminteşte Lupul Balea din Iood.

In opul lui Ioaniciu Bazilovics despre fundaţiunea ducelui dela Muncaciu Teodor Koriathovics, se scrie ca districtul Vişeului la anul 1804 este vacant, — în acel timp de bunăsamă l'a administrat Baziliu Pop protopopul Izei.

Dela 1816—1861 protopop al Vişeului a fost Ioan Mihalyi paroch în Iood moşul Escelenţei Sale Preas. D. Dr. Victor Mihályi Archiepiscop şi Metropolit de Alba-Iulia şi Făgăraş şi a fraţilor lui.

Ioan Mihalyi a fost bărbat învăţat care a zelat mult pentru organizarea parochiilor şi rădicarea şcoalelor. A fost asesor a conzistoriului episcopesc dela Ungvar, şi al

conzistoriului subaltern marmaţian, precum şi asesor la tabla iudiciară a Maramureşului. S'a născut în 1783, şi s'a sfinţit de preot în 1807. Originea şi-o trage din familia stravechie nobilă maramureşană Mihalyi de Apşa. A repausat în Iood.

După moartea lui Ioan Mihalyi cu ordinaţiunea de dto. 25 Ianuariu 1862 a episcopului de Gherla, Ioan cândva Alexi din protopopiatul Vişeului s'au estins unele parochii şi s'a format protopopiatul Ioodului,

In protopopiatul Vişeulni au rămas parochiile: Borşa beneficiul de sus şi de jos, Moiseiu, Vişeul de sus, Vişeul de mijloc, Vişeul de jos, Leordina şi Petrova.

Dela 1862—1878 protopopul Vişeului a fost Baziliu Mihalca paroch în Vişeul de sus, asesor al conzistoriului de Gherla, şi a conzistoriului subaltern marmaţian, cavaler al ordului Francisc Iosif I.

B. Mihalca s'a născut în 1821, s'a sfinţit de preot în 1845.

A fost un bărbat activ şi zelos. — A îmblat la Pesta şi la Wiena în cauza scoaterei parochiei române din Siget de sub iurisdicţiunea ruthenilor. — Sub ocârmuirea sa s'a început zidirea bisericelor de piatră din Moiseiu, Leordina, Petrova şi Borşa beneficiul superior. Sub dânsul s'a edificat casa de piatră parochiala din Vişeul de sus, şcolile din Borşa şi şcoala de piatră din Moiseiu.

In anul 1872 i s'a pus de protopop surogat Alexiu Anderko paroch în Borşa.

După moartea lui Baziliu Mihalca întâmplată în 1878, a rămas protopop al Vişeului Alexiu Anderko paroch în Borşa benef. superior, asesor conzistoriului diecezan şi al conz. subaltern marmaţian. S'a născut în 1821 şi s'a chirotonit în 1845. Oficiul protopopesc l'a purtat până la 1885.

Alexiu Anderko a fost un bărbat înzestrat cu ştiinţe frumoase teologice. — A zidit biserica de piatră din parochia sa, şi două şcoli. A scris articule privitoare la românii din Maramureş. — A lui fiu a fost Artemiu Anderko, despre a cărui scrieri făcea amintire I. Dăian în „Răvasul" şi foaia „Luceafărul".

Dela 1885—1895 Maiu 22, prota Viseului a fost Paul Oros paroch în Vişeul de jos şi asesor consistorial. S'a

născut în 1828, s'a hirotonit în 1851. A fost bărbat foarte zelos. Ca paroch în Leordina a câştigat de casă parochială şi şcolară una casă frumoasă de piatră cu vre-o 10 încăperi (casa de vamă cândva a crariului) în valoare de 12 mii floreni. — A finit zidirea bisericei din Leordina. Sub dânsul s'a zidit casa parochială din Petrova. A organizat plăţile docenţiale la 300 floreni. Oficiul protopopesc l'a dus cu ezactitate foarte mare, şi n'a avut nicicând restanţii de acte oficioase.

Sub dânsul s'a zidit biserica cea frumoasă de piatră din Vişeul de jos

Dela 1895—1903 oficiul protopopesc al Vişeului l'a condus Paul Pop paroch în Vişeul de sus. S'a născut în 1840 şi s'a hirotonit în 1866 şi a repausat în 10 Iuliu 1903. Oficiul protopopesc l'a purtat cu zel şi cu mare acurăteaţă. — Fiul sau Dr. Isidor Pop e advocat diecezan în Lugoş, iar fiica sa Iustina soţia Dlui Dr. Ioan Mihályi protofişcal comitatenz al Maramureşului.

Dela 1903—1909 a fost protopopul Districtului Vişeului Iuliu Dragoş paroch în Vişeul de mijloc. S'a născut în 1860 şi s'a hirotonit în 1885. Acum e paroch în Vad, districtul Marei. — A fost unul dintre protopopii cei mai zeloşi şi ezacţi. Sub conducerea lui s'a început zidirea Mânăstirei dela Moisciu. A zidit o casă frumoasă parochială de piatră în parochia sa Vişeul de mijloc, şi-a facut multe reinoiri la biserica din parochia sa şi în district.

Dela 1909 oficiul protopopesc îl conduce Ioan Koman parochul din Vişeul de jos. S'a născut în 1852 şi s'a ordinat în 1880. Este un protopop foarte bun şi ezact. La îndemnul lui s'a făcut în biserică un iconostas frumos. A zidit o casă parochială de piatră şi o şcoală de piatră în parochia sa Vişeul de jos.

Preot zelos şi orator de frunte, sub conducerea căruia districtul va înflori.

II.

Protopopiatul Izei.

Documintele din archivul episcopesc dela Ungvar arată cumcă districtul cu numele Izei a sustat deja în 1747

însă s'a administrat prin protopopii Vișeului adecă a ierașului de sus.

Din anul 1778 deja are protopopi de sine stătători.

In anul 1778 de acest protopopiat s'au ținut parochiile: Săcel, Săliște, două beneficii, Dragomirești, Bocicoel, Cuhea, Iood, Saieu. Poeni, Botiza, Glod. Slătioara și Strimtura. — Din unele din aceste parochii în 1862 s'a format protopopiatul Ioodului.

Dela 1747—1778 ca protopopi ai Izei sunt: Baziliu Pop și Ioan Pop parochi în Rozavlea.

Dintr'un protocol de pe timpul lui Andreiu Bacinszky episcop în Ungvar (1772—1809) ordul protopopilor districtului Izei este următor:

Dela 1775—1810 protopop al Izei Baziliu Pop paroch în Rozavlea, care a și repausat în Rozavlea.

Dela 1810—1821 Ioan Pop paroch în Rozavlea repausat acolo.

Dela 1821—1852 Gregoriu Roșca paroch în Rozavlea, născut în 1792 ordinat în 1815. A repausat în Rozavlea.

Dela 1853—1880 Baziliu Caracioni (Crăciun) născut în 1820 ordinat în 1845. Asesor al consistoriului din Gherla și acelui subaltern din Maramureș. B. Carăcioni a fost un bărbat zelos, naționalist înfocat. Ca membru a congregațiunei comitatenze cu Vicariul Michail Pavel în ședințele publice a apărat interesele poporului și a bisericilor. — A conlucrat mult pentru înaintarea învățământului școlar. — A fost membru în comitetul asociațiunei pentru cultura poporului român din Maramureș și ca atare a zelat pentru susținerea preparandiei române din Siget. Cu vicariul Michail Pavel, cu profesorul de preparandie I Bușiție. cu preotul Botizan și cu preoții din Vicariat adeseori a făcut petreceri române în preparandia română din Siget. — La o atare petrecere ca teolog am luat și eu parte. S'a jucat „Apșanca" „bătuta", „învârtita" și alte jocuri naționale.

Baziliu Caracioni căzând morbos i-s'a dat de protopop surogat Baziliu Gyenge parochul din Glod.

Baziliu Caracioni a repausat în 10 Iuliu 1880 în etate de 60 ani.

După moartea lui câteva luni a administrat protopopiatul, vicariul Michail Kökényesky, apoi din 1880—1882 Baziliu Gyenge parochul din Glod.

Dela 1882—1888 Michail Iurca paroch în Rozavlia. S'a născut în 1833 ordinat in 1857. A repausat în 6 Martie 1889, în etate de 56 ani. a preoţiei 32 ani.

Dela 1888—1890 August 12 districtul l'a administrat interimaliteni Alesandru Gyenge protopopul Ioodului.

Dela 1890—1900 protopop al Izei a fost Antoniu Kováts paroch în Strimtura. S'a născut în 1848, ordinat în 1873. Teolog de Wiena. Bărbat inzestrat cu ştiinţe frumoase teologice. Zece ani a administrat districtul cu tot zelul. A cumparat o casă frumoasă de piatră de casa parochială în Strimtura.

In 1900 s'a dispus la rugarea proprie de paroch-protopop în Tarna-mare. Comitatul Ugociei.

Dela 1900 ca protopop actual a districtului Izei, fungează Ioan Ivaşco paroch în Rozavlea. S'a născut in 1845, ordinat în 1874. Oficiul protopopesc îl duce cu zel mare şi cu ezactitate deamnă de toată lauda.

III.

Protopopiatul Coseului.

Acest district ca atare se aminteşte în 1698. şi astfeliu este un district protopopesc vechiu.

De acest district s'au ţinut parochiile de pe apele Coseului şi a Marei, — din cele de pe apa Marei s'a format apoi districtul Marei.

De protopopiatul Coseului s'au ţinut parochiile: Budeşti, Sîrbi, Călineşti, Corneşti, Fereşti, Valeni. Bârsana, Năneşti Onceşti, Valea porcului, Vad, Berbeşti, Giuleşti. Satsugatag, Hărniceşti, Hoteni, Deseşti, Breb şi Crăceşti.

In anul 1690. Episcopul Stoica ţinând sinod în Budeşti, protocolul sinodului îl subscrie şi protopopul Ştefan, însă nu-i însămnat că unde a locuit. E probabil că a fost paroch în Budeşti deodată şi protopopul Coseului.

In 1593. Maiu 24 se aminteşte ca protopop a locului din Budeşti Petru. (Vezi diplomele maramureşane a lui Dr. Ioan Mihalyi pag. 638).

In 1748 Protopop Andreiu.

In 1750. Ioan Pop protopop-paroch în Sat-Sugatag.

Dela 1770—1775. Simeon Fekete paroch în Văleni. Aşa se vede că acesta a fost protopopul surogat a fraţilor Rednic.

In 1775 se aminteşte şi un protopop cu numele Simeon în Onceşti, poate că s'a mutat din Văleni la Onceşti

Dela 1778—1823. Teodor Rednic paroch în Giuleşti. Intr'o matricula a Giuleştilor scrisă în limba latină şi română cu litere cirile se află însemnate urmatoarele:

„In anul 1778 în luna lui Aprilie 15 zile adecă în joia mare sta Preoţia mea de Excellenţia, Sa Episcopul Bacsinszky Andreiu în oraşul Muncaciului".

Episcopul Bacsinszky s'a străpus scaunul episcopesc dela mânăstirea Muncaciului (muntele Csernek) la Ungvár, dar aşa se vede că şi după aceea a chirotonit preoţi în aceea Mânăstire.

Dela 1823—1827 protopop surogat a lui Teodor Rednic a fost Baziliu Rednic paroh în Sat-Şugatag. Aşa se vede că în restimp de una sută de ani districtul Coseului l'au administrat parochii din Giuleşti din familia Redniceană, adecă moşul, fiiul şi nepotul.

Acei Redniceni au fost bărbaţi harnici, învăţaţi şi preoţi zeloşi.

Rednicenii aceştia ici coale în matricula cea vechie din 1775 se scriu şi Pop, astfeliu prota Andreiu se scrie şi Pop Rednic. Altcum este ştiut cumcă familia Pop din Giuleşti este de o viţă cu familia Redniceană. — Matricula lătinească a lui Andreiu Pop Rednic cu subscriere de protopresbiter este scrisă până la 1762.

Dela 1827 Maiu 1 protopop Baziliu Mihalyi paroch în Sat-Şugatag. In 1832 s'a strămutat la Giuleşti, unde a repausat în 1834. A fost un preot şi protopop zelos cu cualităţi frumoase spirituale, de origine din familia nobilă de Mihalyi. Au fost trei fraţi preoţi în acelaş timp Baziliu în Giuleşti. Ioan în Iood şi Grigorie în Apşa de jos.

Dela 1835 —1865 Filip Opriş paroch în Călineşti, născut în 1806 ordinat în 1829, repausat în 29 Aprilie 1856.

Dela 1865 până la 26 Aprilie 1867 Ştefan Opriş paroch în Ocnaşugatag.

In 1867 timp scurt Petru Opriş paroch în Berbeşti.

Dela 7 Maiu 1867 până la 1887 Mihail Kökenyesdy paroch în Bârsana, deodată vicariu al Maramureşului Născut 1831, ordinat 1858. Asesor conzistorial. Unul dintre cei mai zeloşi protopopi ai timpului său, s'a luptat mult pentru zidirea şcolilor şi pentru organizarea plăţilor docenţiale. A zidit biserică frumoasă şi casă parochială în Bârsana. — In district a ţinut ordul cel mai bun în toate agendele oficioase. A avut un vers sonor plăcut, încât plângea poporul când auzia cântările lui.

A repausat în 1 Septembrie 1887 în etate de 55 ani şi 32 a preoţiei. — Vezi disertaţiunea despre vicarii din Maramureş.

Dela 1887—1901 oficiul protopopesc l'a condus Baziliu Gyenge paroch în Călineşti. — Un bărbat serios şi zelos s'a născut în 1831 ordinat 1858. De origine din săcuime în Transilvania, — familia săcuiască romanizată.

Dela 1902 oficiul protopopesc îl conduce Ştefan Anderko paroch în Onceşti. — Protopop zelos vrednic de toată lauda.

IV.

Protopopiatul Sigetului.

District vechiu protopopesc.

De acest district s'au ţinut şi unele parochii ruthene şi din când în când avea şi câte un protopop ruthean, iar în anumite timpuri oficiul protopopesc îl duceau vicarii din Siget.

Parohiile române cari s'au ţinut în trecut şi se ţin şi azi de acest district sunt următoarele: Oraşul Siget, Săpinţia, Saraseu. Iapa, Sat-Slatina cu filia Ocna-Slatina, Apşa-de jos doauă beneficii, Apşa de mijloc doauă beneficii, Biserica-albă şi Rona de jos.

In săborul ţinut prin episcopul Iosif Stoica în anul 1694 se aminteşte Popa Georgie par. în Saraseu ca protopopul iaraşului Siget.

In acest district a trebuit să locuiască în oarecareva comună protopopul Petraşcu care a trecut la Calvini. Insă

urme de activitatea lui n'am aflat. Poporul din Maramureş a rămas statornic în credinţa sa răsăriteană, şi aici aflăm abia o familie română care s'a făcut călvină.

De pe timpurile acele am aflat un popă Pătraş din Apşa de jos şi unul din Călineşti, însă acela n'a fost protopop.

Alţi preoţi cu acest nume n'am aflat de pe timpurile acele.

Dela 1689—1704 protopop Ioan din Iagova (Irholcz comună ruthena) care a luat parte la sinodul cel mare ţinut sub episcopul Stoica în 17 April 1689. — Iagova deşi comună ruthenă s'a ţinut sub iurisdicţiunea episcopului Stoica, ceea ce arată că şi ruthenii au fost supuşii episcopului român din Maramureş.

Apoi n'am dat urmă de protopop până la 1731.

Dela 1731—1750 se aminteşte Iona Teodorovics şi Iona Pop parochi în Săpinţia.

In 1751 Ştefan Pop paroh în Taraczköz parochie ruthenă.

Dela 1762—1784 Ioan Mihalca paroh în Iagova (Irholcz aşişderea comună rutenă.

Dela 1784—1806 oficiul protopopesc l'a condus Georgiu Köszegly vicar în Siget.

Dela 1806—1810 Michail Vlad paroh în Apşa de mijloc din familia nobilă de Vlad. Moşul său a fost preot iar taică său jurat, sau cum se zice acuma pretore. A fost un bărbat învăţat şi cu mare auctoritate. In congregaţiunea comitatenză din 1797 s'a ales de preot castrenz a românilor nobili insurgenţi trimişi la oaste contra lui Napoleon I. Poate că a fost ales şi pentru aceea că a fost un călăreţ vestit.

Michail Vlad poate că a fost şi mai înainte protopop, dar date avem despre dânsul numai dela 1806.

Dela 1810—1837 Baziliu Volos sau Voloszan născut în 1782 ordinat 1806. Unde s'a născut şi de ce neam a fost nu se ştie. Cuvântul volos reduce la cuvântul rusesc holosz — glas — viers.

In matriculele din Sat-Slatina unde a fungat ca paroh a scris româneşte cu litere cirile, subscriindu-se la început Volasz, apoi Volosan.

Dela 1837—1840 oficiul protopesc al Sigetului l'a condus Ioan Anderco de Homorod paroch în Sat-Slatina, apoi paroh-protopop în Negreşti, în urmă canonic-prepozit în Gherla. S'a născut în 1810 ord. 1833. A repausat ca prepozit în 31 Iuliu 1890 în etate de 81 ani, a preoţiei 57 ani.

Dela 1840—1868 Alesandru Lazar de Purcăreţ, paroch în Apşa de mijloc, asesor conzistorial, s'a născut în 1806. De origine din familia nobilă Lazar de Purcăreţi din Chior. Ca pe orfan l'a adus în Maramureş unchiul său Florian Lazar parochul din Breb. Ştudinte şi teolog eminent. Teologia a absolvat'o în Tîrnăva (Nagyszombat). A fost un bărbat cu însuşiri nobile şi cu ştiinţă mare. Orator vestit cu vază mare înaintea maramureşenilor. A zelat mult pentru învăţământul şcolar, încât urmele ostenelelor lui se văd şi acum în district care are şcoli bune de pe timpul lui. A repausat în Apşa de mijloc în 20 Aprilie 1868.

Dela 2 Maiu 1868—1902 Baziliu Lazar fiul lui Alesandru născut în 1836, ordinat în 1858 paroch şi asesor conz. în Apşa de mijloc. A fost bărbat cu ştiinţe frumoase teologice, orator eminent. Protopop cu vază înaintea clerului şi a poporului. — Fiul său Dr. Alesandru Lazar e jude regesc în Siget.

Sub conducerea lui Baziliu Lazar s'au zidit mai multe biserici şi şcoli în district- — A repausat în 24 Aprilie 1902 în etate de 67 ani şi 34 a preoţiei. S'a îngropat în grădina sa proprie, în umbra brazilor de dânsul plantaţi.

Dela 1902 oficiul protopopesc al Sigetului îl conduce Tit Bud vicariul Maramureşului, având din anul 1910 şi protopop ajutător adeca surogat pe Ioan Doroş paroch în Sat-Slatina.

Ioan Doroş conduce districtul cu zel mare. Un bărbat deştept şi oficial sirguincios, sub conducerea căruia s'a zidit biserica cea pompoasă a Episcopului Pavel din Sat-Slatina, şi s'a facut un cor bisericesc atât în filie cât şi în sat. — Cel dintâiu cor bisericesc în satele din Maramureş.

V.

Protopopiatul Ioodului.

Mai sus am amintit cumcă în anul 1862 din protopopiatul Vişeului s'au escins unele parochii, şi s'a format

protopopiatul Ioodului numit dela parochia Iood, organizându-se atunci și protopopiatul Izei și al Coseului.

Aceasta organizațiune s'a întâmplat în 1862 cu ordinațiunea Episcopului, și anume protopopiatul Ioodului s'a format din parochiele: Săcel Săliște doauă beneficii, Dragomirești, Cuhea, Botiza, Boci-oel, Saieu, Iood și Poieni. Protopopiatul Izei s'a format din parochiele: Rozavlea, Strimtura, Bârsana, Nănești, Oncești, Vad, Văleni, Glod și filia Slătioara. Protopopiatul Coseului Budești, Breb, Sirbi, Călinești, Ferești, Cornești, Berbești, Giulești, Desești, Crăcești, Ocnașugatag cu filia Hoteni și Satșugatag cu filia Hărnicești.

Aceasta organizare apoi în 1867 s'a schimbat de nou făcându-se al șeselea district numit al Marei.

In 1862 primul protopop al Districtului nou înființat al Ioodului a fost Laurențiu Mihalyi de Apșa paroch în Iood. Născut în 1815, ordinat în 1839. Teolog eminent al Seminariului din Ungvar. S'a căsătorit cu nepoata episcopului de mare nume Baziliu Popovici. A fost mai întâiu paroch în Sirbi, cântăreț vestit, orator eminent, naționalist înfocat, care nu vorbea nici când altă limbă decât cea românească. — A scris multe poezii poporale și viersuri de iertăciuni la morți. A scris și poezii latine. Una către S. Sa de pie memorie Pontificele Piu al IX-lea. A zelat mult pentru învățământul școlar și a organizat școlile din district. — S'a ocupat și cu facerea unei mașine de mobile perpetuum, — durere că instrumintele lui și mașina deja gata au ars dimpreună cu casa parochială din Iood, arzind și scriptele prețioase a harnicului paroch-protopop.

Sub dânsul s'a organizat o capelanie stătornică în Iood. — Eu am fost capelan lângă dânsul în trei ani, și-am admirat știința lui profundă, vecina mea crâșnicița a suduit odată astfeliu pe pruncul ei: „tu genciu rău“ l'am întrebat pe principalul meu ce înseamnă sudalma aceea, și mi-a spus: ieudenii sunt de vița română și încă n'a uitat sudalma română „*tu mala gens*“ = tu genciu rău. — Durere că pierzându-și soția a devenit om retras și năcăjit. — A repausat în 31 Maiu 1881 în etate de 66 ani a preoției 42 ani.

In 1872 Iuniu 4 s'a dispus lângă Laurenţiu Mihalyi ca protopop surogat Alesandru Gyenge paroch în Dragomireşti, şi asesor conzistorial. Născut în 1840, ord. 1865, care după moartea lui L. Mihalyi a rămas protopop actual acelui district.

A dus oficiul cu ezactitate, a organizat plăţile docenţiale. Sub conducerea lui s'a zidit casa cea frumoasă de piatră din Iood, şi şcoala de acolo aşişderea de piatră organizând acolo două staţiuni docenţiale. — A câştigat pentru biserica din Dragomireşti banii regalelor şi o sumă conziderabilă dela Iuliu Vinţiu fost protopretore şi ablegat dietal.

Alesandru Gyenge în 1903 s'a strămutat la parochia Satşugatag, iar protopopiatul Ioodului de atunci îl administrează Ioan Ivaşco protopopul Izei.

* *
*

Precum am amintit mai sus districtele Ioodului, Izei şi al Coseului în 1867 s'au organizat de nou şi s'au format districtul al şaselea al Marei.

De atunci acele districte stau din parochiile următoare:

Protopopiatul Ioodului are 7 parochii, anume: Bocicoel, Cuhea; Dragomireşti, Iood, Săcel, Săliştea de sus beneficiul de sus şi de jos.

Protopopiatul Izei are 7 parochii, anume: Botiza, Glod cu filia Slătioara, Poieni, Rozavlea, Strimtura, Saicu şi Naneşti.

Protopopiatul Coseului cu 8 parochii, anume: Bârsana, Budeşti, Calineşti, Corneşti cu filia Fereşti, Ocnaşugatag cu filia Hoteni, Onceşti, Sirbi şi Văleni.

VI.

Protopopiatul Marei.

Are şepte parochii şi doauă filie, anume: Berbeşti, Breb, Crăceşti, Deseşti, Giuleşti, Satşugatag cu filia Hărniceşti, Vad cu filia Valea porcului.

Acest district s'a înfiinţat în 1867.

Protopopul întâiu a districtului a fost Ioan Pop paroch în Vad, mai târziu vicariu al Maramureşului. Ioan

Pop s'a născut în 1834 în comuna Cig din Silvania, unde taica său a fost preot. — Teologia a absolvat'o în Wiena cu eminenție, apoi a fost archivar diecezan, apoi preot în Teuții de jos, iar în an. 1866 paroch în Vad și protopop.

Ioan Pop a fost un bărbat zelos, român învăpăiat, bărbat cu știință profundă și s'a luptat mult cu organizarea școalelor și a învățământului școlar. Punctuositatea lui în cele oficioase este admirabilă. Durere că a murit abia fiind de 46 ani cu finea anului 1879, (vezi istoria vicarilor din Maramureș.)

Binemeritatul bărbat Dr. Coriolan Pop este fiul repausatului Ioan Pop.

Dela 1880—1882 oficiul protopopesc al Marei l'a administrat Petru Opriș paroch în Berbești care interimaliter l'a dus acel oficiu deja din Novembrie 1872 când Ioan Pop a fost denumit de vicariu.

Petru Opriș a fost oficial zelos și bărbat cu vază, descendente a protopopilor din familia Opriș din Călinești.

Petru Opriș a repausat în 1882, și clerul districtului sub prezidiul vicariului Mihail Kökényesdy l'a ales de protopop pe Tit Bud paroch din Satșugatag. — Cum am dus eu oficiul și ce am lucrat las să judece alții.

Strămutându-se Tit Bud ca vicariu la parochia Sigetului a condus și de aici oficiul protopopesc al Marei până la 1903, când administrarea acelui oficiu s'a concrezut lui *Petru Birlea* paroch în Berbești.

Petru Birlea s'a născut în 1853, s'a ordinat în 1880 și de atunci fungează în Berbești ca capelan în doi ani, apoi ca paroch după moartea lui Petru Opriș.

Petru Birlea e un oficial zelos ducând oficiul său cu toata ezactitatea.

Istoria

PAROCHIELOR

DIN

Maramureș

cu elencul preoților din timpurile vechi până în 1911.

Istoria parochielor române din Maramureş cu elencul preoţilor din timpurile vechi până la anul 1911.

1. Apşa de jos. (Alsóapsa) două parochii.

Parochie vechie cu două biserici de lemn, una din anul 1561, ceealaltă din 1776, şcoală conf. gr. cat. română de piatră cu două sale de învăţământ, cu 4500 locuitori gr. cat. români. — In anul 1300 deja se aminteşte ca donăţiunea lui Bale şi Drag voivozi din Maramureş. Tradiţiunea spune că locuitorii Apşei de jos odinioară au murit de ciumă şi au rămas numai 7 înşi, iar în Apşa de mijloc au rămas 17 înşi şi aceştia la olaltă ar fi sărbat Paştile, apoi Bale şi Drag au adus acolo locuitori din alte sate. In hotarul comunei e dealul numit: „Dealul boului“. Tradiţiunea spune cumcă în vechime dealul acela erà plin de boi sălbatici. — Locuitorii sunt nobili dintre cari mulţi au purtat diregătorii comitatenze şi au fost preoţi. Din Apşa de jos a fost Vasiliu Mihalca vicecomite comitatenz repausat în 1886. Apşa de jos deja din vechime a fost împărţită în două parochii.

Indicele preoţilor.

1526 Dominicus Pop, 1634—1637 popa Ioan, 1689 popa Ştefan şi popa Pătraş şi diaconul Lupşa. Despre cari se face amintire într'un act subscris în 1697 de Vlădica Ioseph adecă Iosif Stoica, 1698 popa Chirilă, 1715 parochia de sus popa Ilie, 1751 Gavriil Simon şi Mihail Mihalca, 1765 popa Vasiliu Cionca, 1766—1769 Vasiliu Selever, 1770 Selevér şi Toma Cionca, 1779 parochia de jos Pantelimon Voloşan şi Petru Opriş, 1812 Michail Cziple iar în parochia de sus Paul Ivasko. 1825 1847 Grigoriu Mihályi Iunior 1847 par. de jos Baziliu Papp,

1856—1894 Mihail Marina în par. de jos, în par. de sus în 1856 Mihail Pavel repausat ca episcop al Oradei mari, în par. de sus 1867—1891 Georgiu Huban, apoi până la 1897 a administrat parochia de jos Ioan Ivasco, acum canonic în Gherla. Dânsul a zidit casa cea frumoasă de piatră din parochia de jos. S'a născut în 1848, s'a stînţit de preot în 1873, — preot celibe. In benef. inferior dela 1893 până în prezint Vasiliu Ivaşco n. 1855 ord. 1893. Cântăreţ de frunte cu un viers admirabil de frumos, preot celibe.

In benef. de sus dela 1893 până în prezinte Emil Huban născ. 1863 ord. 1893.

2. *Apşa de mijloc. (Középapsa) două parochii.*

Parochia foarte vechie cu două biserici. Una din 1440 ceealaltă din timpuri neştiute. Şcoala confes. gr. cat. română de piatră. In anii 1428 şi 1445 deja se amintesc ca preoţi popa Costa şi popa Balotha. Numele Balotha = Vlachata = Român. Il întâlnim în documentul lui Alesandru voivodul Moldovei din anul 1431 N. Densuşan documinte.

Parochiele au 3100 locuitori gr. cat. români.

Din Apşa de mijloc se trage familia nobilă Mihalyi, care a dat neamului nostru atâţa bărbaţi de frunte. Din aceasta străvechie familie nobilă îş trage origi-nea şi Escelenţia Sa Preasfinţitul Domn Dr. Victor Mihalyi archiepiscopul şi Metropolitul Albei-Iuliei şi al Făgăraşului, fratele său Petru prez. as. pentru cult. poporului român din Maramureş. Ioan Dr. protofisc. comitatenz membru al acad. române. In înţălesul diplomei din 7 Dec. 1406 a treia parte din Apşa de jos, a fost a apşenilor de mijloc. Apşele sunt comune vecine. In biserica de jos se păstrează un steag de-a lui Rákoczy al II. de unde se vede că apşenii au fost ostaşi în tabăra lui Rákoczy. Fostul comite suprem al Maramureşului Ioan Lonyai mi-a spus cumcă marşul Rákoczy e românesc, şi că-i ştia trage corect un ţigan din Beregszász. — In hotar se află dealul Cremeniţă pe care se zice că a fost o cetate (Kermeczvára). Românii din Apşa de mijloc sunt plutaşi vestiţi. Pe sigilul protopopiatului de Siget din 1825 este gravat un român cu plută.

Indicile preoţilor.

Anul 1445 popa Costa şi popa Balotha, 1456 Costa Pap, 1506 nobilii Ioannes Pop, Ihnat Pop şi Tivadar Pap, 1689 popa Ionaş, 1520 Laurenţiu Pap de Középsőapsa, 1526 Ioannes Pap de Középsőapsa. 1609 popa Constantin, 1627 Maiu 28 popa Iosif, 1696 14 Februariu Marina popa Ilieş şi Mihaiu Pop Irimei, 1670 popa Paul preotul eclezieі din Apşa de mijloc, 1751 Pe dorus Mihalyi diaconus, Georgius Mihalyi diaconus, Ionas Papelan. 1651 1. Ianuariu Ionaş Marina praesbiter fiind bolnav fasionează înaintea egumenului Vasiliu din mănăstirea bisericei-albe. 1704 popa Ilie Seremi, 1747 popa Vasile (Vultur). 1760 Ionaş Dan, 1773 popa Nicolae. 1783 popa Nicolae Vlad, 1791—1796 Mihail Vultur.

Dela 1806—1810 Mihail Vlad, care a fost protopop şi preot castrenz. (Vezi istoricul protopopilor.) — Dela 1837—1841 Demetriu Vultur în paroch a de sus, în 1835 în par. de jos Ioan Anderko fost preot în Sat-Slatina, apoi în Negreşti în urmă prepozit la Gherla. Dela 1847—1868. Alesandru Lazar paroch-protopop. (Vezi ist. protopopilor.) In par. de sus Mihail Ioody 1852—1857. In interregnu a servit şi câte un preot în ambele parochii.

Dela 1868—1872 Ioan Pavel repausat în Sat-Slatina. Dela 1868—1902 Baziliu Lazar paroch-protopop, vezi ist. protop.) A servit într'un timp singur în ambele parochii, apoi a avut de capelan pe Iacob Goja servind acolo în 1874—1876 ca adre a benef. de jos.

Dela 1878 în par. de sus Baziliu Ciora sub care s'a zidit casa cea frumoasă de piatră parochială. — Dela 1903 până în prezinte în par. de jos fungează Mihail Pop.

Bisericile din Apşa de mijloc au o avere de 1400 jughere de păduri şi locuri de păşunărit.

3. Bârsana (Barczánfalva.)

Parochie foarte veche cu doauă biserici, una veche de lemn s'a adus în sat în 1806, de pe locul Mănăstirei, apoi una noauă de piatră zidită în 1881. A fost încă o biserică de lemn făcută în 1720 după invaziunea tatarilor,

din care s'a făcut școală. — Cu 2700 credincioși gr.-cat. români. Școală conf. de lemn. In hotarul comunei cătră Strimtura a fost o mănăstire în care a locuit și un episcop cu numele Gavriil, dânsul a fost cel de pe urmă episcop român al Maramureșului. In indicele actelor vechi vicariale din anul 1739 se află următoarele:

„Eppus Gabriel ex Barczánfalva scribit de non ordinando quodam invenem". Acta nu se află. — Și Șincai scrie despre un episcop belicos din Maramureș. — In hotarul Bârsenei a fost și o cetățuie. Familiele nobile din Bârsana își datează dotațiunile dela regii din familia Arpadiană. Biserica are o pădure de stăjeri de 400 iughere. In 1717 poporul din Bârsana cu cei din Strimtura s'au luptat cu tătarii la locul numit „Piatra țiganului". Aruncând lemne și bolovani asupra oardelor barbare, nimicind pe mulți dintre dânșii. In hotar în drumul comitatens este un pod numit „podul miresei" de pe care a căzut în afunzime o mireasă și a murit în acel loc, și va rămânea acel pod în veci cu numele „podul miresei". Bârsana în anul 1346 se amintește ca donațiune a regelui Ludovic dată lui Stanislau fiul lui Bârsan. — Familia Bârsan stăpânește și azi în Bârsana.

In Bârsana s'a născut d. canonic Dr. Petru Fabian, fratele lui Niculae profesor în Beiuș, și patru surori toate profesoare, crescute de evlaviosul lor părinte Nicolae docente din plătuța de 200 floreni.

Dar Nicolae docentele toate slujbele le asculta rugându-se în genunchi. Bunul Dzeu căruia cu atâta pietate a servit a binecuvântat familia lui.

Indicele preoților.

In 1623 Alexiu popa alias Ofrim.

In 1746 popa Grigorie Hodor, în 1756 George Stefanca, în 1751 Ladislau Ofrim, în 1751 popa Grigorie Petrișor, în 1778 popa Ionaș Balțian — Bârsan, atunci încă a sustat mănăstirea, 1760—1776 Nechita Bârsan în 1786 popa Dumitru, 1787 popa Ulici Dumitru, dela 1818 — 1838 Cozma Petrovay, dela 1838—1856 George Pop, dela 1856—1866 Demetriu Bud, dela 1866—1887 Michail

Kökényesdy fost protopop și vicar. Sub dânsul s'a edificat în 1881 biserica cea frumoasa de piatră, casa parochială de piatră și școala din biserica cea veche. (vezi ist. protopopilor.) Dela 1887—1889 Juliu 11, parochia o-a administrat Ioan Dobosi, ginerele repausatului vicar. Dela 1889 până în prezinte e paroch Andreiu Kováts, preot zelos, sub îngrijirea lui s'au acoperit ambele biserici și casa parochială și școlară, s'au făcut îngrădituri și răstigniri frumoase. Și aceasta parochie au administrat'o în vechime calugării dela mânăstire.

4 Bèrbești (Bártfalva.)

Comuna și parochie veche, cu biserică de lemn din 1758 cu inscripția S. A. M. Andreas fecit ecclesiam. Biserica cea veche dinainte de 1758 s'a dăruit credincioșilor din Vad. Acum e sub acoperiș una noauă de piatră. Școală de piatră. Cu 1500 loc. gr. cat români. In anul 1442 se aminteşte ca posesiunea fiilor lui Bale voda. In biserică este altar vechiu făcut după stilul oriental cu cârligul pe care se așezà porumbul în care se ținea sta Cuminecătură. — Când s'a săpat fundamentul bisericei celei noauă s'a aflat bortă de stăjar scobită în care erau osemintele unui prunc, coștiugul acel minunat în cele douà capete era închis cu scânduri de stăjar. Bietul român a cugetat că în borta de stăjar va odihni bine puncuțul lui, şi e drept că se odihnește și azi îngropat în mijlocul bisericei celei noauă. Cine știe din ce veac a mai putut fi acel coștiug.

Numele Berbești, ungurește Bártfalva unii îl derivă dela numele Bertalan — Bertalanfalva — satul lui Vârtan. — In 1800 deja a fost în sat școală în care învățau pe prunci cantorii.

Indicele preoților.

In a. 1700 Pop Lupu, 1714 popa Nicolae, 1750 popa Filip, 1751 Ladislau Codra loci parochus, 1751 Nicolaus Pop parochus, 1754 Pop Todor, 1758 Toader Codrea, 1759 nobil Pop Nicolae, 1774 popa Chifor, 1775 Nichifor Méhes născut 1726 rep. 1776 23/XI, în 1769, Todor Codran (Codrea) în 1785 se aminteşte Ioan Stanca teolog de anul al III-lea. In 1797 Vasile Hainca, poate Hanca care a fost

nobil. In 1801 Mihail Dragos, în 1802 Vasilie Onis, dela 1802—1836 Petru Opriş senior, nascut în 1780 repausat în 1836, dela 1837—1865 Ioan Opriş, dela 1865—1882 Petru Opriş protopopul Marei sub care s'a zidit şcoala cea frumoasă de piatră. Dela 1882 Petru Birlea protop. Marei care a zidit casa parochială de piatră şi biserica cea frumoasă de piatra.

5. Biserica albă (Fejéregyház, acum Tiszafejéregyház)

Numirea a căpatat'o dela biserica care erà pe ţărmurele Tisei şi se vedea din depărtare, cum se vede şi cea nouă de acuma. Parochia veche în apropierea Sigetului. — Parochia au înfiinţat'o călugării bazilitani dela Mănăstire în 1492. Bazilitanii au avut acolo Mănăstire în care locuiau cu drag şi episcopii români din Maramureş şi s'au îngropat acolo unii episcopi şi unii dintre vicarii şi preoţii din Siget. Inainte de asta cu vre-o 30 ani s'a văzut pe ţărmurele înalt al Tisei spânzurând din pământ un felon preoţesc, cine ştie care biet preot a fost îngropat acolo. Acum se cunoaşte numai locul altarului. Au avut credincioşii o biserică mică de lemn din 1820, în locul căreia s'a zidit în 1898 una frumoasă de piatră. şcoală de piatra. Numărul credincilor gr.-cat. români 1250. Panla 1689, parochia au administrat'o călugării In 1373 Biserica albă e posesiunea lui Balc, Drag şi Ioan fiii voivodului Sas. Dintre relaţiunea călugărului Baziliu din 1742 (scrisă ruseşte şi se află la un credincios de acolo) apare cumcă dânsul a mers la mănăstire în 1728 şi a aflat acolo 4 boi şi 3 vaci, apoi a avut pagubă mare căci au pierit 4 boi şi 14 vaci în preţ de 195 floreni — dar se laudă că în anul 1742 deja iarăş a avut 6 boi în preţ de 120 fl. doauă vaci în preţ de 30 fl. juninci în preţ de 30 fl. şi are sămănături de 20 merţe de grâu. Scrie călugărul şi aceea că a adus în ordine icoanele din biserică şi a cumpărat cărţi bisericeşti. Biserica fiind aproăpe de ţărmurele Tisei, s'a surpat cu icoane cu tot.

Indicele preoţilor.

In 1431 Andreas Pop, 1451 Mihail Pop, 1507 Ioannes Pop, tustrei ca homo regius, şi ca nobili de Fejéregyház.

In 1456 Nobilis Michael dictus Pop, filius Andreae. In 1751 Teodor Cziple, Teodor Popşa parochus, Ionaş Mois diaconus. In 1689 popa Ionaş, 1752—1758 Teodor Cziple, 1780—1786 Ioan Tivadar, 1825 Mihail Cziple 1835 vacantă, 1841—1847 Ioan iun. Batin, apoi până la 1866, Mihail Kökényesdy, dela 1867—1881 Baziliu Ioody sub care s'a zidit şcoala de piatră şi pentru plata docentelui s'a zidit o moară pe apa Tisei. Dela 1881—1888 Baziliu Pop sub care s'a zidit biserica cea de piatră, dela 1889 până în prezinte Augustin Darabanth sub care s'a făcut iconostasul din biserică şi s'a pictat biserica, s'a acoperit din nou şcoala. A. Darabanth preot şi catechet zelos şi sârguincios pentru bunăstarea bisericei. A adus la rând averea mănăstirei. acum bisericească pentru care dela 40 fl. deja se dă arânda de 500 fl. A plantat pe acel loc frumos cu sutele oltoani.

6. Becicovl (Kisbocsko).

Comuna situată pe un deal, parochie veche. A avut o biserica veche din anul 1669 dăruită parochiei prin credincioşii din Vişeul de jos. Parochia veche acum cu biserică de piatră din 1890, şcoala conf. de lemn reînoită, cu 1120 locuitori gr. cat. români. In 1365 deja se aminteşte ca donăţiunea regelui Ludovic dată lui Balc fiul lui Sas Voda şi fraţi'or sai. In 1444 se aminteşte ca un prediu părăsit. Lista preoţilor am aflat'o numai de 1722, dar e de insamnat că in aceasta comună mică în 1722 au fost patru preoţi, iar în 1747 trei preoţi. — Popor puţin dar doritor de carte a ţinut în trecut dascali ambulanţi cari iarna umblau din casă în casă şi învăţau pruncii, apoi vara se duceau la ale sale. Dela 1860 este şcoala regulată.

De multe ori s'a administrat ca filie prin preoţii din satele vecine. In 1806 purta titlul de capelania locală.

Indicele preoţilor.

In 1722 popa Todor, popa Vasilie Gogota, popa Lupul Gogota, popa Lupu Radu, adecă 4 preoţi. Dala 1722—1763 popa Lupul, mainainte în 1747 popa Vasilie, popa Simion şi popa Lupu, adecă trei preoţi. In 1766

popa Costan Sima, care a absolvat teologia morală sub Andreiu Bacsinsky episcopul dela Muncaciu, şi ca preot în Bocicoel a întrodus cărţile bisericeşti ruseşti, (aşa făcia la Muncaciu cu preoţii noştri). Altcum se scrie că a fost preot evlavios care în parochia sa a adunat 50 fl. cari i-au testat bisericei. In 1820 Cozma Iuga din Sălişte, a servit în ambele parochii — In 1836 a fost filia Cuhei servind preotul Filip Mihalca, apoi Vasiliu Mihalca din Cuhea în 1849, lui i-au urmat în 1851 Baziliu Kiss care după 9 luni a părăsit Bocicoelul, în 1852 iarăş Vasiliu Mihalca din Dragomireşti, sub care s'a cumpărat casa parochială. — Fiind casa parochială credincioşii au cerut preot local şi li s'a trimis Georgiu Barna fost vice-rector în Seminarul teologic dela S. Vârvară din Wiena, om erudit, fiind ca studinte l'am cunoscut în Ungvár. A mers la Bocicoel cu un patrafir şi cu S. scriptură, poporenii l'au aşteptat cu chilia rânduită, cu un pat o perină şi un ţol, o masă şi un scaun. Preotul Barna s'a culcat în pat cetind scriptura. A întrat la dânsul curatorul cu nume Cheseli şi s'a recomândat, preotul i-a răspuns vezi eu sum Barna, D-Ta eşti Cheseli, — Barna cu Cheseli vom trage bine în jug A văzut curatorul că popa lor e cam într'o doagă, nici n'a şezut acolo numai vre-o 4 ani, apoi s'a dus la Ungvar, locuind ca deficient în Seminar. Dela 1858—1865 Mihail Iurka. — Dela 1865—1885 Baziliu Dan.

Dela 1885—1910 Grigoriu Balinth, dânsul a ezoperat pe sama bisericei şi a şcoalei 3600 fl.

Din răscumpărarea regalelor dânsul a zidit biserica de piatră sfinţită în 1890, şi a procurat un clopot de 124 kilograme. — Gr. Balint a fost un preot activ, a reînoit şcoala de acolo, şi mult timp a fost şi învăţător.

Dela 1910 de nou serveşte Baziliu Dan fostul preot din Borşa, care la bătrâneţele sale a dorit a se muta în parochia avută în tinereţele sale.

7. Borşa două parochii.

Bors = Borşa e nume dacic din bora, fortuna, format ca şi Apşa, Cupşa, Borşa etc. Intre munţii dela Borşa

se văd a fì cu nume dacic: Bersaba, Dirmoxa, Zimbroslav, Bratila, Codrava. (Dr. I. Mihalyi diplome).

Borşa e parochie veche. Ab immemorabili tempore. Aproape cu 6000 credincioşi gr. cat. români. Două parochii cu două biserici, una de lemn din 1800, ceealaltă de piatră din 1895. Credincioşii spun că biserica cea de piatră e a treia, adecă au mai avut două biserici. Bisericile noastre de stăjar cum vedem ţin câte 3—400 ani. Aşa se vede că tătarii sau turcii au devastat şi în Borşa bisericile căci multe oştiri au trecut prin Borşa în toate veacurile. — Borşa e sat vestit pentru învingerea tătarilor în 1717. Adecă în 4 August 1717 sub conducerea parochului protopop Lupu Sandor borşenii lângă strimtoarea Borşei au sfarimat oştirile tătarilor şi au liberat din sclăvia păgână 10000 de creştini. Tradiţia spune că trei ani de zile n'a băut poporul apă din valea aceea în care au strâmtorit şi au ucis mii de tătari.

Spune tradiţia cumcă în timpurile vechi a esundat iezerul (ochiul de mare) care este în muntele Pietros şi a scos din pământ bolovanii cei mari cari se văd şi acum, şi că apoi a urmat o ciumă mare, — şi când va esundà încă odată acel iezer va fì iarăşi groază pe faţa pământului. Tradiţia spune şi aceea că în muntele Pietros este o afunzime în care este un izvor cu apa vieţei, din care dacă ar bea cineva ar trăì în veci. Un vânător odinioară s'a slobozit pe funi în aceea afunzime, dar neşte vulturi grozavi de mari l'au atăcat şi dânsul a scăpat aşa că s'a aşezat pe un vultur şi acela a zburat cu dânsul şi l'a scos din afunzime.

In 1365 regele Ludovic dărueşte Borşa lui Balc fiului lui Sas şi fraţilor săi Drag, Dragomir şi Ştefan cu alte posesiuni confişcate dela Bogdan vodă ieşit la Moldova şi căzut sub nota de infidelitate, şi de aici se vede cumcă Borşa este una comună şi parochie cum zice conscripţia din 1774 ab immemorabili tempore erecta. — Borşa e satul cel de pe urmă din Maramureş către Bucovina, şi parochia se întinde acum pe un teritor de 30 kilometri în lungul drumului care duce la Bucovina.

La cantorul Timiş Ioan Filipan din Borşa se află un pomelnic din anul 1500.

Indicele preoţilor.

In parochia de sus la anul 1631 popa Dumitru la anul 1638 Pop Vasile de Vişeu protopop, în 1717 popă-protopop Lupu Sandor, sub conducerea căruia s'au sfarmat oardele tătare, la 1754 popa Pintea, la 1769 popa Petru Heţco, popa Radu, popa Nichita, popa Toader, adecă patru preoţi de odată, la 1772 Calistrat Mihalyi, la a. 1775 Ştefan Mihalyi dela 1775—1789 Ioan Mihalyi. dela 1789—1822 Georgiu Mihalyi, dela 1822—1846 Ştefan Mihályi, 1846—1848 Mihail Szálka, dela 1849—1884 Alexiu Anderkó paroch-protopop, sub ocârmuirea lui s'a zidit biserica cea de piatră până la turn, casa parochială de piatră, şi şcoala de lemn mult ajutorându-le judele comunal: Gavriil Timiş dela 1885—1909 Decemvrie Vasiliu Dan. sub care s'a gătat turnul bisericei. Dela 19 Dec. 1909 Gavriil Timiş preot cu pregătiri eminente şi cu esamen prosinodal, fost profesor şi catechet în Siget, care în patria lui strămoşască de bună samă va face mult bine neamului său.

Am mai aflat apoi numele următorilor preoţi din parochia de jos şi de sus mestecat, 1655 popa Ioan, 1673 popa Pinte, 1729 popa Mihaiu, 1754 popa Pinte, 1747—1759 popa Nechita, 1786 popa Sandru Lupu, oare Lupu Sandru a trăit şi în 1786, a putut să moară în adânci bătrâneţe, 1794 Istrate Mihalyi, 1788 popa Lupeni, 1817—1833 Ştefan Mihalyi, 1833—1840 Ioan Gyenge. 1840—1891 Mihail Salca, dela 1891 până în prezinte Elia Mosolygó, un preot zelos, care se luptă pentru bunăstarea credincioşilor cu toată dragostea şi bunăvoinţa. — Dânsul a reînoit casa parochială arsă dinpreună cu şcoala şi cu vre-o 40 edificii.

Din însemnările aflate în protocoalele comitatenze şi dobândite dela Dl Dr. I. Mihályi.

Borşa.

In 1765 Reverendus Ioanes filius Gregorii filii Stephani filii Simeonis, filii Petri Mihályi de Borşa.

In 1803 Mihai (Mihályi) George parochus, cantor Mihai Todor.

In 1765 Reverendus et nobilis Ioannes Mihaly presbyter de Borşa, filius Gregorii Mihaly, filii Stephani filii

Simeonis filii Petri Mihaly de Borşa.

Reverendus Gabriel presbyter.

Rdus Calistratus Mihály presbyter de Borşa.

In 1719 Protopop Popa Lupul, popa Nicoara, popa Nechita. popa Lupul cel tinăr.

După însemnarea protopopului Alexiu Anderco la parochia de sus au servit ca preoţi: Teodor Mihaly, Ioan Mihály, Demetriu Mihály, Maxim Sandor, Teodor Sandor, Ştefan Sandor (1717) Nicoara Timiş, Pintea Timiş Mateiu Sándor, Petru Steczko (1763—1768) Istrate Mihály, Georgiu Mihaly, Ştefan Mihaly. Alexiu Anderko.

In parochia de jos:

Lupu Mihályi, Gavril Mihaly, Ioan Mihaly, Dumitru Koman, Ştefan Mihaiu, Nechita Steczco, Georgiu Sándor, Gavril Timiş, Ştefan Mihály, Ioan Gyenge, Mihail Szálka (Insemnare din 1868)

1677 nobilis Georgius Popa Alias Sandor.

1749 Dnus Rndus Gabriel Mihály parochus

„ „ Ioannes Mihály „

„ „ Ladislau Mihaly „

„ „ Ioannes Mihály „

„ „ Volfgangus Malina „

„ „ Petrus Malina „

„ „ Volfgangus L. Sandor

1763—1765 Petrus Steczko presbyter.

1765 Nobilis Ioannes filius Volfgangi Popa sen. presbyteri Sandrinii filii Mathei popa Sandrin filii Moyses Popa sen. presbyteri Sandrinii de Borşa fratris carnalis olim Georgii Popa Sandrini de Borşa.

8. *Botiza.*

Parochia „memoriam humanam excedente tempore erecta“ cum zice conscripţia din 1774. A avut o biserică mică de lemn, în locul căreia li s'a dăruit biserică de lemn din Vişeul de jos destul de mare, care punându-se pe fundamănt de piatră va pute servì mult timp de casă lui Dumnezeu. Botiza are aproape 1700 credincioşi gr. cat. români, are şcoală frumoasă de piatră şi fundaţiune şcolară făcută de un span al domnilor Teleky şi Patay.

Acel dominiu de 9000 iughere acum îl cumpără 9 sate române cu un milion și douăsute mii de coroane. Botiza într'o diplomă din 1373 se amintește ca Batizháza = casa lui Botiz. Botiz = Botezul Domnului, iar în anul 1353 ca moșia lui Ioan Voivod.

Indicele preoților.

In 1750 popa Iuon, 1771 popa Vasilie, 1783 preot Balc Toader, 1785 popa Chirilă din Kamarzana (Cămârzana se numea partea din jos a parochiei Sirbi). 1825 vacantă, 1837 Baziliu Simon, dela 1866—1877 Corneliu Bud, sub care s'a reparat casa parochială și s'au pus pomi, și s'a căpătat dela posesori sesiune de păminte parochiale și s'a depus la comitat fundațiunea școlară. — Dela 1880—1888 Georgiu Marchiș, dela 1888—1896 Ioan Coman acum paroch-protopop în Vișeul de jos la a cărui îndemn s'a dăruit biserica din Vișeul de jos credincioșilor din Botiza, dela 1896—1902 Georgiu Petrovay, iar dela 1902 până în prezinte Ioan Wlad.

F. Breb.

Parochie foarte veche, la poalele Gutinului. Are biserică zidită înainte de 1531, care s'a lărgit în două rânduri în 1643 și 1715, cu 1600 locuitori gr. cat. români, edificiul școlar de lemn din 1700. — Brebul e vestit pentru scălzile sale și pentru apă minerală sulfuroasă sărată. In hotarul Brebului și acum se cunoaște drumul făcut pentru Impăratul Iosif al II-lea care pe acel drum a călătorit dela Baiasprie — Capnic la Ocna-Sugatag și în Maramureș. In archivul parochial se află un ziuar din 1787—1824 în care sunt însemnate multe întâmplări din parochie, d. e. cumcă în 1806 au fost în sat doi cantori anume Chirilă Bud cantorele nobililor, și Dumitru Corza cantorele iobagilor.

Indicele preoților.

In 1680 popa Pătraș, dela 1690—1712 popa Petru, va fi fost unul și acelaș, cu Pătraș, dela 1702—1738 popa Vasilie, dela 1738—1756 popa Lupul cel bătrân, dela

1756—1766 popa Toader Goje. dela 1766—1776 popa Toader si Chirilă feciorii lui popa Lupul cel bătrân, pe popa Toader l'am aflat şi sub numele Galbin popa Toader, popa şi în Hoteni, dela 1776—1780 popa Ierotheu Petric, popa Ierotheiu a' administrat şi Hotenii, dela 1780—1806 popa Ştefan Bud de Breb, care a început a scrie matriculele regulate din 1790. Dela 1806—1810 popa Grigore Draguş. Dela 1810—1847 Lazar Florian de Purcarecz, a repausat în etate de 73 ani, lui i-a urmat Grigoriu Ivaşco care a servit până la 1896. A repausat servind 50 ani ca preot. La bătrâneţe a fost distins cu brâu roşu. Gr. Ivaşco a înfrumseţat Iconostasul bisericei, şi a lăsat fundaţiune pentru zidirea bisericei.

Dela 1896—1901 april 1. Ioan Pop de Breb.

Dela 1901 April 2 Nicolau Doroş. Dânsul a zidit o casă frumoasă parochială. Preot zelos, care se luptă mult pentru deşteptarea poporului în şcoală şi afară de şcoală prin procurarea de foi româneşti pentru popor.

In însemnările Dlui Dr. I. Mihalyi se află la anul 1751 Rev. Theodorus Petrik presbyter.

10. Budeşti. (Budfalva).

Parochie foarte veche cu două biserici, una din 1643, cu 2000 locuitori gr. cat români, şcoală frumoasă de lemn. Partea din jos a satului se numeşte Vinceşti, satul lui Vinţiu.

In an. 1586 in sat era deja biserică, căci în anul acela precum se scrie într'o diploma s'a făcut lege, pentru o masă din biserică „mensam aviticam in templo ritu gotico extructam pro se praeocupassent", adecă masa pusă după datina gotică sau dacică.

In biserica din jos ni se păstrează coiful şi cămaşa de fer a lui Pintea viteazul. — Familia nobilă Pintea se trage din Budeşti. Bud şi Buda sunt espresiuni de una şi aceeaş origine. După Bonfiniu şi tatal lui Ioan Corvin s'a numit Bud.

In anul 1361 regele Ludovic dărueşte lui Bud şi celoralalte neamuri ale românilor din Maramureş dominiile

de pe apa Coseului, — atunci dară Budeştii a ezistat ca sat. Din Budeşti îşi trage originea familia nobilă Bud, a căror strămoşi au căpătat donaţiunea nobilitară în 1361. Astfel familia Bud e una dintre familiile nobile cele mai vechi din Maramureş. Din familia Bud a fost un căpitan în oastea regelui Mathia, şi a dat Comitatului diregatori şi preoţi mulţi. Din aceea familie mă trag şi eu scriitorul acestora.

Parochia Budeşti are fundaţiune de 34 mii coroane pentru lecticalul preoţesc şi plata docenţială. Fundaţiunea s'a făcut din banii răscumpărărei regalelor la îndemnul Măritului D. Petru Mihalyi prezidele composesoratului din Budeşti.

In anul 1593 Maiu 24 este un act scris în limba română — (la Dr. I. Mihalyi) — despre împărţirea unei moşie din Rogoz şi Budeşti, subscrisă prin protopopul locului Petru. Unica scrisoare cu litere latine din acele timpuri. Tradiţia spune că în Budeşti cândva a fost şi mânăstire. In hotar este un loc numit la „Mânăstire".

Cum am scris mai sus în Budeşti sunt două biserici, şi astfel am aflat numele unor preoţi cari au servit în Budeşti parochia de sus, şi în Vinceşti parochia de jos. Acum de mulţi ani este numai un preot.

Indicele preoţilor.

In Budeşti. In anul 1505 Lucaş Pop de Budfalva, în 1643 popa Tincul şi popa Grigorie, 1652 popa Faour (poate Fauru) 1643 popa Manul (Man) 1647 popa Grigorie, 1747 popa Ionaşel Pop, 1751 Rev. Ionaş Pop, Gregorius Bud loci parochus, Ionaş Marinca parochus, Volfgangus Marinka. — 1757 popa Lupul, 1762—1767 Marinca Lupu (Farkas) 1776 Simon Ştefan din Vişeul de mijloc, 1802 popa Ionaş.

In Vinceşti. In anul 1593 protopopul locului Petru, 1699 popa Gerasim, 1740 popa Ionaş, 1745 popa Ionaş fiul lui Pop Mateiu, 1752 popa Ionăşel, 1760 popa Ioanas, 1766 popa Lupul, care aşa se vede a servit deja singur la ambele biserici, 1771 Dumitru Marinca, 1833—1834 popa Petru, 1825 Petru Bîrlea, 1835—1839 Matei Dragoş, dela 1847—

1877 Ioan Balc Kindriş, preot zelos şi piu, a avut un fiu teolog la Roma, repausat ca teolog, în 1877 adm. inter. Ioachim Făt, dela 1878—1896 Ştefan Pop iar dela 1896 până în prezent Victor Gyenge. Sub ocârmuirea lui s'a renoit casa parochială şi şcoala şi s'a lărgit biserica din susani.

11. Călineşti (Felsökálinfalva, fiind un sat rusesc Alsókálinfalva.)

Parochie foarte veche. Partea din jos a satului se numeşte „Căieni" cu 1800 credincioşi gr. cat. români. Cu douăă biserici de lemn, una din 1748. Şcoală de lemn. Cecalaltă biserică s'a început a se zidì în 1800, dar venind foametea cea mare (1814—15) şi murind mulţi credincioşi, n'a fost cine să lucre la biserică, aceea a gătat'o apoi preotul Opriş Ignat cu fătul său Mihaiu Berciu bărbeşteanul şi cu un credincios cu nume Cioloca. — O amintire frumoasă despre un preot cioplind lemnele la ridicarea bisericei. Au trebuit să fie în Călineşti biserici şi mai înainte, de oarece în anul 1712 se face amentire de preoţii popa Patraş şi popa Ştefan, şi în 1719 de popa Ştefan fiul lui Fuior Cosma. Intr'o carte bisericească e pictat popa Fuior. Un bărbat frumos cu căciulă ca a lui Mihaiu viteazul. Dl. Dr. Elia Dăian umblând în Maramureş l'a desemnat pe popa Fuior. Tradiţiunea spune că popa Opriş „Zob" Filip s'a sfinţit de preot la Iaşi, şi că fiind vânător a mers la vânat şi într'un cărciu jocând un om cu cuşma de piele de iepure, l'a împuşcat. — Omul a murit. Popa a cerut des'egare dela episcopul dela Muncaciu. Călineşti în 1405 deja e donaţiune regească dată lui Vincz, Dragoş, Sandor şi Bud. Despre mânăstirea din Călineşti se face amintire în 1663, fiind în hotar un loc cu numele „Vârful mânăstirei" lângă hotarul Corneştilor.

Indicele preoţilor. Parochie din josani.

In 1712 popa Pătraş şi popa Ştefan, 1719 popa Ştefan din Corneşti fiul lui Fuior Cozma. Apoi se amintesc în 1748 Alexa Pop şi Echim Rad. 1742 popa Daniil Hodor

alias Stopciu, 1733—1758 Opriş „Zob“ Filip, 1750 popa Toader Petric.

Parochia de sus.

1728 popa Merenţie din Călineşti legător de cărţi adecă compactor. Apoi Filip Opriş şi Ignaţiu Opriş cari au servit dela 1782—1830. Dela 1830—1865 Filip Opriş protopopul. Puţin timp a servit Ştefan Opriş din Ocna-Şugatag.

Dela 1865—1875 Mihail Iurca sub care s'a zidit casa parochială de piatră. Dela 1876—1879 Timoteu Mihalca, apoi a administrat parochia Ioan Doroş preotul din Ocna-Şugatag. Dela 1880—1901 Februariu Baziliu Gyenge, protopopul Coseului.

Dela 1901 până în prezinte Victor Coman, care şi mai înainte în restimp de 10 ani — a stătut lângă protopopul socrul său ca capelan. — Victor Coman se trage din familia nobilă a Comaneştilor dela Moiseiu, din care au ieşit mulţi preoţi, toţi cântăreţi de frunte cu viers foarte plăcut.

12. Corneşti (Somosfalva) filia Fereşti (Fejérfalva) matra.

Corneşti deja în anul 1470 se aminteşte ca donaţiune. A fost parochie de sine stătătoare, apoi s'a legat către Fereşti, unde nefiind casă parochială preoţii s'au mutat în Corneşti. — Numele de Corneşti il are dela pădurile de corni cari se află în acel hotar. Cu biserică veche. Şcoală de lemn. Cu 450 credincioşi gr. cat. români. Cu Fereştii dinpreună s'a administrat adeseori prin preoţii din satele vecine.

Indicele preoţilor.

In anul 1766 popa Ioachim Rad, 1778 popa Costan, 1778 popa Goje, 1785 Mateiu Ioanciuc pe o matriculă din Onceşti se află însemnate următoarele: Anul 1789 s'a însurat Ioanciuc Mateiu popa din Corneşti şi a laut fata lui Grigor Ionaş din Onceşti cu numele Ana în Februarie 11 zi.

Tot atunci s'a însurat şi Ionaş Godja popa din Onceşti. (Vezi la parochia Onceşti.)

Acești doi preoți văduvi s'au însurat a doaua oară, cununând unul pe celalalt, că oare servit'au apoi și la altar nu se știe, dar datina era ca astfel de preoți să poată boteză, cunună și îngropă, dar s-ta slujba nu o serviau. — Au fost câte într'un sat și câte doi — trei preoți văduvi a doaua oară căsătoriți. — In 1793 Rișco popa Miron, apoi mulți ani vacantă. Dela 1818—1825 Baziliu Haiducean, dela 1829 Septemvrie Ioan Gozsa care într'un loc în matriculă s'a subscris: Gozsa Ioan comișerul Regese. Dela 1823—1831 Baziliu Oniță preotul din Văleni, 1831—1838 Georgiu Pop parochul din Bârsana, din 1838—1848 iarăși Baziliu Onița din Văleni, dela 1848—1862 Mihail Marchiș, dela 1862—1894 Alesandru Man, iar dela 1894 până în prezinte Iosif Fucec Racoți, un preot zelos, care a adus în ordine bisericile, și a făcut școală în Ferești și alte înoiri la casa parochială.

13. *Ferești (Fejérfalva).*

In anul 1402 cu alte comune se dă ca donațiune fiilor voivodului Balc și Drag. Parochie veche cu 350 credincioși gr. cat. români, biserică de lemn din 1700. Școală confesională de lemn. Din Ferești se trag nobilii Feier, dela Stan numit Feyer se numește satul Ferești. — Fereștii cu Corneștii fac la olaltă una parochie.

Indicele preoților.

In 1459 Pap Kostha de Feyerfalva. In 1487 Penthe Pap nobilis de Feyerfalva. In 1751—1761 Constantin Bud. In 1781 Ioanes Goja din Oncești, în 1803 Grigorie Lumeiu, apoi până în 1827 Petru Opriș, în 1828 Ioan Goja din Oncești și Petru Opriș, iar până în 1835 Georgie Pop, apoi pe rând Goja Ioan, Petru Opriș, Hozsda Timoteu, Baziliu Onița în 1837. — Dela 1837—1846 Ioan Opriș, după dansul au urmat Mihaiu Marches și Alesandru Man, cari au murit în Cornești, iar dela Noemvre 1891 Iosif Fucec Rákoczi.

14. Crăcești (Krácsfalva).

Comună situată sub poalele Gutinului. Parochie veche cu 950 credincioși gr. cat. români. — Biserica de piatră din 1899. Școala de piatră. Patronul parochiei este înaltul Erariu, care a zidit școală, a dat ajutor la zidirea casei parochiale și 10000 coroane pentru zidirea bisericei.

Dintre parochiile din vicariatul român al Maramureșului cinci parochii au fost iobăgești cu stăpâni Erariul conți și baroni.

Acele cinci parochii apoi au devenit patronate de Erariu. — Acele sunt Crăcești, Sat-Șugatagul, Vadul, Strimtura și Rozavlea. Dintre aceste Strimtura s'a rescumpărat cu totul și a devenit parochie nepatronată de Erariu, ci patronată numai de credincioși.

In Crăcești a fost o biserică veche de lemn, în care a fost un clopot cu inscripția din 1776.

Satul cândva a fost așezat pe o vale numită „Valea mare“ de către Hoteni, unde a fost și biserica care a adus'o poporul cu sine pe teritoriul unde e acuma satul. „Valea mare“ Kopach alias. „Nagypatak“ a fost odinioară satul „Nires“. In 1360 și 1517 s'a numit Nagypatak.

Indicele preoților.

Din timpurile mai vechi am aflat numai pe popa Pintea din Ieud în zilele lui Leopold (: 1747 :) apoi popa Nichita Lelea, care a servit în 1782. Dela 1816—1842 Grigoriu Lumeiu de naștere din Crăcești. Apoi a administrat scurt timp parochia Ioan Bud preotul din Sat-Șugatag, apoi până în 11 Maiu 1844 Andreiu Coman, din 11 Maiu 1844 Petru Stas până în 1852, dela 1852—1873 Timoteu Mihalca, dela 1873—1883 Ambroziu Berinde sub care s'a zidit casa parochială și școala de piatră. Interimal s'a administrat în scurte restimpuri parochia și prin Antoniu Serbac parochul din Desești. Dela 1883—1890 Ioan Ivașco. Dela 1891 până în prezinte Ioachim Făt. — Sub ocârmuirea lui s'a zidit biserica de piatră, pentru a cărei înfrumsățare preotul Făt zelează mult. Tot sub ocârmuirea

lui s'au rescumpărat iobagii din Crăceşti dela stăpânul lor Erariul plătindu-i 28 mii coroane.

15. *Cuhea (Kenyha).*

Parochia din timpurile foarte vechi cu biserică de lemn zidită în 1718—19 dupa invaziunea tătarilor din 1717, cari au ars mai toate bisericele de pe apa Izei. Au fost acolo biserici şi mai înainte. Şcoala noauă acum se zideşte. — Numărul credincioşilor 1650. — Miron Costin la 1684 scrie: „Este un sat numit Cuha“ în ţara Maramureşului unde locuia cu ai săi Draguş fiul alui Bogdan“. In anul 1353 Cuhea se numeşte ca posesiune principală şi capitală. După Dr. Ioan Mihalyi Cuhea = Konyha, şi se numeşte astfel probabil dupa sarea şi apa sărată ce se afla in apropiere. Cuhea a biruit'o Iuga vodă care era frate dulce cu Bogdan vodă, apoi au biruit'o voivozii Balc şi Drag, şi descedenţii lor. In anul 1373 Cuhea se numeşte moşia fiilor lui Sas vodă.

In transumtul literilor comitatului Maramureş din 30 Ianuariu 1471 în cauza controverselor din hotarul Cuhei se scrie: „eandem reambulationem in suo vigore comisissent nisi tamen unam particulam terrae ecclesiae Sancti negis Stephani.“ La aceasta Dl. Dr. Ioan Mihalyi face observarea următoare: Biserica zidită în Cuhea — a trebuit să fie fost catolică. In Cuhea şi jur n'au fost catolici, deci biserica aceea s'a ridicat prin ceva evlavioşi din depărtare. Ruinele ei se pot vedeà din sus de Cuhea, deasupra lor se ridica crucea de lângă drumul cătră Dragomireşti. Mai încolo Dl. Dr. Ioan Mihalyi comunică în Diplomele sale din veacul al 14-lea o scriptă în înţelesul căreia pe ducele Almoş l'ar fi ucis in Cuhea. — Tradiţiunea spune că o parte a poporului unguresc ar fi întrat în ţară de cătră Borşa, pe la muntele Toroiaga şi-ar fi avut bătaie aproape de Cuhea. Am vorbit cu un inteliginte maghiar din Maramureş care mi-a spus cumcă e ca şi sigur cumcă ungurii au venit pe mai multe cărări în părţile aceste. — Apoi calea pe la Borşa. — Săcel, Siget a fost terenul tuturor oştirilor din vechime.

Deasupra comunei Cuhea numirea dealului „Gruiu Valului“ (Vallum) arată un loc fortificat. Poporul din Cuhea zice la acel loc şi „şanturi“ unde s'au aflat multe anticităţi.

In anul 1910 a vizitat Cuhea istoricul Radu Rosetti care a venit anume să vadă comuna unde a fost odinioară castelul lui Bogdan vodă. (Vezi romanul lui Rozetti) „Cuhnea lui Dragoş“. Intr'o diplomă din 1411 se face amintire despre „Unum monasterium Konyha monostra“ însă nu se află urmă de aceea mânăstire. Eu cred că cnezii din Cuhea au zidit mânăstire, căci le era drag a zidi mânăstiri, şi a ţine călugări. astfel făceau şi voivozii din Moldova. Credincioşii zic că în şes din sus la Cruce a fost o mânăstire, şi în mijlocul satului în prund o biserică. In anul 1898 un pohoiu a scos oase de oameni din şes. adecă acolo a trebuit să fie cimiteriu.

Durere că din o parochie atât de vestită n'avem date despre preoţi, decât dela anul 1744. Insă este ştiut cumcă Tătarii în 1717 au aprins mai toate bisericile de pe valea Izei, şi atunci s'au nimicit în biserici multe documinte şi averi bisericeşti. Dar şi mai înainte în toate veacurile multe oarde barbare au trecut pe văile aceste nimicind şi pustiind toate.

Numai tăria sufletească şi trupească a bietului popor din Maramureş a putut sta în contra atâtor năcazuri, şi har Domnului astăzi suntem iarăşi peste 80 mii români în Maramureş.

Indicele preoţilor.

In 1517 Lazarus presbyter de Konyha.

In 1744—1769 Maros Ionaş şi fiul lui popa Demetriu. Dela 1797—1815 Nistor Deac, 1816—1820 Grigoriu Roşca preotul din Rozavlea administrator a Cuhei. Dela 1820—1876 Filip Mihalca, dela 1876—1890 Vasiliu Mihalca, în 1891—1892 parochia a administrat'o Alesandru Gyenge paroch-protopop în Dragomireşti. Dela 1892—1899 Mihail Rednic, în 1899 şi 1900 a administrat parochia Grigoriu Balinth preotul din Bocicoel. Dela 1900—1906 Petru Salca, apoi s'a administrat parochia prin Emil Bran preotul

din Dragomiresti. Dela 1 Novembre 1907—2 Faur 1908 Gavriil Dunca, apoi câteva luni Ioan Borca capelanul din Ieud, iar din 12 Iuliu 1908 Arthur Anderko, care se nizueşte a zidì o şcoală corespunzatoare şi zeleaza mult pentru binele poporului.

16. Deseşti (Desze).

Parochie foarte veche. Posesiunea Deseştilor deja la anul 1360 s'a dat ca donaţiune regeasca cnezilor români din Giuleşti. Tradiţiunea spune că Gaula cnezul Giuleştilor a dat posesiunea Deseşti fiului său Dragoş, pe care l'a iubit foarte şi zicându-i mereu „dragul meu" i-a rămas numele Draguş. — Biserică de lemn din 1770. Şcoala confesiona'a de lemn. Aproape 1000 credinciosi gr.-cat. români. In 1837 a ars casa parochiala şi s'au nimicit şi matriculele.

Indicele preoţilor.

In 1709 April 9 Daniil Pop de Desze.

In 1754 popa Ştefan din Giuleşti administrator şi tot în acel an Andreiu din Giuleşti.

In 1736—1757 Ioan Draguş, 1782 Moise Dunca, 1774 Pop Toader ipodiacon, apoi popa Niculiţă Dela 1798—1838 Petru Verges, 1838—1845 adm. interimal Ioan Bud preotul din Budeşti. — Dela 1845—1853 Ioan Darabanth, dela 1854—1865 Ioan Crişan, dela 1865—1905 Antoniu Serbac sub care s'a zidit casa parochială de piatră. Dela 1906 până în prezinte Andreiu Serbac. Acest preot a fost mulţi ani docinte în Deseşti, având şcoală foarte bună, şi unicul preot care are în părţile aceste şi penziune docenţială.

17. Dragomireşti (Dragomérfalva).

Parochie foarte veche, înfiinţată în timpuri neştiute. Biserică de lemn zidită în 1722 după învaziunea tatarilor, cari au ars biserica cea veche. Şcoală nouă acum se zideşte. Cu 1700 credinciosi gr. cat. români. — Deja-i sub acoperiş o biserică foarte frumoasă de piatră.

Dragumir după Dr. I Mihalyi nume personal compus din vechiul slavonich Drag = filemon = iubit şi din mir asemenea vechiu slavonic, însamnă şi lumea = iubitul Lumei. — Dragomir a fost fiul lui Balc, însă şi alţi cnezi români au avut fii cu numele Dragomir. Familia Dragomir deja în veacul al 14-lea a avut donaţiuni regeşti.

Indicele preoţilor.

Inainte de 1742 a fost preot Ioan Gârbo tatăl lui Samuil Turcus Gârbo în anii 1743—1752 popa Samuil Turcus. In 1749 Deac Ionaş, şi Daniil Bulyan. In 1769 Daniil Kis. In 1749—1757 am aflat însemnat pe Nichifor Plohod, în anii 1767—1771 Gogota Lupul, popa Dan, popa Chifor, în 1786 şi 1794 popa Dumitru. Dela 1806 până la 1831 Ioan Stana, 1831—1832 Filip Mihalca. 1832—1837 Simeon Pop, apoi adm. inter. Filip Mihalca preotul Cuhei, 1838—1847 Ilie Molnar, 1847—1854 Vasiliu Mihalca, 1854—1870 Ioan Opriş. 1870—71 în 8 luni Vasile Dan, 1871—1903 Alesandru Gyenge paroch-protopop, dela 1903 Noemvrie până la 1904 Ianuariu Dariu Vlad. Dela 1 Februariu 1904 până în prezinte Emil Bran, sub conducerea căruia se zideşte biserica cea noauă. Emil Bran e şi prezidele composesoratului din Dragomireşti şi ca atare face mult bine pentru credincioşii de acolo, — şi-i conduce cu mult zel în cele sufleteşti.

18. Giuleşti (Gyulafalva) (acum Máragyulafalva).

Parochie foarte veche. — In anul 1317 apoi în 1349 se dă de nou ca donaţiune cnezului Giula a cărui moşie a fost şi înainte de 1360. Cumcă e una dintre parochiile cele mai vechi se vede şi de acolo că în 1386 deja a avut de preot pe Mirizlo fiul lui Giula, în 1448 popa Nan, în 1462 popa Dan din Giuleşti numit Iancu. Regele Ludovic adresează în 1364 diploma sa către credincioşii săi români Giula fiul lui Draguş locuitori în Maramureş şi fiii săi Ştefan, Mirislau preotul. Acesta este preotul cel dintâiu din Maramureş din veacul al 14-lea despre care este document, şi fiind Mirizlau preot în 1364 urmează că şi înainte de aceea a fost în Giuleşti biserică şi parochie.

In Giuleşti a fost o biserică veche de piatră zidită în 1509 prin o boiereasă din Moldova care a fost de origine din familia cnezului Giula, o fată a aceluia adecă s'a măritat după un boier din Moldova.

In 1888 s'a sfinţit biserica cea frumoasă de piatră. Şcoala de lemn, 1700 credincioşi gr. cat. români.

Pe teritoriul parochiei esistă o bisericuţă numită „Mânăstirea Giuleştilor" cândva au servit în dânsa călugări bazilitani. (Vezi la finea opului mânăstirile din Maramureş).

Episcopul Stoica în 1695 datează o scrisoare dela mânăstirea Giuleştilor.

Giula a fost fiul lui Dragoş, de unde se vede vechimea comunei Giuleşti.

In Giuleşti s'a nascut Atanaziu Rednic episcopul dela Blaj 1764—1772.

In hotarul Giuleştilor porneşte cărarea pe care se purtà sare în vechime (dela Ocnaşugatag) dela Giuleşti cătră Ţara Oaşului (cott. Satu mare) la Negreşti preste păduri. Pe aceea cărare a venit o parte a oastei tătarilor în 1717, odihnind câteva zile în hotarul Giuleştilor în locul care se numeşte şi astăz „Tătarul" unde şi azi se văd urmele cuptoarelor de copt pâne. — Dela Giuleşti apoi s'au unit tătarii cu oastea principală care trecea pe apa Izei.

Dincolo de apa Marei mi s'a arătat locul numit „Zaharie" unde cândva a fost satul şi şi o biserică. — Unii zic că acolo ar fi foastă satul „Nireş".

Indicele preoţilor.

In anul 1386 popa Mirizlo fiul cnezului Giula, în 1442—1451 popa Nan, dictus Pap de Giulafalva om energic cu multe procese. (Diplome maramureşene) în 1462 popa Dan numit Iancu. Apoi se întrerumpe seria preoţilor până la 1621—1639 când a servit popa Timofi, după carea urmat în 1690 Teodor Rednic protopop ai cărui urmaşi apoi au servit până la 1823 adecă aú fost preoţi fiul, tata şi moşul. Dela 1731—1767 Baziliu Rednic protopop fratele episcopului Atanaziu dela Blaj. Dela 1767—1778 Baziliu Rednic protopop, 1778—1823 Teodor Rednic pro-

topop. Dela 1839—1843 Baziliu Pop. dela 1844—1857 Ioan Doboşi. Dela 1857—1897 Petru Salca preot învăţat cu ştiinţe profunde teologice. Dânsul întrând în parochie a aflat în lada bisericei un huszos (un ban de argint de 33 cruceri) şi în decursul anilor din acel ban a făcut 7000 floreni şi a zidit o biserică foarte frumoasa şi solidă. — Ani de zile a stat la ridicarea bisericei, acolo a fost în vârful turnului când s'a pus crucea, şi s'a răcit, şi s'a bolnávit şi a murit. „Zelul casei tale mă mâncă pe mine", putem zice despre repausatul. — Deşi a rămas văduv ca preot tiner, n'a voit a primì nici o diregătorie mai înaltă bisericeasca.

Lui putem mulţămì că a decopiat scriptele fondului numit „de Coseu" (Kaszoi alap)" căci arzind archivul comitatenz, acele scripte au fost bază la împărţirea fondului aceluia, care s'a dat şcoalelor din parochiile de pe Mara şi de pe Coseu. Fondul acela a fost aproape 20.000 coroane. După Petru Salca dela 1897 serveşte în Giuleşti fiul său aşişderea Petru. — Dupăce taicăsău a cheltuit toţi banii bisericei cu zidirea bisericei, dânsul a început a aduna în tocma ca taicăsău şi astăzi biserica are un capital preste 7000 coroane. — Aieve este laudabil zelul preotului acestuia. — Dânsul a îndemnat pe credincioşii săi să cumpere toate averile jidoveşti din hotarul Giuleştilor, şi le-au şi cumpărat cu 36,000 coroane, şi azi în Giuleşti n'are posesiune nici un evreu. Preotul Salca a condus treaba aceasta în restimp de 4 ani fără nici o remuneraţiune. — Acum se pregăteşte a picta biserica şi a face în dânsa un iconostas. A câştigat multe păminte pentru biserică şi pentru parochie, şi acum mai aproape a reînoit dinafară biserica. — Să dee bunul Dumnezeu mulţi preoţi ca şi dânsul bisericelor noastre

La Dl. Dr. Ioan Mihalyi este însemnarea urmàtoare: „Fiind Georgiu Gavriil Blasovszky (1738—1742) episcopul Muncaciului şi al Maramureşului: Protopop Vasilie Fidenszky. Din Giuleşti şi vicariu a smeritului sabor al Maramureşului". Acest Vasiliu Fidenszky a fost Vasiliu Rednik prota din Giuleşti, care într'un timp a condus şi oficiul vicarial. — Cine şi pentru ce s'a dat porecla de Fi-

denszky nu pot şti. Apoi la Dl. Mihalyi se află însemnat: 1763—1768 Andreas Rednic praesbyter fiului Ladislai, şi Thedorus Pop presbiter.

19. Glod cu filia Slătioara.

Parochie veche. Biserică de lemn din 1812 şcoala confesională de piatră, cu 800 locuitori gr. cat. români. Despre înfiinţarea şi despre trecutul acestei parochie n'am aflat date, decât că în 1699 a avut doi preoţi.

Indicele preoţilor.

La anul 1699 popa Ioan şi popa Lupul. In 1700 protopop Ştefan Petrovay. In 1741 popa Lupu din Glod, 1799 popa Marişan, 1813—1815 Ioan Marian, 1829—1835 Vasiliu Tivadar, 1847 Benedict Iuga, dela 1856—1860 Georgiu Buday. 1860—1880 Baziliu Gyenge protopop, dela 1881—1899 Aureliu Zoicaş, dela 1899—1907 Georgiu Birlea, dela 1907 până în prezinte Ştefan Pop sub ocârmuirea căruia s'a finit zidirea bisericei cei nouă de piatră în filia Slătioara.

20. Slătioara (acum Izasópatak) filia Glodului.

Cândva a fost parochie de sine stătătoare. In anul 1430 deja se dă ca donaţiune regească. A avut o biserică de lemn foarte veche, acum are biserică noua de piatră. — E de lăudat zelul credincioşilor puţini din Slătioara la număr 650 cari au jertfit mult pentru zidirea bisericei lor, pentru gătarea căreia s'a ostenit mult preotul zelos Ştefan Pop. Credincioşii susţin şi şcoala confesională, edificiul şcolar de lemn.

In anii 1761—1770 a servit în Slătioara Nichita Dunca, apoi în 1817 deja am aflat că a fost preot Cozma Marian, adecă preotul din Glod.

21. Iapa (Kabolapatak).

Comună în apropierea Sigetului. Parochie foarte veche. In anii 1424—1429 nobilii din Iapa deja au procese pen-

tru posesiunile lor, şi unde a fost nobilime acolo a fost şi biserică şi preot. Biserica nouă de piatră. Şcoala nouă de lemn. Cu 2200 credincioşi gr. cat. români.

Indicele preoţilor.

In 1751 Nicolau Pop parochus, în 1755 popa Vasilie, 1768 Iacob Bledea, 1825 Ioan Coman, 1847 Alesiu Anderko, 1856 Ioan Zoicaş, apoi Georgiu Rednic până la 1887 Mihail Rednic adm. int. dela 1888—1895 Antoniu Huban, dela 1896 până în prezinte Iuliu Rednic. Preotul Georgiu Rednic a zidit biserica cea frumoasă de piatră, iar fiul său Iuliu a îndemnat pe credincioşi să o picteze, şi biserica s'a şi pictat frumos şi s'a provăzut cu Iconastas lucrat în Blaj prin profesorul C. Domşa. — Mai încolo Iuliu Rednic a zidit o şcoală frumoasă de lemn, aratând şi cu aceasta zelul său pentru biserica şi popor.

22. Ieud (Iód).

Parochie foarte veche. Cândva doaue parochii. Acum una parochie cu capelania sistemizată. Regele Ludovic în 2 Faur 1365 dărueşte voivodului Maramureşan lui Balc fiul lui Sas şi fraţilor săi Drag, Dragomir şi Ştefan în recompenza serviţiilor moşia Cuhea cu apartinenţiile sale Ieud etc.

Ieud din nume personal Eudochim.

Ieudul e locul natal a lui Gavriil Mihalyi fost Septemvir (: taicăsău Ioan a fost paroch-protopop în Ieud :) şi a fiilor săi Petru fost ablegat dietal mare posesor în Saraseu, Victor archiepiscop şi metropolit în Blaj, Ioan Dr. protofişcal comitatenz sinatorul diplomelor maramuraşene, membru coresp. al academiei române din Bucureşti. Locul de origine al multor diregători comitatenzi din familia Balea Chindriş, Mariş, Ivaşco.

In Ieud deja în 1364 a fost biserica. In Ieud, Giuleşti şi Apşa aflăm urmele de biserici foarte vechi. In hotarul Ieudului — a fost şi o cetăţiue, — atari cetăţi au fost şi în Apşa, Slatina, Saraseu, Onceşti, Bârsana, Rozavlea şi Sălişţea de sus.

În Ieud a fost şi o mânăstire a călugărilor bazilitani, cari la porunca lui Iosif al II-lea împăratul a trebuit să lese mânăstirea. Fiind eu în anii 1870—1873 capelan în Ieud, principalul meu de odinioară Laurenţiu Mihalyi mi-a spus cumcă din mânăstirea aceea s'au dus foarte mulţi bani şi vase de aur şi de argint în vistieria statului pentru fond de congruă preoţească.

In hotarul Ieudului au fost şi băi de sare lucrate de romanii antici. Acum băile sunt surupate şi groapa cea mare s'a împlut de apă şi poporul i zice „iezer“. In Ieud s'a aflat un ban de al Impăratului Traian cenzule quinto an. 105. Banul se afla la Dl. Dr. Ioan Mihalyi, care are o colecţiune foarte scumpă de bani vechi din timpurile romanilor aflaţi în Maramureş.

Ieudul are doaue biserici. Cea din deal din 1364 precum e însemnat pe grinda din podul bisericei. Aceasta e cea mai veche biserică din Maramureş. — Intr'o diplomă din anul 1451 se aminteşte diaconul Iuga = Georgiu, şi în urmare în 1451 a trebuit să fie în deal biserica. Biserica ceealaltă numită din şes e din 1717. In 1699 aflăm deja preoţi la biserica din deal. — Ieudul are o şcoală frumoasă de piatră cu douuă sale de învăţământ şi cu doi învăţători. Numarul credincioşilor 2300. Popor credincios şi iubitor de carte.

Indicele preoţilor.

La biserica din deal:

In anul 1451 se aminteşte diaconul Iuga = Georgiu. In anul 1699 în protocoalele comitatului sunt însemnaţi 6 preoţi anume popa Simon, popa Petru, popa Ionaş, popa Naşcul, popa Pintea şi popa Ionaş. In 1579 Georgiu Faragó. In 1733 popa Pinte asesor de sabor, și popa Lupul preotul satului.

Dela 1731—1743 Lupu Balea protopop, în 1743 Samuil Turcus din Dragomireşti ca administrator, în 1749 și 1762 Lupu Balea, 1769 Timotheu Dancus praesbyter, și Lupu Dancus, — Nichita Kindris în 1683, în 1763—1772 Alecsa Balea protopop din Biserica nouă, tot în 1763 se

aminteşte Flore popa Toader din Ieud. Apoi popa Pintea din Ieud în zilele lui Leopold a fost preot la Craceşti (Leopold a trăit în anii 1747—1792).

La biserica din ses: în 1718 popa Alexa, în 1745 Balc popa Ştefan, 1788 popa Vinţiu, dela 1787—1789 Baziliu Pop, dela 1790—1816 Mihail Mihalyi, dela 1816 - 1861 Ioan Mihalyi protopop, (vezi ist. protopopilor) apoi a administrat parochia capelanul Ioan Simon dupa care a urmat în 1862 Laurenţiu Mihalyi protopop (vezi istoricul protopopilor) care a repausat în 31 Maiu 1881, apoi parochia s'a administrat prin Alesandru Gyenge şi capelenul Joachim Făt. Dela 1883—1892 Ambroziu Berinde, dela 1892—1900 17/8 Georgiu Bota, dela 1900 până în prezinte Aureliu Zoicaş.

Precum am scris mai sus în Iood este capelania sistemizată în 1871, însă dupăce în Ieud sunt doauă biserici parochii din Ieud au ţinut capelani îndată ce a remas numai un paroch, astfel prota Ioan Mihalyi a avut capelan pe Ioan Simon, după care în restimp de 60 ani au urmat 11 capelani anume Baziliu Dan, Ioan Lengyel, Tit Bud, Ioan Coman, Ioachim Făt, Georgiu Bârlea, Aureliu Zoicaş, Tit Pop, Gavriil Dunca, Ioan Borca şi de prezinte Ioan Bârlea care a scris însemnările de pe cărţile vechi din Maramureş.

Din însemnarlle Dlui Dr. I. Mihalyi. Ieud 1579 Christofor Bathori Voivodul (principele) Transilvaniei ridica în statul nobililor pe onorabilul păstor românesc din Ieud, „Georgiu Fuezago pentru studiile sale asidue şi pentru diliginţa sa". — Pap alias Fiezago familia nobilă se află şi în Dragomireşti. — Se vede că păstorul — popa George Fiezago din Ieud a fost un preot foarte învăţat.

23. Leordina.

Leordina din leurda = aiu salbatec, cuvânt probabil dac. Comună şi parochie foarte veche. In diplomele din 1373 şi 1411 deja s'a dat ca donaţiune lui Ioan Voda domnul Rozavlei fiul lui Iuga care a fost frate cu Bogdan vodă. — Biserica de piatră din 1864. A fost acolo şi o biserică

foarte veche de lemn reînoită în 1770, școală de piatră, cu 1200 credincioși gr. cat. români. In 1498 deja se amintește preotul popa David.

Indicele preoților.

In anul 1498 popa David, 1685 popa Grigor, 1699 popa Ignat fiul lui Grigor, 1742 popa Toader sau Avram, 1793—1811 Vasile Pașcu, 1811—1834 Ioan Sandor, 1842—1845 Ioan Bârsan, 1846—1847 Vasiliu Mihalca, 1848—1862 Teodor Pop, 1862—1878 Paul Orósz protopop (vezi istoricul protopopilor) 1878—1887 Demetriu Anoca, 1888—1897 Ioan Marcheș, 1897—1908 Georgiu Timiș, iar dela 1909 Mihail Rednik.

In anul 1498 popa David cu soția sa nobilă doamna Catarina fica lui Mihail Urda aveau trei fii: Mircea, Ivașcu și Ivancu, cari luaseră în zălog pentru 50 fl. de aur partea mătușei lor Marusca (Dipl. Maram.)

24. Moiseiu (Majszény).

In diplomele vechi Moiseni, acuma Moiseiu. Moiseiu = Moyse. Intr'o diplomă din 1365 deja se dăruește lui Balc Vodă, de unde se vede că-i comună veche, dar e și parochie veche. A avut doaue biserici de lemn devastate ambele de tătari în 1717. Biserica din sus a fost a familiei Vlonga, cea din jos a familiei Pop Coman. Acum este biserică de piatră zidită în 1840. Se zidește de nou turnul bisericei, o casă frumoasă de piatră și se reparează școala de piatră din prețul alor 50 mii coroane a unei pădure care la mijlocirea Dlui notar Iuliu Coman s'a dăruit bisericei prin composesorat. In Moiseiu sunt 2600 locuitori gr. cat. români. In hotar este valea numită „izvorul lui Dragoș“, în care a poposit Dragoș trei zile când a mers în Moldova.

Despre mânăstirea dela Moiseiu cetește cele scrise la finea opului.

Indicele preoţilor.

In 1722 protopopul Timoteu, 1749 Nicolau Koman parochus şi Stephanus Ivásko. 1763—1768 Nicolau Koman, şi Mihail Koman, în 1782 popa Timoteu, în 1791 Coman Panteleimon. Dela 1800—1813 Georgiu Mihalyi, dela 1813—1831 Nicolau Hoşda preot-poet, are versuri multe, mai ales versuri frumoase de iertăciuni la morţi, după dânsul în un an a servit Timoteu Hoşda, apoi dela 1832—1843 Ioan Man, 1844—1878 Andreiu Coman, Lupu Iuga, lui i-a urmat Baziliu Dragoş până la 1902, apoi în 1902 Ioan Coman, iar din 1905 Dec. până în prezinte Alesandru Coman. Tradiţiunea spune că într'o vreme au fost în Moisciu 7 preoţi, dar numele lor nu se ştie. Am aflat şi în alte parochii câte 3—6 preoţi.

25. Năneşti, Satul lui Nan (Nánfalva).

Parochie veche. Intr'un act de donaţiune din 1360 deja se face amentire de Năneşti. — Biserică de lemn din 1600. Şcoală nouă de lemn. Cu 700 locuitori gr. cat. români.

Indicele preoţilor.

In anul 1700 popa Vasilie Moldovanul, 1710 Ştefan popa alias Orosz. Acesta a fost pretinul pseudo episcopului Circa pretinul calvinilor, 1746—1751 popa Ionaş, 1760 Pop Andreiu Boitor preot, 1766 popa Iacob, 1783 Ionaş Pap de Szaploncza, 1810 Pop Ioan apoi până la 1847 au servit preoţii din satele vecine. In 1847 am aflat pe preotul Ioan Bartzan = Bârsan, lui i-a urmat Mihail Demeter până în 1865. Dela 1865—1903 Georgiu Man, apoi interimaliter Iustin Peter, iar dela 1904 până în prezinte Dariu Vlad, care a zidit casa parochială şi şcoala nouă, şi face paşii de lipsă pentru zidirea unei biserici, e vrednic de toată lauda zelul care-l desvoaltă în aceea parochie micuţă.

26. *Oncești (Văncești) Vánesfalva).*

Parochie veche. Intr'un act de donaţiune din 14 Maiu 1360 deja se aminteşte. — Biserica de lemn. Odinioară au fost doauă biserici, ambele au ars lovite de trăsnet, cea de acuma s'a adus din Criciova apa Talaborului şi e pictată din 1802. Şcoală frumoasă de lemn de stăjar, cu 1300 locuitori gr. cat. români.

In apropierea Văncestilor sunt urme alor doauă cetăţi rămase probabil din timpurile dacilor, una către meazănoapte cu fundamânt de piatră şi se numeşte cetatea lui Dragoş, cealaltă către răsărit. (Dr. I. Mihalyi Dipl. marm).

Din Văncești și-au tras originea strămoşii metropolitului Ioan Vancea. Mama metropolitului îmi spunea în Gherla că are neamuri în Maramureş.

In hotarul Văncestilor lângă drumul ţărei este o fântână numită fântâna „lui Craiu". Fântâna Craiului numită astfel probabil dela Ludovic cel mare care purtând resbele contra Moldovei, Galiţiei şi Litvaniei se va fi recorit cu oastea sa din apa limpede a fântânei aceleia.

Inainte de anul 1789 a fost în Văncești un preot cu numele Ionaş Godja, care remânând văduv s'a însurat, dar tot atunci s'a însurat şi preotul Mateiu Ivanciuc din Corneşti care aşişderea a remas văduv, şi aceşti doi preoţi s'au cununat unul pe altul. Actul acesta este însemnat în matricula din Oncești astfel: „Anul 1789 s'a însurat Godja Ionaş popa şi a luat din Fereşti pe fata Vlasin Flori a lui Vasile, luna lui Februar 11 zi sub numerul 69. — Anul 1789 s'a însurat Ivanciuc Mateu popa din Cornești şi a luat fata lui Grigor Ionaş din Oncești cu numele Ana în Februarie 11 zi sub numerul 85, pe Godja Ionaş popa l'a cununat Ivanciuc Mateu şi pe Ivanciuc Mateu popa l'a cununat Godja Ionaş, popa care a locuit în Onceşti. Popa Godja Ionaş s'a căsătorit în trei rânduri şi are în Onceşti şi descendenţi.

Despre căsătoria a doaua a preoţilor văduvi aflăm ici coale însemnări, — pentru aceea aflăm apoi câte într'o parochie doi trei, preoţi. Adeseori fiecare familie de frunte din sat avea pe preotul său. Preoţii aceştia a doaua oară

căsătoriţi erau opriţi a servì la sfânta liturgie, dar au împlinit alte funcţiuni, adecă au botezat şi au îngropat. Dela 1786 ca preoţi au fungat în Oncești trei înşi, anume Ungur Costan, Ungur Vasile şi iarăşi Ungur Costan. Preotul Ioan Godja a întrodus lecticalul câte o merţă de cucuruz, şi toamna când îi aduceau credincioşii cucuruzul a trebuit să aducă ceteraş şi să le dee aldămaş palincă, apoi a fost joc cum se cade.

Aceşti din urmă au fost numai preoţi ordinaţi, în matricule e indus numai Ungur Costan al doilea care a repausat în 1813.

Indicele preoţilor.

In anul 1724 popa Ioan şi popa Ilieş; în 1751 Grigoriu Barczán, iar în 1755 preotul George, în 1763 Grigorie Bârsan, în 1765 Ştefan Ciril, în 1775 Protopop Simon (Fekete) fost preot în Văleni, tot în acel an am aflat pe ierodiacon Ioan Goje şi Bunsuşa Costán cleric, în 1778 popa Mihaiu, apoi cum s'a scris mai sus au fungat Ungur Costan, Ungur Vasile şi iarăş Ungur Costan care a repausat în 1813. După Ungur Costan a urmat Iuon Godja până la 1835. Despre popa Iuon Godja zic bătrânii că la o adunare comitatenză ţinută în Siget s'a îmbătat şi a chiuit şi fişcăit în piaţa oraşului pentru care şcandal protopopul Teodor Rednic din Giuleşti pe Ioan Godja l'a bătut în casa lui proprie din Vánceşti. — A fost vrednic de bătaie pentru şcandalul ce l'a făcut.

Dela anul 1835 parochia a administrat'o în timp scurt Baziliu Oniţa preotul din Văleni, apoi în 1836 şi 1837 Ioan Bud preotul din Vad, apoi iarăş Baziliu Oniţă.

Dela 1838—1849 Vasiliu Suciu de origine din Siget, apoi un an şi jumătate a administrat'o Mihaiu Marcheş din Corneşti, în 1850—1852 Georgiu Barna, apoi iarăş Mihaiu Marcheş, dela 1853—1873 Samuil Dredean, în anii 1873—1876 Alesandru Paşcha, iar dela 8 Octomvrie 1876 până în prezinte Ştefan Anderko paroch şi protopopul Coseului. — Un preot zelos care a zidit o casă frumoasă de piatră, o şcoală frumoasă de lemn de stăjar, şi să lupta

pentru a recâştiga o pădure bisericească menită pentru zidirea bisericei.

27. Ocnaşugatag (Aknasugatag) cu filia Hoteni (:Hotinka:).

Intr'o diplomă din 20 Martie 1360 se aminteşte: Viam ad fodinas sallium, care e Ocnaşugatag, unde este şi o baie părăsită căreia-i zic: „Bătrâna". Acum doi ani s'a surupat o parte a dâmbului de lângă „Bătrâna" şi a ieşit din afunzime apă caldă-sărată, care curgând în vai a ajuns şi în apa Izei şi a ucis peştii chiar şi în hotarul Sigetului. A fost ceva erupţiune vulcanică. In Ocnaşugatag au fost din vechime lucrători erariali de sare, poporul nostru le zice: „svagăi" — sóvágó. Dintrei acei lucrători erariali românii în cele sufleteşti au fost supuşi când la una, când la alta parochie din vecini. — In anul 1861 apoi s'au constituit în parochie, adnectându-se către dânsa ca filie comuna mică Hoteni.

Biserică de piatră, comună cu latini, şcoală de piatră aşişderea comună cu latini, — 500 credincioşi gr.-cat. români. Credincioşii noştrii deja au 3000 coroane adunate pentru fond de zidirea unei biserici române.

Producţiunea de sare e veche în Maramureş ca însuş comitatul. Sare se află pe teritoriul dela Cuhea până la Hust în lungime de 100 kilometri. Sunt multe ocne de sare părăsite cari le-au lucrat rămăşiţele colonielor romane. In apropierea ocnelor de sare. s'au aflat bani de argint şi de aur de ai împăraţilor romani şi bizantini (vezi Dr. Ioan Mihályi Diplome maram. pag. 618—619.)

Indicele preoţilor.

Dela anul 1804—1861 la credincioşii noştrii din Ocna-Şugatag au făcut servirile preoţii din satele vecine.

In 1861 s'a dispus acolo de preot local Ştefan Opriş, care a servit până la 1866 Decemvrie, apoi în 1867 şi 1868 s'a administrat prin preotul din Sîrbi, dela 1868

Iuliu— 1869 April preot local Mihaiu Popp. Dela 1869— 1878 Demetriu Anoca. Dela 1878 Ianuarie—până la 1886 Ioan Doroş preot local şi notar districtual. — Acestui preot i-a succes a câştiga casa parochială statornică şi după mai multe recurse, chiar şi la Măiestatea Sa, s'a ridicat congrua de 52 fl. a parochiei la 300 floreni şi se dau şi lemne focale şi dotaţiune de sare. Cu drept cuvânt se poate zice, că Ioan Doroş cu zelul său a sistemizat parochia Ocna-Şugatag, ba şi în filia Hoteni a făcut şcoală şi a sistemizat plata docenţială. Dela 1886— 1895 Vasiliu Pavel.

Dela 1895—1903 Decembrie Gavriil Timiş. — La întrepunerea lui s'a zidit casa parochială nouă de piatră; şi tot dânsul a îndemnat pe credincioşii din filia Hoteni să cumpere biserica din Sat-Slatina, care s'a dus în Hoteni, s'a pus pe fundament de piatră şi s'a înfrumseţat, încât e o biserică de lemn de stăjar dintre cele mai frumoase. E vrednic de toată lauda zelul preotului Gavriil Timiş.

Dela 1904 până în prezinte Vasiliu Nap, care se luptă pentru coadunarea banilor de lipsă pentru zidirea unei biserici române în Ocna-Şugatag.

28. *Hoteni (Hotinka).*

Despre originea acestei comune n'am aflat date, au putut fi cândva numai câteva case cu locuitori puţini. In Şematismul din 1825 al diecezei Muncaciului figurează că filia cu 325 locuitori. In timpurile mai vechi s'a administrat prin preoţii din Breb, apoi prin cei din Giuleşti.

29. *Petrova.*

Parochie din timpurile foarte vechi. A avut o biserică de lemn din 1670 care a ars în 1856 în Sâmbăta lui Lazar. Biserica de lemn a fost foarte frumoasă, acum este biserică de piatră sfinţită în 1878. Şcoală de piatră. Numărul credincioşilor 1800. In 1715 a locuit în Petrova

Serafim Episcopul român al Maramureşului. Dânsul s'a tras din familia Petrovay, din care au ieşit mulţi barbaţi de frunte. Petrova în 1411 se aminteşte ca donaţiune regească. — Petrova = Satul lui Petru, dar poate fi şi anticul Petrodava. In Petrova locueşte dna văduva a lui Sigismund Pop fost pretore o'ârmuind o avere mare cu munţi până la ţara leşasca. O Doamnă nobilă de sânge şi de simţăminte îndurătoare şi ajutatoare al poporului român năcăjit.

In Petrova s'a aflat în 1890 un ban de bronz de-a lui Traian cu inscripţia „Via Traiana".

Indicele preoţilor.

Dela 1699—1715 Ştefan Petrovay protopopul Serafim, în 1719 Ioan Petrovay, 1746 Georgiu Petrovay, 1770 Bale popa Alexa, în 1800 popa Grigorie, în 1801 popa Fabrini, 1819 Ladislau Lyabovics preotul Ruscovei ca administrator. Dela 1821—1843 Petru Stas, apoi un an Andreiu Koman, dela 1844—1860 Ambroziu Stas, dela 1860—1874 Ioan Csobály, sub dânsul s'a început a se zidi biserica cea de piatră. Dela 1874 până în prezinte Ioan Calin, sub dânsul s'a finit zidirea bisericei şi s'au sfinţit în 1878. Zelosul preot Ioan Calin în 1880 a zidit o'şcoală de piatră, apoi şi casa parochială de piatră, ajutorându-l mult familia nobilă de Papp. (Despre mânăstire vezi la istoricul Mânăstirilor.)

30. *Poieni.* (*Sajómező*).

In 1430 deja se aminteşte ca donaţiune regească. Parochie foarte veche. Biserică de lemn din 1700, şcoală de lemn. Cu 900 credincioşi gr. cat. români.

Indicele preoţilor.

In 1699 Popa Dan, 1742 popa Todor şi popa Gavrilă, 1749—1764 Vasiliu Giurgiu şi Nichita Vlad, 1785 preot Vasile, 1788—1812 Teodor Roşca, apoi vacantă. Dela

1847—1867 Ioan Muntean, apoi câţiva ani Vasiliu Tătar şi la anul 1886 iarăş Ioan Muntean. după care până la 1892 Mihail Rednik, dela 1892 Ioan Vlad până la 1902, când a schimbat cu Georgiu Petrovay preotul din Botiza care şi acum serveşte cu zel şi cu sirguinţă pentru binele de obşte în Poieni.

31. Rona de jos. (Alsóróna).

Parochie foarte veche. In apropierea salinelor din Cosciuni = (Castellum) — Rónaszék. Cu biserică de lemn din 1793. Şcoală de piatră. Cu 1800 locuitori gr. cat. români. In 1360 deja se aminteşte ca posesiune nobilitară.

Tradiţiunea vorbeşte despre un tunel care se sfârşeşte către rasărit în hotarul Ronei de jos. Poate că tunelul în vechime a adus la băi de sare.

Indicele preoţilor.

In 1525 Ioanes presbyter de Alsóróna.

In 1551 Popa Nichifor nobilis de Alsóróna, în 1704 Ştefan Lipcsey, 1747 Georgiu Pop, 1753—1756 Grigoriu Tivadar, 1757—1785 Georgiu Tivadar. In 1758 se amintesc încă preoţii Popa Pinţilie. popa Lupeu, popa Vasile şi popa Iuon. — In 1813 Atanaziu German, în 1817 Vasiliu Tivadar mort în 1831. 14/9, apoi vacantă. In 1835 Filip Opriş. Dela 1847—1856 Baziliu Caracioni, apoi până la 1870. Antoniu Breban, dela 1879—1902 Aurel Lupan iar dela 1902 până în prezinte Georgiu Mészáros, care zelează pentru a se zidi o biserică nouă de piatră.

Din însemnările Dlui Dr. I. Mihalyi:

Rona de jos: 1470—1484 Petrus Pap de Alsó Rona filius dominae Margarethae et consors ejus dominus Magdalina.

32. Rozavlea. (Rózália).

Parochie veche. Biserica de lemn din 1717—1720 zidită după invaziunea tătarilor. Şcoală de lemn, cu 1800

locuitori gr. cat. români. Intr'o diplomă din 1373 deja se aminteşte ca posesiunea şi locuinţa voivodului Ioan „Villa Iohannis Woyvodae". Numele Rozavlea Dr. I. Mihalyi îl deduce dela sărbătoarea Rusalielor. In Rozavlea cândva a fost şi mânăstire, adecă acolo unde locuia câte un voivod, aflăm şi câte-o mânăstire. In anul 1699 precum arată un protocol comitatenz în Rozavlea au fost şasă preoţi.

Indicele preoţilor.

In 1699 Pop Todor, Pop Vasile, Pop Ionaş, Pop Ionaş, Pop Lupul şi Pop Gligor. — Apoi lipseşte ordul preoţilor pana la 1745 când îl aflăm pe popa Simion, 1754 popa Timoteu, 1774 popa Vasilie, 1783—1785 Popa Vasile protopop, 1789—1805 Vasiliu Pop, 1805—1820 Ioan Pop, 1820—1858 Grigore Roşca protopop, 1858—1875 Ştefan Opriş, 1860—1872 Ambroziu Sztas, 1873—1875 Timoteu Mihalca, 1876—1889 Mihail Iurca protopop, iar dela 1889 Ioan Ivaşco protopop. Sub ocârmuirea lui s'a reînoit şcoala confesională, şi a câştigat pe sama bisericei neşte dâmbeace pustie pe cari a sedit cu miile brazi, din cari o parte deja sunt mari, şi peste2—3 decenii or valorà mii de coroane, un capital frumos pentru biserică. — Aceasta va fi o frumoasă şi preţioasă suvenire care o va lasà zelosul paroch-protopop credincioşilor din Rozavlea.

Din însemnările D-lui Dr. Ioan Mihályi. „Rozavlea": 1582 12 Iunie.

„Nobilis domina Malanca concors venerabilis Francisci praesbyteri de Karachonfalva filia vero nobilis olim Stephani Petrohay de eadem tamquam actrix ab una, ac venerabilis Gregorius praesbyter de Rozalya una cum filiis suis Wolfgango et Ştephano tamquam incatti ab altera partibus" Adecă în 1582 a fost preot în Rozavlea Gregoriu.

1594 6 Septemvrie Georgius Petrovay popa de Rozalia.

1595 28 die Martii Nobilis Wolfgangus Popa de Rozavlia

33. Săcel (Izaszacsal).

Parochie foarte veche. Biserică veche de lemn din 1728 zidită după invaziunea tătarilor. Acum are o biserică

frumoasă de piatră din 1910 sfinţită. Şcoală de lemn, acum se va zidì o şcoală nouă. Cu 2300 credincioşi gr.-cat. români.

In Săcel a fost şi o mănăstire a cărei biserică s'a adus în Siget între anii 1746—1754, şi a servit de biserică pentru românii din Siget (vezi ist. par. Siget.)

Intr'o diplomă din 1453 se scrie, că Ioan din Huniad a dăruit lui Dan, Şuşca şi Gostoian fiii lui Michail din Săcel cneziatul din moşia lor din Săcel ţinută în pace de dânşii şi de părinţii lor din moşi-ştrămoşi, o dăruieşte moşia pentru meritele câştigate prin vărsarea sângelui lor în resbelele contra turbaţilor turci.

De aici se vede, că Săcelul a fost ab antiquo tempore errecta, şi cumcă maramureşenii se luptau cu bravură în oştile regeşti contra Tătarilor.

Indicele preoţilor.

In 1579 Georgius prota de Zathyl cum consorte sua Odothia, în 1745 popa Ionasco, în 1749 Ioannes Gantolya, 1759 popa Iona Pleş Bale, în 1764 Grad Vasile şi Balea Ionaş fiind atunci în Săcel doauă parochii, în 1781 preot Samson, în 1825 parochii Demetriu Pop şi Baziliu Trifoiu. apoi a fost numai câte un paroch anume în 1835 Ştefan Simeon, apoi dela 1845—1900 Ioan Gyenge. Dela 1901 până la 1904 parochia n'a avut preot local, iar dela 1904 Ioan Tarţia. Un preot zelos şi sirguincios pentru binele comun. — Dânsul văzind lipsa unei biserici nouă s'a apucat de lucru şi cu multă osteneală a zidit o biserică grandioasă, care s'a sfinţit în 1910, şi acum se gată a zidì şcoală nouă şi casă parochială nouă. Astfel trebue să fie preoţii cei tineri să lucre, să ostenească pentru binele crendincioşilor săi. Preotul Ioan Tarţa are în această privinţă merite neperitoare.

Preotul Ioan Tarţa e şi prezidele composesoratului.

34. Sălişteа de sus. (Felsöszelistye). Doauă parochii.

Parochie foarte veche. Are doauă biserici de lemn, una din 1680, ceealaltă din 1722, zidită după invaziunea

tătarilor cari au aprins şi au jefuit multe biserici de pe apa Izei. Urmele râului Iza şi al râului Tisa sunt de origine Dacică. „Pons Ises“ provine în anticitate (Tabula Pentingeriană) (Dr. J. Mihályi). Iza izvoreşte din munţii Beşaraba şi Traian. — Sălişte e cuvânt vechiu slavenic si însamnă locuinţă. Deja în diplomele vechi se aminteşte ca donaţiune a cnezilor.

Are o şcoală nouă de piatră cu doauă sale de învăţământ. Cu 2500 credincioşi gr. cat. români.

Intr'un act oficios din 1486 3 Decemvrie nobilii Ioan fiul lui Vlad, şi Ioan fiul lui Iuga din Sălişte vând trei sesiuni cu condiciune că cumpărătorii să-l onoreze pe Ioan Wlad la sărbătorile de Paşti şi de Crăciun cu colaci, iar în ziua de Sânicoară cu un prânz bun.

Pe o carte bisericească „Uciternă“ se află însemnat cumcă „când a fost vara omorului celui mare (ciuma cea mare) a murit diaconul în munte şi s'a îngropat în obirşia Cislei la Borşa. Adecă pe la 1700 a fost în Sălişte un diacon.

Indicele preoţilor din parochia de jos.

In anul 1744 Iuga Lupul, 1771—1778 Iuga Elias, 1791 Bondor Lupu până la 1810. Alexa Kiss, dela 1814—1838 Simion Bondor, dela 1839—1879 Ioan Tomaiagă, dela 1879—1902 Ioan Coman, dela 1902—1905 Alesandru Coman sub care s'a zidit casă nouă parochială, iar dela 1906 până în prezinte Mihail Hotea.

In parochia de sus.

Tradiţiunea spune de un Naca Iuga, apoi Ilie Iuga, şi Alexa Kiss, ambii au servit şi în parochia de jos. Dela 1790—1828 Georgiu sau Lupu Bondor, a cărui fiu a fost Simeon Bondor a fungat dela 1828—1848. Dela 1848 a administrat parochia Ştefan Simeon din Vişeul de jos şi I. Tomaiagă din parochia de jos. Dela 1852—1869 Demetriu Anoca, dela 1869—1901 Michail Papp, iar dela 1901 Septemvrie Baziliu Vlad. A zidit casă nouă parochială.

Atât Mihail Hotea cât și Baziliu Wlad sunt preoţi activi și zeloşi. — Ambii s'au ostenit mult pentru zidirea şcoalei celei frumoase de piatră, care le face onoare. Mihaiu Hotea a câştigat avere frumoasă bisericească, a finit zidirea casei parochială ridicată sub ocârmuirea preotului Alesandru Coman, și acum se nizuește a zidì o biserică noauă de piatră. Baziliu Vlad a zidit o casă frumoasă parochială şi a reparat biserica. — E sigur că acești preoţi tineri şi zeloși vor efeptuì, încă multe lucruri folositoare bisericei și poporului. Din însemnările Dlui Dr. Ioan Mihályi.

Annul 1548 Lazarus Pop de Selistye et Laurentius Pap in eadem Selistye. 1549 Clemente praesbyter plebanus de Selistye. 1749 Rdus Ionas Iuga parochus. Rdus Elias Iuga. Rdus Wolfgangus Iuga. Rdus Petrus Pop parochus. 1717 Popa Lupul Titescu din Saliște, Petru Vasilie diacul nepotul lui Ciumeu Todor: „aflându-se adunare de fraţi la sfânta Mânastire în Moiseiu. — Cursul anilor dela Hristos 1717 mense Novembris 22 scris la schita Mânăstirei Moiseiu.

35. *Săpința. (Szaploncza).*

Parochie deja în veacul al 14-lea. In anul 1373 să determină meşdele contraverse între Câmpulung și Săpința. — A fost în parochie o biserică veche care a ars, apoi în 1886 s'a zidit una nouă de piatră.

Școală de piatră cu doauă sale de învăţământ. Cu 2500 credincioşi gr. cat. români.

Din Săpinţa își trag originea nobilii Stan și Tivadar. Din familia Tivadar se trage familia Saploncziay (Săpinţan) care parte s'a făcut rom. cat. parte ev. ref. dar sunt mulţi români cu nume Săpintian. Din Săpinţa își trage originea D. canonic dela Orade Florian Stan binemeritatul rectore a alumnatului român. In hotarul Săpinţei este izvorul de apă minerală acum foarte vestită.

Indicele preoţilor.

In 1689 popa Ionaș și popa Ivan. In 1737 Ioan Heţco, în 1745 popa Iuon din Dragomireşti, 1751 Georgiu Stan

şi Vasiliu Stan, 1757—1761 Huda Todor, 1774 Ilie Pop, 1785—1794. Ieremia Tătar, 1808—1813 Ioan Coman. In 1813 a servit şi Vasile Onis din Remeţ, 1814—1816 Grigorie Mihalyi, 1856 Ioan Huban senior, iar dela 1856—1897 Ioan Huban iunior, apoi dela 1890 până în prezinte Simeon Balea. Preot zelos care a zidit o şcoală frumoasă de piatră cu doauă sale, a pictat biserica şi a făcut un Iconostas foarte frumos cu spese de 14000 coroane. A zidit o casă frumoasă parochială de piatră. Ca prezide a composesoratului se nizueşte a face un fond bisericesc de 25 mii coroane, pentru rescumpărarea lecticalului preoţesc, eventual pentru folosul bisericei — In restimp de vre-o 20 ani a efeptuit lucruri cari sunt vrednice de toată lauda.

36. Saraseu. (Szarvaszó).

Moşia Saraseu e impopulată din timpuri prehistorice, aceasta o adevereşte numirea dealului „Cetăţuia“ apoi fortificăciunile la poarta de fer numită şi multe obiecte din epoca de bronz aflate în hotar şi tezaurul de aur aflat în 1847, în greutate de vre-o 9 kilograme din care o parte se află la Petru Mihalyi mare posesore în Saraseu şi prezidele asociaţiunei pentru cultura poporului român din Maramureş, fost ablegat dietal, frate dulce cu Escelenţia Sa metropolitul Victor.

Saraseul în 1360 deja a fost posesiunea lui Stan fiul lui Gerheş. Parochie veche cu biserică de piatră din 1700. Şcoală de lemn, cu 1000 locuitori gr. cat. români.

In Saraseu locueşte precum am scris mai sus D. Petru Mihalyi, şi D. Baziliu Iurca ginerele baronului Baziliu Pop şi acolo a fost locuinţa repausatului Comite suprem Iosif Man.

Saraseu fiind comună foarte veche a trebuit să aibă biserică şi înainte de 1700. Se zice dar documânt n'am aflat — cumcă biserica de acum ar fi zidit'o o boiereasă din Moldova, care şi-a tras originea dintre nobilii din Saraseu. — Biserica are neşte păreţi groşi şi feresti mici. Aşa se vede cumcă a fost zidită ca să poată sta şi în

contra vrăşmaşilor, a turnurilor şi a armelor de sdrobit păreţii.

Indicele preoţilor.

In 1689 popa George, 1772 popa Vasilie, 1783—1812 popa Ananiă Gerheş, 1812—1822 Isaia Grec, 1822—1823 Mihaiu Cziple, 1823—1836 Georgiu Pop, 1836—1839 Georgiu Kövér, 1839—1852 Baziliu Csernestean, 1852—1860 Baziliu Şerbac, 1860—1864 Petru Mirişan, 1869—1881 Paul Pop, iar dela 1881 până în prezinte Ioan Fane fost profesor la gimnaziul din Baia-mare, un preot activ şi zelos, care a zidit o casă frumoasă parochială, şi se pregăteşte a zidì şcoală noauă. — O parte a averei sale a dăruit'o la credincioşii din Saraseu, o parte bisericei din Siget şi o parte bisericei din Saraseu, arătând astfel iubirea sa cătră popor şi biserică.

Din însemnările Dlui Dr. I. Mihalyi.

Anul 1548 Dan Pap de Zarvazou homo regius, 1624 Demetrius Pap presbyter possesionis Szarvaszo nobilis annorum 90. 1649 Mi Csomanfalvi Sztojka József Máramaros vármegyének görög Vallásán levő püspöke, szarvaszói Popa György sziget járás esperestye etc.

Adecă în 1649 Popa George din Saraseu pe care îl aflu trăind şi în 1689 a fost protopopul Sigetului.

37. Şieu. (Sajó).

Parochie veche. In 1373 se întroduce în dominiul Şieu Balc, Drag şi Ioan fii voivodului oarecândva Sas. Cu biserică de lemn din 1760. Şcoală de lemn. Cu 1000 credincioşi gr. cat. români. Deoarece deja în 1632 a avut preot a trebuit se fie acolo biserică şi înainte de 1760 şi aceasta de acum poate să fie a doaua sau a treia biserică.

Sajó = Şieu = Sio numit probabil după fântânele minerale ce se află pe valea Şieului.

Din Şieu se trage familia nobilă Man, apoi familia Dunca cari sunt strănepoţii voivodului Ioan din Rozavlea

nepot al Vodei Bogdan din Moldova. — Din familia Dunca a fost generalul Ștefan Dunca, conzilierul Paul Dunca, scrietora Constanța Dunca, care a și cercetat Maramureșul patria strămoșilor ei.

Indicele preoților.

In 1652 Vasiliu Balea, 1749—1768 Ioannes Dunca parochus, Georgius Man parochus, Nichita Vlad parochus, 1761 Dunca popa Nichita, 1782 Man Iuon ficiorul lui popa George, 1785 Man Ioan, 1820 Simion Bondor, 1825—1846 Grigorie senior Mihalyi, 1846—1849 Ioan Man preotul din Sstrimtura și Roșca Grigorie din Rozavlea, în 1847 Mihail Cziple, dela 1849—1855 Ioan Mihalca, apoi în timpuri scurte Baziliu Mihalca din Vișeul de sus, Filip Mihalca din Cuhea și Grigoriu Roșca din Rozavlea. — In 1856 și 1857 Vasiliu Suranyi. Dela 1857 Dec. până în 1893 August Petru Ilniczky. Dela 1893 până în prezinte Ștefan Ilniczky.

38. Sîrbi. (Szerfalu).

Parochie foarte veche, cu două biserici și cândva două parochii. Una biserică din 1532 ceealaltă din 1665. Școală de lemn. Cu 900 credincioși gr. cat. români. In anul 1405 se amintește ca moșie nobilitară. Partea din sus al satului cândva s'a numit Comorzana. — In foametea cea mare poate au murit, poate s'au dus oamenii în lume, încât comuna cândva mare, azi e o comună mică.

Indicele preoților.

In 1525 Theodorus presbyter de Szerfalva în 1731 Iacob Diacon, apoi popă, în 1741 popa Iacob, 1745 părintele Pachomie, în 1777 Birțian Nichita, 1785—1790 Petru Pop, 1790 Baziliu Pop și Ștefan Pop, 1807 Mateiu Dragoș, 1807—1815 Petru Opriș, 1815—1820 Petru Stas,

1820–1826 Alesiu Batin, 1826–1829 Ioan Man, 1833–1840 Alesandru Lazar, 1840–1861 Laurenţiu Mihalyi, 1861–1878 Iosif Fucec, iar dela 1879 până în prezinte Emil Fucec, care a zidit casa parochială şi a străformat şcoala.

39. Sat-Slatina cu filia Ocna-Slatina. (Faluszlatina, Akna-Szatina).

Parochie foarte veche, în apropierea Sigetului, de care o desparte apa Tisei. Au avut o biserică de lemn care a ars în 1784. — In 1794 s'a zidit alta de lemn care s'a dat credincioşilor din filia Hoteni.

In anul 1895 cu cheltuielele Episcopului de pia memorie Michail Pavel şi cu ajutorul poporului s'a zidit o biserică pompoasă, în care înaintea altariului zac osămintele neuitatului episcop repausat în 1. Iuniu 1902. Şcoală frumoasă de piatră. Cu 1470 credincioşi gr. cat. români.

In anul 1407 la rugarea lui Ioan Stan să cearcă mezuinile posesiunei lui din Sat-Slatina.

Tradiţiunea spune că Stănenii erau negrii, şi pentru aceea numele lor s'a strămutat în „Negre". Intr'o diplomă din 1442 deja Stan se numeşte Fekete. Familia Negre e lăţită în Maramureş. — In hotarul Slatinei aşişderea este un loc numit „Cetăţiuă" loc cândva fortificat, un loc în hotar se numeşte „minoviţă", poate dela minor, poate cuvânt vechiu slav. — In hotar se află scălzile de apă sărata Paveliane deschise în 1898. — In Slatina au fost cândva posesori baronii Kemény şi Stoica, a căror averi le-au cumpărat Episcopul M. Pavel, şi acum sunt a nepoţilor lui.

Către Sat-Slatina s'a legat ca filia Ocna-Slatina, în care sunt băi vestite de sare, cari s'au lucrat şi în vechime. Intr'o carte bisericească din Sat-Slatina e scris: „In anul 1762 s'a început Handalul sărei.

In filia Ocna-Slatinei sunt aproape 1000 credincioşi gr. cat. români şi rutheni lucrători erariali de sare. Biserica şi şcoala comună cu latinii.

Indicele preoţilor.

In 1739 Vasiliu Pop, 1760—1763 Ioan Marcoviciu, 1765 Ştefan Cyrill, 1789—1791 Mihaiu Marcoviciu, 1792—1798 Constantin Pop, 1798—1807 Nichita Petrovay, 1807—1837 Baziliu Voloşan protopopul Sigetului, sub dânsul s'a zidit casa parochială şi superedificatele. Dela 1838—1842 Demetriu Beőthy. 1843 şi 1844 Ioan Batin şi Gavrilă Berinde, 1844—1850 Ştefan Anderkó, 1850—1860 Ioan Papp de Törökfalva. 1860—1873 Mihail Pavel Episcopul Gherlei, apoi al Oradei-mare, sub dânsul s'a zidit şcoala cea frumoasă de piatră.

Dela 1873—1875 Alecsiu Berinde, dela 1875—1881 Ioan Pavel fratele Episcopului Mihaiu, 1881—1886 Vasiliu Pavel nepotul episcopului Mihaiu, iar dela 1886 Martie 25 Ioan Doroş protopopul surogat al Districtului Sigetului. Sub conducerea lui s'a zidit biserica cea frumoasă din Sat-Slatina, provăzută cu un iconostas admirabil şi pictată foarte frumos. Iconostasul şi pictarea au costat 12000 coroane. — Preotul Ioan Doroş s'a ostenit mult cu zidirea acelei biserici. Fost'a timp când numai carul lui şi al vlădicului a cărat piatră. — Preot zelos, care a înfiinţat cu spesele sale un cor bisericesc român cu lucrători erariali din Ocna-Slatina, care cor a cântat şi la îngroparea episcopului Pavel, acesta este corul vocal întâiu în Maramureş, apoi cu fiul său Atanaziu profesor de religiune în Siget, a înfiinţat şi în parochia sa un cor a plugarilor, un cor vrednic de toată lauda. Ioan Doroş a reparat şcoala, casa parochială aducându-le toate în ordine frumoasă. Fiu născut din popor iubeşte poporul din tot sufletul său şi-l conduce cu zel şi cu mare prudinţă pastorală.

40. *Satşugatag. (Falusugatag).*

Parochie veche. Comuna Sat-Şugatag se aminteşte deja în 1360 când s'a dat ca donaţiune lui Dragoş fiul lui Gelu (Gyula din Giuleşti). Ca parochie s'a constituit pe la anul 1439. (Conscripţia din 1774 scrie „Parochia mater

est Sugathagiensis circiter 1439 erecta“. Mai întâiu posesiunea lui Dragoş, apoi a lui Mykle = Miklós = Nicolae, apoi al lui Ştefan Bethlen comite suprem, apoi a lui Zsolyomi, Barkoczi şi în urmă a Erariului.

In Sat-Şugatag înainte de 1642. a fost una biserica de lemn, din care mai târziu s'a făcut şcoală, care a devenit casă privată, în care am văzut ciopliturile bisericeşti, apoi s'a făcut altă şcoală. Biserica de acum e zidită în 1642 din stăjeri foarte groşi.

In înţălesul convenţiunei Festetich-Baesinskyana, parochia Sat-Şugatagului în 1778 a venit sub patronatul Inaltului Erariu.

Acum are o şcoală nouă frumoasă zidită de Tit Bud, casa parochială lărgită tot de mine. Numărul credincioşilor 1300. Biserica din 1642. Acum se gată credincioşii a zidì biserica de piatră. — Tradiţiunea spune că un credincios din sat a cărat cu doi boi negrii toată materia pentru biserică, şi apoi la sfinţirea bisericei a dăruit boii bisericei.

Indicele preoţilor.

Inainte de 1750 Popa Simeon. In 1750 Ioan Pop preot-protopop. In 1780 Eremia Ivanciuc, dela 1780—1793 Ioan Marusteac. Aceşti doi au fost ruşi. Bătrânii din Şugatag îmi spuneau că nu au învăţat nici când a vorbì bine româneşte. — Dela Muncaciu = Ungvar adeseori s'au trimis în Maramureş preoţi cari n'au ştiut româneşte, mai ales în cele 5 parochii iobăgeşti.

Dela 1795—1815 Ioan Vinţiu paroch-asesor conzistorial. — Acesta a fost moşul fostului comite suprem Iuliu Vinţiu. Dela 1815—1832 Baziliu Mihalyi asesor conzistorial şi protopop. Dela 1832—1836 Timoteu Hoşda asesor conzistorial. Teolog dela univerzitatea din Wiena, a vorbit limbile: română, maghiară, germană, franceză, italiană, grecă, latină şi evreică. Unul dintre preoţii cei mai erudiţi a timpului său, durere că a trăit puţin. Un evreu bătrân din Şugatag mi-a spus că şi rabinul lor s'a mirat cât de mare cunoştinţă avea preotul Hoşda în limba evraică.

In 1836 adre interimal Alesandru Lazar.

Dela 1837—1856 Ioan Bud paroch, asesor conzistorial și notariul conzistoriului subaltern vicarial. I. Bud a fost părintele meu. Bărbat foarte învăţat. Orator eminent, pe care îl chiemau la toate prohoadele de frunte de pe Mara și Coseu, numai să-l audă a predica. Dânsul a învăţat poporul în toate duminecile și sărbătorile la vecernie a scrie și a cetì.

Eu am văzut tabla cea neagră care se acaţă în biserică, pe un cuiu și pe care învăţà tineretul a scrie, poate că tabla și acum e în podul bisericei. Dânsul a zidit școala cea veche și a adus un docinte din Ardeal cu numele Dumitru Moldovan, care m'a învățat și pe mine la azbuchi. Nota bene docintele Moldovan a murit în 1854 ca celibe, ceeace e raritate, căci docenţii dearândul să însoară.

Poporul din Șugatag și acum are o hore care se începe „Popa Budu când s'a dus la poporeni așa a spus"

In 1856—1857 interimal Petru Salca. Dela 1857—1880 Ioan Dobosy asesor consistorial propopop onorar. Sub dânsul s'a zidit casa parochială nouă, în locul celei vechi acoperită cu paie, în care m'am născut și eu și în care au locuit atâţa preoţi de frunte. Dela 1880—1899 Martie, scriitorul acestora. Am venit în Șugatag, în locul meu natal fiind notar consistorial 8 ani în Gherla, și iată în 1882 am fost ales de protopop, iar în 1887 denumit de vicar. Așa mi-a fost soartea să fiu ofiţial până la moarte. — In Șugatag am zidit mai întâiu o școală corespunzătoare, am lărgit casa parochială cu o chilie, am mijlocit între erar și credincioșii mei urbarialiști o pace bună, încât dela 30 mii floreni am scariţat banii de răscumpărarea posesiunilor erariale la 14 mii floreni, și astăzi în Șugatag nu-i stăpân numai românii, credincioșii mei. Am cumpărat o moară dela Erar cu 5000 floreni, când în lada bisericei n'au fost numai 5 fl. Azi moara plătește de doauăori atâta. — Din venitele moarei se plătește docentele. Am câștigat dela erar 70 iughere de fânaţ, care acum aduce venit frumos bisericei. — Am lărgit biserica din filia Hărnicești, și am zidit de nou școala lărgindu-o. Am iubit și școala și am îndemnat credincioșii să-și trimită

pruncii la şcoală şi har Domnului azi în Şugatag şi în Hărniceşti mai toţi oamenii ştiu scrie şi ceti. Am făcut şcoală de pomărit, şi acolo unde n'a fost nici un oltoan azi e grădină de pomi tot satul In cimiter şi în grădina parochială am răsădit 800 pomi cari în ani buni aduc 3—400 fl. folos preotului. Am făcut şi alte lucruri folositoare. Nu le descriu. — Şi aceste le-am descris nu ca să mă laud, ci ca să fie îndemn şi la alţi fraţi preoţi. — Mise pare, că în 18 ani am făcut destul.

Remuneraţiunea şi satisfacerea mea am dobândit'o atunci, când urmaşul meu preotul Gregoriu Belea mi-a spus „am spovedit la Paşti pe toţi credincioşii badei Tit, şi n'am aflat păcat de moarte.“

Dela 1 Martie 1899 până în 1 Septemvrie adre interimal Victor Berinde, dupaceea profesor de religiune în Siget, dela 1 Septemvrie 1899—1903 Grigoriu Belea. — Dela 1903 până în prezinte Alesandru Gyenge fost paroch protopop în Dragomireşti. Un bărbat zelos. A reînoit superedificatele din Şugatag, a cumpărat un loc de frunte pe care se va zidì biserica cea nouă.

Adnotez, cumcă în Satşugatag este capelanie sistemizată şi cumcă de ani de zile serveşte acolo ca capelan Vasiliu Pogăceaş, un preot tiner şi zelos.

Insemn şi aceea cumcă în parochiile de sub patronatul In. Erar a fost datina în trecut a se dispune preoţi de frunte şi dearândul se denumeau de parochi şi de asesori consistoriali.

In Satşugatag a fost docente şi Florian Lazar, apoi preot în Bréb, şi Teodor Ujbardi fost cantor docente în Siget.

41. Hărniceşti (Hernecs) filiala Satşugatagului.

In 1360 s'a dat ca donaţiune regească, adecă atunci deja a fost comuna. In timpurile vechi a fost parochie de sine stătătoare, iar din 1832 filiala Satşugatagului. Biserica de lemn din 1770. Şcoală de lemn. Cu 900 credincioşi gr.-cat. români.

Indicele preoților.

In 1665 am aflat însemnat; popa terà din țara leșască din Cosma cu nume Ioan Acripa. In 1706 Pisdiacon Grigorie, 1728 popa Simion. 1763 popa Grigore, iar în 1768 popa Mihai și popa Nichifor. Apoi filia, legată în urmă statorniceşte în 1872 către Satşugatag.

42. Strâmtura. (Szurdok).

Parochia veche. In conscripţia din 1774 se zice: „parochia erecta anno 1667". Biserica de lemn, adusa dela mănăstirea din Rozávlea în anul 1661, lărgită şi reparată în 1771. Şcoala de lemn. Numărul credincioşilor 2900.

In 1326 regele Carol I. conferește lui Stanislau cnezul fiul lui Stan, pamântul Szurduk (Strimtura). Sub pământul Szurduc s'a înţeles un ţinut întreg stătător din mai multe sate. — Stâmtura a fost apoi posesiune erarială, apoi a conţilor Teleky, dela cari au rescumpărat'o urbarialiştii cu multe mii, şi astăzi întreg hotarul e al credincioşilor deacolo. La Strâmtura s'au aflat în anul 1885 fragmente de diverse obiecte de bronz.

Indicele preoţilor.

In 1776 diacon Grigore In 1799 popa Grigore şi popa Pahonie, 1825 vacantă, 1830—1842 Vasiliu Häiduccan, 1847—1850 Ioan Man, dela 1853—1880 Baziliu Caracioni protopop (vezi işt. protopopilor.) apoi Baziliu Kiss şi dela 1899—1900 Antoniu Kovats protopop, sub care s'a cumpărat casa cea frumoasă parochială. Dela 1900—1904 Tit Pop iar dela 1905 până în presinte Vasiliu Ilniszky. Dânsul a mijlocit rescumpărarea averilor urbariale dela contele Teleky ostenind mult pentru aceasta, şi acum toate averile domneşti sunt a credincioşilor gr.-cat. români. Zelul desvoltat prin preotul V. Ilniczky e demn de toată lauda.

43. Siget. (Máramarossziget).

In anul 1905 am publicat într'o broşură datele despre trecutul şi despre înfiinţarea parochiei gr.-cat. române din Siget, trimiţând aceea broşură în toate parochiile din Vicariat. Insă pentru aceia cari n'au primit acea broşură descriu aici pe scurt istoricul acestei parochie.

Sigetul încunjurat de sate române, şi ca capitala comitatului sustă din vechime, şi din vechime au trebuit să fie aici români. Sigetul deja înainte de 1349 a fost locul adunărilor şi capitala jurisdicţională. In 1349 aflăm o diplomă strădată din Siget.

Marca oraşului a fost Capul zimbrului întocma ca a Moldovei. Sigetul s'a numărat între cele cinci oraşe coronale (Korona város) din Maramureş.

In Siget au avut reşedinţa Comiţii supremi Balc şi Drag 1383—1402. Dânşii au trebuit să aibă aici şi biserica lor.

In Siget a fost parochie românească din vechime. — Chiar şi vicariatul din Maramureş, cu reşedinţa în Siget, în 1776 prin Maria Terezia s'a înfiinţat „pro remotius situatis districtibus Valachicis".

Despre trecutul parochiei n'avem date multe. Atâta putem deduce cumcă episcopii români din Maramureş (1391—1734) de bună samă s'au îngrijit cumcă credincioşii lor din Siget să aibă biserică şi preoţi.

Parochia Siget nici când nu s'a numit rusască, ci românească, chiar şi ungurii îi ziceau „Oláh vikárius, oláh templom". — Insă dupăce s'au oprit a funga episcopii români din Maramureş şi dupáce Maramureşul s'a încorporat către Ţara ungurească (mai înainte se ţinea de Ardeal), parochia Sigetului a venit sub stăpânirea episcopilor rutheni dela Ungvár şi aceia au trimis aici preoţi rutheni cari au probat a rutheniza pe români dar nu le-a succes, deoarece românii au poftit cumcă în biserică să se servească în limba română, şi aşa s'a şi slujit în sute de ani, până în timpurile mai nouă când apoi s'a servit alternativa româneşte şi ruseşte.

In 1850 înfiinţându-se Dieceza gr. cat. română a Gherlei poporul din Siget şi toţi românii din Maramureş

au dorit cumcă românii din Siget să se scoatĭ de sub iurisdicțiunea episcopului rusesc dela Ungvar, și mulțămită piilor episcopi Alexi. Vancea și Pavel în 1871 *s'a înființat în Siget o parochie română greco-catolică.*

Credincioșilor gr. cat. români din Siget in veacurile trecute s'a servit într'o capelă a părinților piaristi.

In 1746—1754 sub parochul Andreiu Bacsinszky s'a cumpărat un loc de biserică, pe care stă astăzi biserica rusească care a fost biserică românească. — Pe acel fond s'a așezat o biserică de lemn adusă dela Mânăstirea din Săcel. — Dacă parochia n'ar fi fost română, românii din Săcel n'ar fi dat biserica lor la ruteni, ei au dăruit'o la români. Aceea biserică a ars și parochul Baziliu Pop român de origine cu concursul satelor române și al erariului a zidit în 1808 o biserică frumoasă de piatră, care este și astăzi, dar acum e a ruthenilor.

Dupăce în 1871 s'a înființat parochia română, Vicariul Mihail Pavel a mijlocit pentru români o capelă din piața Sigetului a parochiei romano-catolică, în care s'a servit până la 1892, când s'a sfințit biserica cea românească, zidită cu ajutorul credincioșilor gr. cat. români din întreg Maramureșul, și cu ajutorul Inaltului Erariu. Credincioșii români din Maramureș au dat spre acel scop sfânt 14 mii floreni, iar fondul religionar 15 mii floreni.

Mai pe larg despre toate aceste vezi istoricul parochiei Sigetului.

Am de a însemna cumcă pentru biserica din Siget și pentru casa parochială eu ca Vicar am mijlocit locul pe care stau astăzi scumpele noastre edificii. — Am zidit casa parochială, biserica și școala. Astăzi aceste zidiri cu fondul pe care stau valorează 150,000 coroane. Avere curat românească întabulată pe biserica gr. cat. română din Siget. La efeptuirea acestor zidiri mult m'a ajutat zelosul paroch Ioan Ivaskó, acum canonic în Gherla.

La porunca Măiestății Sale Inălțatului nostru Impărat și Rege apostolic Inaltul Erariu în 29 Iunie 1898 a luat asupra sa patronatul parochiei gr. cat. române din Siget.

Indicele preoților.

După înființarea parochiei dela 1871—1876 parochia a administrat'o Ioan Pop profesor de religiune dela școlile superioare din Siget. Bărbat deștept, afabil și cu un vers foarte plăcut, care cu gură de moarte mi-a spus să nu-l îngrop între rutheni. L'am îngropat în cimiterul cel nou al românilor.

Dela 1876—1877 Alecsiu Berinde acum paroch-protopop în Seini. Dânsul a făcut serviciu mare românilor din Siget, deoarece a făcut numărarea credincioșilor români și rutheni, și s'a constatat cumcă români au fost și sunt mai mulți ca rutheni, și astfel cu tot dreptul s'ar fi cuvenit că toți gr. catolicii din Siget să se țină de episcopia Gherlei.

Dela 1878—1897 luna Martie Ioan Ivașco. acum canonic în Gherla.

Sub păstorirea lui Ioan Ivașco cu ajutorul și întrevenirea mea s'a zidit biserica cea frumoasă, care s'a sfințit în 20 Martie 1892 prin delegatul episcopesc Alesandru Erdőss canonic, asistând 19 preoți din Vicariat, și la 5000 credincioși din Siget și din Satele vecine.

Aceasta a fost o zi de bucurie pentru întreg Maramureșul. căci cu zidirea bisericei din Siget am cuprins de nou centrul comitatului și s'a putut așeza în Siget oficiul vicarial

In 1892 s'a gătat și casa parochială română. O casă în loc de frunte cu un etagiu, sub care sunt boalte cari aduc bisericei anuatim 2500 coroane venit.

In anul 1893 s'a cumpărat cu 1000 floreni cimiterul cel nou al românilor.

Eu si cu aceasta ocasiune esprim mulțămita mea adâncă Maritului Domn Canonic Ioan Ivașco, care mi-a fost mâna dreaptă la efeptuirea zidirilor făcute în aceasta parochie. — Bunătatea, pietatea și zelul lui nu'l vor uità credincioșii din Siget în veci.

Dela 1897 Martie până la 1899 Martie, parochia a administrat'o Gregoriu Belea fost profesor și catechet.

Dela 1 Martie 1899 sum eu parochul Sigetului. Indată dupace am cuprins parochia am făcut pașii de lipsă pentru zidirea unei școale. Am și zidit'o. Școala a sfinţit'o Magn. D. canonic Ioan Ivașco în 1 Septemvrie 1900.

Școala e de piatră, cu o sală mare pentru 60 elevi.

Casa cantor-docenţială e în ocolul casei parochiale, iar școala lângă biserică.

In 1903 sub conducerea cantor-docenţială Petru Pop s'a înființat corul vocal bisericesc.

De 12 ani lucru și mă ostenesc pentru binele credincioșilor mei.

Insemnările din istoricul acestor ani le va publica cândva altul.

Adnotez cumcă în Siget este un convict român, care s'a întemeiat de Asociaţiunea pentru cultura poporului român din Maramureș, care a început activitatea sa în 1860. Viceprezidele Asociaţiunei este totdeauna vicarul din Maramureș, acum paroch al Sigetului și director al Convictului.

In anul acesta 1911 s'a înființat în Siget și banca „Maramureșana", cu capital de 220 mii coroane.

Și dacă ne va ajuta bunul Dumnezeu se vor mai înființa aici și alte instituţiuni menite pentru promovarea binelui comun al poporului român.

Pentru posterioritate însemn aici numele membrilor din direcţiunea băncii „Maramureșana".

Direcţiunea: Simeon Balea paroch în Săpinţia prezide, Dr. Aurel Man advocat în Siget viceprezide, Ladislau Man advocat în Vișeul de sus, Dr. Coriolan Pop dir. „Bihorenei" din Oradea-mare, Dr. Ilie Mariș advocat în Siget director esecutiv, Augustin Darabanth preot în Biserica-albă, Alesandru Cuza Anderko mare proprietar în Borșa, Dr. Vasile Kindriș adv. în Siget, Dr. George Birlea medic în Siget, Dr. Tit Doroș advocat în Siget.

Comitetul de reviziunea: Tit Bud vicar prezide, Ioan Doroș protopop paroch în Satslatina, Mihail Pavel protoarchivar comitatenz în penziune în Oradea-mare, Dr. Salvator Iurca cand. de advocat și Dr. Simeon Bota cand. de advocat.

Insemn și aceea cumcă în Siget este și capelanie sistemizată.

Ce se ține de numărul credincioșilor de aicea aceia din an se sporesc, deoarece bietul popor român se trage la oraș sperând a putea trăi mai ușor aicea.

In anul 1909 am conscris eu pe credincioșii mei și am aflat 3285 inși. Insă mișcarea poporului aici este mare și venind unul, se duce altul și astfel în număr rotund sunt de bunăsamă 3000 credincioși, cătră cari sunt a se numără vreo 300 servitori vreo 200 ostași de linie și honvezi, vre-o 100 studenți, apoi cei din spitalul comitatenz și prinsonerii din temnița dela tribunal.

Astfel parochul din Siget cu capelanul său, — acum Ioan Borca — are lucru destul cu catechizări și cu îngrijirea sufletească alor aproape 4000 suflete.

Actul dotărei parochiei Sigetului.

Traducere din limba maghiară. — Ministrul ung. regesc de Finanță. Nr. 47496 Ilustrissime și Reverendissime Domnule Episcop! La propunerea mea Măiestatea Sa Ces. și reg. apostolică cu rezoluțiunea preaînaltă din 14 Iunie a. c. emanată în Schönbrun a binevoit preagrațios a concede cumcă Erariul să iee asupra sa dreptul și dătorințele de patron asupra parochiei gr. cat. română din Máramaros-sziget, și cumcă parochia română să fie înpărtășită în dotațiune erarială asemenea celei ruthene, anume cu 210 fl. congruă, 84 fl. competență de întreținere a capelanului, 12 stângeni vienezi de lemne focale, o sesiune și jumătate păminte și o majă vieneză de sare, iar pentru cantore 105 fl. jumătate sesiune de păminte și 50 fonți vienezi de sare, mai încolo cumcă pentru preot și pentru cantore să se zidească locuință și să se deie loc gratuit pentru zidirea bisericei. — Incât pentru primirea patronatului sunteți competente Ilustritatea voastră am onoare a vă roga, cumcă să binevoiți a primì patronagiul erariului înștiințându-me despre aceasta. In urmă adnotez că deoarece n'aș afla de consult cumcă patronatul din partea Erariului să se primească respective dotațiunea să se asemneze până atunci până ce nu se vor finì cu succes pertractările față de zidirea bisericei, și zidirea

bisericei nu va fì asigurată, deodată cătră Comitele suprem al Maramureşului am emanat provocarea cùmcă dacă capitalul de lipsă pentru zidirea bisericei va fì asigurat, să mă încunoştinţeze, când apoi faţă de asemnarea dotaţiunelor erariale, — încât Ilustritatea Voastră în restimp veţi primì dotaţiunea erarială — dispuseţiunile le voiu efeptuì.

Primiţi Ilustritatea Voastră espresiunea stimei mele deosebită.

Budapesta, la 13 Iulie 1881.

Gr. Szapáry m. p. Ilustrissimului Domn Ioan Szabo Episcop în Gherla.

Copia copiei.

Magyar Királyi Pénzügyminiszter 47496 szám Méltóságos és Főtisztelendő Püspök Úr! Ő császári és apostoli Királyi Felsége előterjesztésem folytán folyó évi junius hó 14-én Schönbrumbran kelt legfelsőbb elhatározásával legkegyelmesebben megengednì méltóztatott, hogy a kincstár a máramarosszigethi román gör. kath. hitközség feletti kegyuri jogot és kötelezettséget elválalja és hogy a román hitközség az orosz aikuval egyenlő kegyuri javadalmazásban nevezetesen 210 frt. congruaban, 84 frt. káplán tartási járandóságban, 12 bécsi öl tűzi fában, másfél sessio föld és egy bécsi mázsa só élvezetében, az éneklész részére pedig 105 frtban, fél sessio földben és 50 bécsi font só járandóságban részesittessék, továbbá hogy a lelkész és éneklész részére lakház épittessék és a templom épitésére szükséges, telek ingyen adassék. Minthogy a kincstár által elválalandó kegyuraságnak az egyházhatóság részéről Méltóságod illetékes, van szerencsém felkérni, hogy a kincstár kegyuraságát elismerni és erről engem értesiteni méltóztassék. Megjegyzem végül, hogy miután nem tartanám célszerűnek, hogy a kegyuraság a kincstár részéről tényleg előbb elvállaltassék illetőleg a kegyuri javadalmak addig folyóva tétessenek mig a máramarosszigethi Román templom epitése iránt folyamatban levő tárgyalások eredményre nem vezetnek és a templomépités biztositva nem leend, Máramarosmegye főispánjához egyidejüleg azon felhivást întéztem, hogy ha a templom épitésre szükséges tőke bizto-

sitva leend, hozza ezt tudomásomra, mire a kegyuri javadalmak folyósitása iránt, amennyiben a kincstár kegyuraságát Méltóságod időközben elismerni méltóztatik intézkedni fogok. Fogadja Méltóságod kiváló tiszteletem nyilvánitását.

Budapesten, 1881 julius hó 23-án.

Gr. Szapáry s. k. Méltóságos Szabó János gör. kath. püspök urnak Szamosujvartt.

Pentrŭ autenţa copiei.

Gherla, la 8 August 1881.

Vasiliu Pordea m. p.
v. notar consistorial.

44. Vad. (Farkasrév) cu filiala Valea porcului (Disznópataka).

Parochia Vad până la 1843 a fost filia Valei porcului, de atunci e parochia Matră şi Valea porcului filie. Vad e o comună veche, de care se face amintire dejà în anul 1383. Numele Vad se deduce din Vadul de preste apa pe care se trecea cu carele, nefiind pod; s'a numit şi „Vadul tilegei“ de oarece pe acolo trecea cu tilegile. — Ungureşte se numeşte „Farkasrév“ afirmative pentrucă ar fi fost proprietatea lui Farkas (Lupu) din Siget. Vadul a devenit posesiunea familiei Barkoczy şi Zolyomy, dela cari a trecut la Erariu, şi Inaltul Erariu e şi patronul parochiei. Erariul a dat pentru zidirea bisericei 5000 fl oreni şi a zidit şi casa parochială. — A fost în Vad o biserică veche de lemn, în locul căreia în 1884 s'a zidit una de piatră frumos pictată şi provăzută cu Iconostas. Repausatul preot Vasiliu Iloodi mi-a scris cumcă biserica aceea veche au căpătat'o credincioşii din Berbeşti, cărora dânşii le-au dat pentru aceea biserică lemne de zidit altă biserică, care este şi azi în Berbeşti. — In hotarul Vadului este şi un tunel, care poate că a fost în legătură cu tunelul dela cetăţuia din Onceşti. — Parochia din 1843 cu 1700 credinciosi gr. cat. români. Şcoala de piatră.

Indicele preoţilor.

In 1782 Ungur Costan, apoi popa Lumei, iar dela 1807—1835 Grigoriu Botiş aceştia au locuit în Valea porcului. Dela 1835—1837 Ioan Bud, dânsul deja a locuit în Vad. — Au administrat apoi Vadul şi Petru Anderkó vicariul din Siget, Ioan Batin şi Ioan Opriş preoţi neordinaţi, dela 1842—1852. Baziliu Haiducean, apoi preoţii tineri Mihaiu Marina şi Ioan Huban, dela 1854—1865 Ioan Batin, dela 1866 1. Octomvrie — 1878 1. Decemvrie Ioan Pop protopop vicar (vezi istoria protopopilor), apoi interimaliter Vasiliu Pop până la 1880 April 22.

Dela 1880—1909 Vasiliu Ioody. Dânsul a zidit biserica cea frumoasă de piatră, şi a adaus către şcoală o sală de învăţământ mare de piatra.

Dela 1910 până în prezinte Iuliu Dragoş fost paroch-protopop în Vişeul de mijloc, (vezi istoricul protopopilor). — Dânsul a reînoit casa parochială şi ca barbat zelos va face mult bine credincioşilor din Vad.

45. Valea porcului (Disznópataka).

Acum filia Vadului:

Valea porcului se aminteşte în anul 1360 ca posesiune de nou donată românului Vancsuk fiul lui Farkstan = Farkas Stan — Stan a Lupului. Biserica de lemn foarte veche. Şcoală de lemn cu 550 credincioşi gr. cat. români.

46. Văleni. (Mikolapatak).

In anul 1405 deja se aminteşte ca donaţiunea unor nobili din Budeşti. — Parochie veche. Biserică de lemn din 1787. Şcoală de lemn. Numărul credincioşilor este 1100.

Tradiţiunea spune cumcă biserica din Văleni s'ar fì adus din Cuhea, şi că ar fì fost biserica Mânăstirei din Cuhea.

Tradiţiunea spune şi aceea că Vălenii s'ar fi înfiinţat în timpuri străvechi de un om cu numele Licean (oare nu Liciniu), om tare şi isteţ care făcea cioplituri frumoase de lemne, cari le vindea în satul vecin Bârsana. Familia Licean apoi s'a înrudit cu familia Bârsan din Bârsana şi s'a aşezat pe o vale, făcând acolo mai multe case, de unde s'a numit satul Văleni, adecă satul de pe Vale. Familia Licean dobândind nobilitare s'a numit Nemişi, din care a ieşit familia Godja. — Fostul preot din Văleni Teodor Mărginean se subscria şi Costolea = Miezilă. Numele Gostolea = Augustin se aminteşte într'o diploma din 1423, precum şi alte diplome de a le cnezilor din Coseu.

Indicele preoţilor.

Inainte de 1724 se face amintire de preoţii popa Ursu şi popa Alexa. Dela 1724—1735 popa Lupu. In 1749 Popşa Lupu. Dela 1749 Anania Stanca. în 1751 Simeon Nemes diaconus, apoi dela 1770—1775 Simeon Fekete protopop, apoi dela 1818 Vasiliu Haiducean până la 1830, apoi Vasiliu Oniţa dela 1830—1889. — Lui i-a urmat Teodor Mărginean până la 1896. — Mărginean a zidit casa cea frumoasă parochială de piatră. Dela 1896 până în prezinte Antoniu Serbac.

47. Vişeul de jos. (Alsó Visó).

Parochie foarte veche. A avut o biserică foarte veche, care s'a dăruit credincioşilor din Bocicoel, apoi alta de lemn zidită în 1699 care s'a dăruit parochiei din Botiza. Acum are biserică de piatră zidită în 1895. Şcoală de piatră. Cu 3400 credincioşi gr. cat. români.

Vişeul de jos deja în 1365 a fost posesiunea familiei Balc. — In Vişeul de jos se aminteşte în anul 1468 preotul Nicolae Pop protopop, din care se trage familia nobilă Pop de Vişeu. In anul 1453 se dă ca donăţiune cnezilor Mandra şi Nan.

Indicele preoților.

In 1468 Popa Nicolae deodată și protopop. In 1525 Elia Pap și Luca Pap, în 1547 nobilis Procopius presbyter. — In 1699 se amintesc preoții Pop Simon, Pop Grigor, Pop Vasiliu și Pop Vasiliu iunior. In 1745 Popa Ionașco și popa Vasilie. In 1769 Popa Ghergie. In 1744 Popa Dănila. In 1749 Vasiliu Mandra, in 1767 Teodorus Kozma presbyter. Se face amintire și de un preot cu numele Nistor Deac care în 1797 a fost deja preot și în Cuhea.

Dela 1791—1805 Condrate Bârsan. Dela 1806—1821 Baziliu Tivadar, 1822—1824 Ștefan Simon, 1824—1839 Gavriil Babiciu, apoi scurtă vreme Simeon Pop și Vasiliu Simon administratori interimali, dela 1840—1877 Ștefan Simon protopop onorar, dela 1877—1895 Paul Oros protopop sub care s'a zidit biserica cea frumoasă de piatră (vezi ist. protopopilor) apoi Grigoriu Balint adre interimal, iar din 31 Iuliu 1896 Ioan Coman paroch actual și protopopul Vișeului. Preot foarte zelos care 'a zidit o cașă frumoasă parochială și o școală foarte frumoasă de piatră, și la îndemnul lui credinciosul Găvrilă Nasul numit Tisțeu a ridicat un iconostas în biserică în valoare de 3000 coroane.

48. *Vișeul de mijloc. (Közép-Visó).*

In conscripția regnicolară a venitelor preoțești din 1774 se scrie că parochia aceasta s'a înființat cu 205 ani mai înainte, adecă în 1569, deci e o parochie veche. — A avut o biserică veche de lemn în locul căreia în 1827 s'a zidit una nouă de piatră. Școală de piatră. Cu 1100 locuitori gr. cat. români. In anul 1365 deja se amintește ca donățiune nobilitară a familiei Balc.

Din cele trei parochii cu numele Vișeu, Vișeul de jos și de mijloc sunt comune vechi, iar Vișeul de sus se amintește la anul 1549.

In diploma din 1453 se scrie cumcă Keneziatele din Vișeu, le-au biruit strămoșii posesorilor de atunci din timpurile regilor din batrâni.

Nobilii de pe apa Vişeului la producţiunea literelor nobilitare au zis că donaţiunile lor sunt dela regii cei sfinţi, adecă dela regii întâi a Ungariei.

Indicele preoţilor.

In 1645 popa Ionaşco protopop. In 1662 preotul Nicolae, in 1686 Nobilis Ionaşc Popa de K. Visó. In 1715 preoţii popa Vasile, popa Grigorie şi popa Chindriş Dumitru. In 1742—1748 Iusco Lupu. In 1749 Ionaş Andreica alias Csuhan şi Lupu Ivásko şi Grigoriu Kindris. Apoi până la 1797 Ioan Grad de Visó. Dela 1797—1838 Simon Ştefan de Visó, sub care s'a zidit biserica de piatră, în 1838—1839 parochia a administrat'o Simion Pop preotul din Vişeul de sus.

Dela 1839—1844 Simon Baziliu. Dela 1844—1846 Ştefan Simon. Dela 1846—1856 Demetriu Bud. Dela 1856—1874 Baziliu Ciobali. Dela 1875—1889 Andreiu Kováts. Dânsul a zidit şcoala de piatră, a zidit o chilie către casa parochială, şi a zidit şi superedificate nouă. Dela 1889—1891 Iuliu Berinde, apoi un an adre interimal a fost Ioan Vlad. Dela 1892—1909 Iuliu Dragoş protopop, a zidit o casă frumoasă parochială de piatră, (vezi istoricul protopopilor.)

Dela 27 Martie 1909 Mihail Iuga.

49. Vişeul de sus. (Felső-Visó).

Despre Vişeul de sus se face amintire în 1549. Fiind comună situată între doaue râuri, poporul îi zice „Intre-râuri“ adecă întrerâuri. A avut o biserică veche adusă dela Mânăstirea de pe teritoriul „Valea Scradei“ în anul 1762 Tradiţiunea spune că a fost şi călugăr la aceea Mânăstire. — Călugărul umblând odată după milă, ceva om a scăpat caprele sale în biserică şi călugărul venind chiar atunci acasă şi văzind Mânăstirea profanată de capre a părăsit locul acela. Despre aceasta biserică se zice că o au cerut Ţipţerii (nemţii) cari pe atunci s'au aşezat acolo şi nea-

vând biserică, românii au dat'o lor și aceea a fost biserica lor cea dintâie. Locul unde a fost biserica și azi se numește la Mănăstire.

Inainte de ce s'ar fi zidit biserica cea de piatră a fost o biserică mică de lemn, care se zice că s'a zidit până încă nu s'a înființat comuna Vișeul de sus. A rămas ca tradițiune cumcă un om din Vișeul de mijloc umblând la pădure cu capre (era atunci pe locul comunei de acum al Vișeului de sus pădure) și tăiând un molid acela a căzut pe ficiorul omului care a fost cu dânsul în pădure și l'a omorît. — Omul năcăjit și întristat de întâmplarea aceasta grozavă s'a simțit foarte păcatos înaintea lui Dumnezeu și ca canon pentru păcatul său s'a decis că va zidi în locul acela o biserică, și se zice ca din molidul acela a făcut tălpile bisericuții, iar trupina a servit de altar. De aici încolo pe rând s'a facut câte o casă în jurul bisericei și cu timp s'a înființat comuna Vișeul de sus, care se numește cum am scris mai sus „Intre rîuri".

Acum este biserică frumoasă de piatră. Școala de lemn. — Numărul credincioșilor aproape 3000.

Indicele preoților.

In anul 1680 Petrica Ionaș si popa Ionaș. — poate că a fost una și aceeaș persoană. — In 1715 Giurgiu (Dzuozsi) Lupu și popa George, 1749 Vasiliu Tomaiagă. Dela 1778—1795 Nichita Hapea, 1795—1817 Ioan Ciple, 1817—1836 Vasiliu Roșca, sub ocârmuirea lui s'a început a se zidi biserica cea de piatră. Dela 1836—1851 Simeon Pop de Visó, sub dânsul s'a sfințit biserica, însă fără turn. Dela 1851—1854 Ioan Opriș, dela 1854—1880 Vasiliu Mihalca protopop (vezi istoricul protopopilor). Dela 1880—1903 Paul Pop protopop, care a gătat turnul bisesericei. a acoperit biserica cu tinichea. și a adus în ordine casa parochială. — Paroch și protopop zelos.

Dela 1903 până în prezinte Victor Ștețiu, care a reînoit casa parochială și nizuește a câștiga pădurile bisericești și lucră cu zel pentru binele poporului.

Fiind opul deja sub tipar mi-a comunicat Sp. D. Dr. Ioan Mihályi datele următoare:

La mandatul principelui Francisc Rákoczy s'a făcut investigaţiune contra episcopului Iosif Stoika şi s'au ascultat între alţi martori şi următorii preoţi români.:

1705 Aprilie 23, *Săpinţia:* Nobilis Ioannes Pop alias Stan parochus pagii. Nobilis Georgius Paz alias Mancula parochus pagi Nobilis Alexius Popa parochus pagi. — Georgius Stan diaconus pagi annorum 27. Nobilis Stan Petrus diaconus annorum 28. Nobilis Ladislaus Turda diaconus annorum 22. Nobilis Ioanes diacon alias Steţica an. 26.

1705 April 25. *Saraseu:* Nobilis Georgius Pap annorum 45 protopop. Ladislaus Pap parochus an. 30.

„ „ *Iapa:* Nobilis Lukacs Pop parochus an 48

1705 Aprilie 28. *Apşa de mijloc:* Nobilis Elias Pap parochus annorum 70. Nobilis Ioan Pap alias Marina parochus an. 55 Ieremias Popşa parochus et protopop an. 40.

1705 Aprilie. *Biserica albă:* Gregorius Pop alias Cziple parochus pagi an. 36.

1705 Aprilie 24 *Berbeşti:* Steţiu alias popa Lupul pastor pagi an, 36. Popa Elias etiam pastor pagi an. 40. Popa Vasile pastor pagi an. 30.

1705 April 24. *Giuleşti:* Popa Lupul pastor pagi an. 50. Popa Vasali pastor etiam pagi an 40. Popa Seraphim pastor etiam pagi an. 36. Popa Stephan paster etiam pagi an. 36. Popa Vasali Stücs? protopop an. 36.

1705 April. *Hărniceşti:* Pap Janos pastor pagi an. 40.

1705 April *Deseşti:* Popa Vartik pastor pagi an. 36.

„ „ *Craceşti:* Popa György pastor pági an. 30.

„ „ *Breb.* Popa Ionas pastor pagi an. 36. Rus Iuon diaconus an. 29, Popa Lupul pastor pagi an. 36.

1705 Aprilie. *Budeşti:* Popa Dumitru paster pagi an. 40. Szász György diaconus an. 47. Popa Vasali pastor pagi an. 45.

1705 *Sîrbi:* Popa Ionas pastor pagi an. 46 Nemes György pastor pagi an. 30. Popa Grigore etiam pastor pagi an. 28. Popa Grigore pastor pagi an. 50.

1705 Aprilie. *Fereşti:* Popa Alexa pastor pagi an. 30. Popa Lupul etiam pastor pagi. an. 30.

" " *Corneşti:* Popa Simon pastor pagi an. 60. Popa Kozma an. 30 etiam pastor pagi.

" " *Călineşti:* Popa. György pastor pagi an. 70. Popa Timoffi pastor pagi. an. 36.

1705 Aprilie 27. *Văleni:* Popa Nichita etiam pastor pagi an. 38. Popa Nichita etiam pastor pagi. an. 36.

" " *Bârsana:* Popa Simion pastor pagi an. 50. Popa Iuon pastor pagi an. 35. (egy templomhoz három pap vagyon)

" " *Năneşti:* Popa Stephan pastor pagi an. 38.

" " *Vănceşti:* Popa Ionas pastor pagi an. 36. Popa Saul pastor pagi an. 35.

" " *Valea porcului:* Popa Vasily pastor pagi an. 45.

1705 Februarie 27. Instrucţiunile în 21 puncte date prin Comitat episcopului Iosif Stoika, ce are să le observe sub jurământ.

* *
*

Din aceste se vede că în 21 parochii din iaraşul Sigetului şi al Coseului în 1705 au fost 43 preoţi şi 6 diaconi.

Atâţa preoţi de nu mai mulţi au putut să fie şi în cele 29 sate române din iarăşul de sus al Vişeului şi al Izei. Şi astfel cade combinaţiunea mea din precuvântarea opului. adecă, că la Sinodul de unire dela Alba Iulia în 1700 cei 59 de preoţi n'au fost toţi preoţi români din Maramureş, deoarece cum se vede din documentul acesta *acum aflat* în acel timp n'au putut să fie în Maramureş peste 100 de preoţi, adecă câte 2—3 şi şi mai mulţi într'o parochie, şi din aceia au putut să meargă la Sinodul unirei 59 preoţi.

Numărul românilor din Maramureş.

Şematismul I. al diecezei Muncaciului din anul 1825 arată că în cele 50 parochii române din Maramureş au fost 43397 locuitori gr. cat. români.

In anul 1867 Şematismul I. al diecezei Gherlei arată 59670 locuitori români.

In anul iubilar 1900 au fost 76150, iar în anul 1910 = 82970. Adecă în 85 ani numărul locuitorilor români s'a înmulţit îndoit, deşi în anii aceia a grasat colera şi alte boale cari au zeciuit poporul.

MÂNĂSTIRILE

DIN

Maramureș.

Mânăstirile din Maramureş.

Din istoricul parochielor din Maramureş se vede cumcă în mai multe comune reşpective parochii au ezistat cândva Mânăstiri.

In Maramureş au domnit mai mulţi cnezi, voivozi mai mici, cari aveau mai multe sate.

Acei cnezi dearândul au zidit câte o Mânăstire, căci vedem cumcă acolo unde au avut dânşii reşedinţe, se află urme şi de Mânăstiri.

I. Mânăstirea dela Peri.

Mânăstirea cea mai veche despre care să ştie, a fost Mânăstirea dela Peri (Körtvélyes, Hruşova). Aceasta Mânăstire a fost reşedinţa episcopilor din Maramureş. — A dotat'o în anul 1391 Baliţia (Balc vodă) şi Drag meşter. Documintele arată cumcă la Peri a sustat Mânăstirea şi înaintea dotărei făcută prin numiţii voivozi.

Egumenul întâiu al Mânăstirei a fost părintele Pachoniu întărit cu putere de a binecuvântà biserici şi a ţine lângă sine un episcop pentru chirotonirea preoţilor.

Mânăstirea a fost închinată Sfântului Archangel Mihail.

Sunt Antimenzioane dela Episcopul Iosif Stoica pe cari e tipărită icoana S. Archangel Mihail. — După hegumenul Pachoniu au urmat egumenii Ilariu şi Gelaziu, însă despre episcopii cari au locuit în aceea Mânăstire n'avem urme până la Episcopul Iosif Stoica.

Mânăstirea dela Peri a avut avere frumoasă, o moară pe fluviul Tisa cu 2 roţi, 182 iughere păminte arătoare şi cositoare, şi 3573 iughere pădure. Apoi egumenul şi episcopul de acolo a avut drept la venitele din cele 7 cetăţi (comitate) peste care a stăpânit Balc şi Drag.

O Mânăstire avută de bunăsamă că a avut și biserică și și claustru frumos.

Dr Ioan Mihalyi scrie că în aceea Mânăstire a trebuit să eziste și o tipografie, și că în aceea s'ar fi tipărit cartea cea dintâie românească. Și Dl. N. Iorga este de părere că cartea întâie bisericească în limba româna a trebuit să se tipărească în ţinuturile aceste. Poate la Peri. — Dl. N. Iorga cu mine dinpreună a cercetat ruinele Mânăstirei dela Peri.

Mânăstirea a sustat până la vremea principelui Mihail Apafy care a secuestrat'o și apoi în urma în 1756 s'a vândut toată posesiunea Erariului.

Mai pe larg am scris despre aceasta Mânăstire in Disertaţiunea mea despre Episcopii și vicarii români din Maramureș anul 1891.

II. Mânăstirea dela Moiseiu.

Fundarea acelei Mânăstire după tradiţiunea poporului s'a întâmplat astfel: A vieţuit odinioară în Moiseiu un bărbat cu numele Moise Coman cu soţia sa Dochia Șerban, și avea numai un prunc cu numele Grigor.

Grigor a ajuns etatea de 16 ani și erà frumos, harnic și bun, și părinţii lui au cugetat ca să-l însoare. Dorinţa lor au spus'o lui Grigor. Dânsul ca prunc bun și ascultător — dupăce și-a finit lucrul câmpului — într'o toamnă frumoasă provăzut cu merinde și cu binecuvântarea părinţilor a pornit către satul vecin Borșa, pe unde trece drumul către Bucovina și Moldova ca să-și cerce norocul la ceva fată harnică și avută.

Grigor s'a dus, iar părinţii lui l'au așteptat cu dor.

Au trecut zile, au trecut și săptămâni, dar Grigor tot n'a sosit.

Părinţii năcăjiţi s'au dus adesecori pe drumul de către Borșa așteptând pe fiul lor, — apoi l'au căutat în Borșa și în Bucovina, însă nu l'au aflat nicăiri.

Cu mâhnirea inimei s'au reîntors și au lucrat pămintele lor în speranţa că numai ce se va reîntoarce iubitul lor

fiu Grigoraş. Intr'un laz frumos sub poalele munţilor unde Grigor a lucrat, mai pe urmă cu părinţii lui, aceştia au ridicat o cruce frumoasă. La crucea aceea se aduna demineaţa şi sara poporul şi se ruga şi cânta dinpreună cu părinţii năcăjiţi, iar toamna când se gată lucrul câmpului părinţii lui Grigor aveau datină a-şi ospeta pe poporeni.

Intr'o zi mergând bătrânii lui Grigor la lazul lor unde era crucea, cu mirare au văzut că pe bradul de lângă cruce este aşezată o Icoană a Precuratei Fecioară Maria. Au chemat îndată pe toţi oamenii de pe câmp să vadă minunea aceasta, oamenii au îngenunchiat şi s'au rugat, apoi luând icoana sfântă au dus'o în biserica din sat şi au aşezat'o pe altar. Insă a doaua zi icoana nu s'a aflat în biserică, ci în mod minunat iarăşi era aşezată pe bradul de lângă crucea lui Moise Coman.

Moise Coman şi soţia sa au avut avere mare, au fost oameni avuţi, şi au făcut mult bine bisericelor şi săracilor. Toţi îl binecuvântau şi după numele lui de Moise, au numit şi satul Moiseiu.

Dânşii aveau acolo unde era crucea o posesiune mare de locuri cositoare şi o pădure de brazi aproape de 200 iughere, însă nu era Grigor care să le ajute a lucra aceea posesiune estinsă.

Intr'o zi fiind la acel loc, după datină s'au pus la odihnă, cugetând ambii la pruncul lor pierdut şi au plâns amândoi. — Culcaţi pe pământ ambii au auzit un sunèt de clopote eşind din pământ. Aproape nu era biserică. Se mirau de unde vine sunetul Clopotelor. Au strigat pe lucrătorii lor, s'au plecat şi aceia la pământ şi cu toţii au auzit sunetul Clopotelor. La minunea aceasta cu toţii au îngenunchiat şi au lăudat pe Dumnezeu.

Loc sfânt este acesta cugetau bătrânii şi deodată le-au venit în minte că vor zidì în acel loc o mânăstire. Având pădurea lor de brad şi de stajeri, în scurtă vreme s'a gătat bisericuţa cu turnuleţ frumos şi cu doauă clopoţele, şi au aşezat în dânsa icoana Precuratei Marie.

Bătrânii evlavioşi acum s'au hotărît a face rugare cătră Episcopul ca să trimită la Mânăstirea lor un călugăr,

care să se roage acolo în toate zilele, şi căruia dânşii vor da avere şi toate cele de lipsă ca să poată trăi.

Grăind bătrânii între sine despre aceste, iată că întră la dânşii un călugăr cu numele Mihaiu şi cere milă pentr'o Mânăstire din Bucovina.

Ochii bătrânei Dochie se aprind şi cu braţe deschise cuprinde călugărul şi strigă: „Tu eşti Grigor, tu eşti ficiorul meu“!

„Eu sum călugărul Mihaiu şi vă rog nu faceţi glumă cu mine.“ „Ba nu zise bătrâna Dochia, tu ai un sămn pe umărul drept şi ai dus cu tine şi o cruciţă de aramă, care o văd pe pieptul tău “

Fiul recunoscut a îmbrăţoşet pe părinţii săi, a spus cum a călătorit prin Borşa apoi la Bucovina, unde întrând într'o Mânăstire să se roage, i-a plăcut întratâta evlavia cea sfânta, încât a rămas în Mânăstire şi s'a făcut calugăr.

Bucurie mare a fost în satul Moiseiu. — Poporul s'a adunat la casa bătrânilor, a sărutat mânile călugărului Mihaiu şi cu toţii cu procesiune au mers la Mânăstire, şi au stradat'o aceea sub ocârmuirea călugărului Mihaiu.

Acolo stă şi astăzi biserica cea mică. Poporul credincios la sărbătorile S. Marie se adună acolo şi se roagă cerând ajutorul Patroanei din ceriu.

Multe suflete năcăjite au aflat acolo mângăiere şi mulţi bolnavi vindecare.

Mânăstirea se ridică asupra satului pe valea numită Izvorul negru. Un loc frumos cu un aspect minunat la munţii Borşei şi la Petrosul.

După documintele din archivul vicarial Mânăstirea de Moiseiu s'a zidit în 1600, şi s'a fundat în anul 1672 când prin Metropolitul Transilvaniei Sava Brancovici s'a sfinţit la hramul adormirei S Născătoarei de Dumnezeu. — In acel an la sfinţirea Mânăstirei a fost de faţă floarea inteligenţei române din Maramureş şi fundatorii Mânăstirei au dat un documânt în care spun mejdele averilor Mânăstirei şi le lasă acele toate Mânăstirei pe veci, cu dorinţa cumcă călugării de acolo să crească dieci, cantori şi docenţi.

Actul acela dotaţional s'a întărit în congregaţiunea comitatenză ţinută în Siget în 10 August 1694.

Deatunci au servit mulţi călugări şi mulţi preoţi la acea mănăstire. Indicele lor il public mai la vale.

Fiind biserica cea mică zidită cu 300 ani mai înainte micuţă şi aproape de ruinare, iar casa călugărească aşişderea necorăspunzătoare mi-am propus ca vicar al Maramureşului a zidì acolo un claustru şi o biserică de piatră.

Având mănăstirea o pădure de brad aproape de 80 jughere, cu convoirea consistorului diecezan s'a vândut în 4 August 1904 cu 55883 coroane, din care sumă pentu răsăditul de nou a pădurei şi ca fond de spese a manipulărei pădurei s'au depus la comitat 3500 coroane, şi subtrăgându-se şi alte spese de dări restante şi altele aproape 1000 cor., cu restul de 51 mii coroane şi cu ajutoarele colectate de mine în sumă de 700 cor. s'a zidit o casă frumoasă de piatră cu 7 încăperi şi cu o antişambră O curte frumoasă în care la timp vor putea locuì şi trei călugări. — Apoi s'a zidit o biserică foarte frumoasă acoperită cu tinichea albă provăzută cu parafulgeri.

Cu câtă greutate s'au făcut zidirile aceste numai eu şi zelosul preot dela mănăstire MOD. Petru Mihályi o ştim.

Insă har Domnului zidurile sunt gata şi cu ajutorul lui Dumnezeu în 28 August 1911 la s. Mărie mare s'a sfinţit mănăstirea cea nouă.

Mănăstirea cea veche a sfinţit'o Episcopul Sava din Ardeal — ne vom rugà cumcă cea nouă să o sfinţască iarăş un episcop.

Iconostasul din biserică s'a făcut cu spesele Spectatului Domn Simeon Pop protopretorele Vişeului.

Altariul frumos din lemn de frasin s'a făcut cu spesele credinciosului din Vişeul de jos Nestor Bora, care a spesat aproape 800 coroane cu făcutul acelui altar.

Avem speranţă a dobândì pentru Mănăstire înc'o pădure, care dacă se va vinde se va putea face o fundaţiune din a cărei interese să se crească cantori şi docenţi ca să se facă destul intenţiunei fundatorilor.

Acum se face şi drumul cătră Mânăstire, spre care scop şi dela Comitat am ezoperat un ajutor de 300 cor.

Am speranță cumcă sfânta Mânăstirea dela Moiseiu va devenì locul plăcut de rugă pentru credincioșii români din Maramureș, ba și din alte comitate.

Aproape de Mânăstire este un izvor cu apă atât de bună, încât eu n'am beut în Maramureș apă mai bună decât aceea.

Mânăstirea dela Moiseiu are avere frumoasă, păminte arătoare și cositoare la 120 iughere, o pădure de nou re-sădită de 80 iughere, și o pădure întabulată pe Mânăstire, dar încă nu-i în posesiunea Mânăstirei.

Fundatorul Mânăstirei a fost Mihaiu Coman paroch în Moiseiu și archimandrit și fiul său Hiorest și urmașii lor Lupa și Maricuța Miron, a căror descendenți sunt fa-miliile Coman, Mihalyi din Borșa și din Apșa Lazar, To-maiagă, Rednik, Papp, Hosda, Danciu, Cerban, Man, Dragoș.

Actul de donățiune al fundatorilor se află în copia în archivul vicarial.

Copia copiei.

Nos Melchior Pogany de Cseb Vice-Comes, Alexius Dunka de Sajó, Ionas Iura de Váncsfalva, Josephus Sze-rencsy de Szigeth, Stephanus Darvay de Huszth quator Iudium Comitatus Maramorosiensis memoriae commenda-mus tenore praesentium quibus expedit universis et sin-gulis, quod nobis in hoc anno praesenti millesimo sexcen-tesimo nonagesimo quarto die vero decima Augusti in op-pido Szigeth loco videlicet solito et termino Congregatio-nis nostrae pro tractandis ardius nostris negotiis nostris simul constitutis. Extunc honorabilis Presbyter Michael Popa de Mojszin exhibit nobis et praesentari fecit medio Egregii Francisci Darvay Jurati I. Cottus nostri Notarii, certas quasdam literas fassionales in duplici papyro patenti con-fectas et emanatas tenoris infrascripti penes nos debita cum instantia ut nos easdem transsumi et transcribi, praesenti-busque literis nostris parentibus inseri et inscribi, Eidem-que jurium suorum futurorum, uberiroremque ad cantelam necessariorum in transumto literarum nostrarum extradari

et emanari facere vellemus, quarum quidem literarum verbalis continentia secuitur hoc modo: Mi mojszinyiak mind szegények mind penigh gazdagok közönségesen senkitől nem kinszerittetvén, hanem magunk jó akaratunkból adtunk, valottunk és örökitettünk a Szent Klastromot. a kik mojszini Protopop Mihály épittett a mi mojszini határunkba, és az ő maga saját öröktől maradt örökségébe és joszágába (: mely Klastromot szentelték és nevezték Nagyboldogasszony napjára :) tudniilik a fehérpataka délfelől, (idest in szeketura Popajaszka :) a Popászka aszaláson adtuk penigh a Szent Klastromnak, tudniilik Din lazu lui Alb Jakab alias Szund pre valle Priszecsejej in szusz, délre egészen a Kis Meguráig ott való szomszéd mojszini Vlasin Onucz, azon felül a Kis Kőves ormon keresztül napkeletre az fekete patakba az hol a két Magurák avagy hegyek öszvegyeznek, azon alá a vizen le a mojszini Vlasin Dzunte lázáigh, ismét azon alá a Vlásin Ilie láza felé, és a Vlasin Ille joszágából viszont az Alb Jakab alias Szund Jakab jószágába megyen a porgolat patakába az holott kezdődött, — és ezen örökséget és határt, avagy kerülést valottuk az mojszini nemesség közönségesen kicsinytől fogva nagyigh erdeivel, vizeivel és azokban levő hasznaival, ugy szóval mindennémű haszonvételével, hogy senki ennek utána semmi uton és módon ne háborgathasson. vallottuk és adtuk pedig Máramaros vármegyében felsőjárásban Sajón lakó Dunka Petras uram előtt, joodi Bálya Mihály, Drágomérfalvi Osztás László, szacsali Boér Farkas, Középvisói Szaplonczai György hütős assesorok és viszont Mojszéni Popa Lupul, szelistei Nisztor Nekita, sz. Vlád Ionás viczeszolgabiró, s ugyancsak azon vármegyének felsőjárásának papjai előtt vallottuk, a kiket az irgalmas Isten ide hozott és a Klastromnak szentelésén jelen voltak, ha kik pedig mi utánnunk mi maradékunk, vagy azoknak maradéki tálálkoznának ezen mi közönséges adományunknak háborgatói, ellenkezni akarnának, toties quoties háborgatni igyekeznek, kétezer forintokat exequálhasson akkorbeli Maramaros vármegyének főispánja vagy viceispánja, vagy szolgabirák, Vladikák, Protopopák, és az örökség megmásolhatatlanul a Klastrom

számára maradjon örökké minden haszon vételével. E végből a mi irásunkból a nemes vármegyén jobb örökségeket és leveleket irattassák. — Mely dolognak nagyobb erejére és jövendőbeli bizonyságára actuk ezen levelünket mi ide alább megirt nemes személyek, az egész Mojsziniak választván képekben bennünket, ugy mint Pop Lupul (L. S.) Pop György, Vlonga Vaszil, Vlonga György, Vlonga Lupul, Hozsda Demeter, Hozsda Ighnáth, Tomaiaga Tader és Ilés Viasin Filep, Komán Petrás, Hozsda Ionás, Komán György, Popa György alias Katarárna, Pop Jakob. Anno 1672 die 12. 9 bis.

Ez scriptum irás in sinistro earundem latere correcta per nos, in dextro vero latere haec scripta legebantur idem qui supra m. p. — Unde nos instanti et humili petitione annotati Michaelis Popa de Mojszin modo praedicto facta et celebrata faventer audita et admissa praeinsertas literas non abrasas, non cancellatas, ac ulla suspitione carentes, de verbo ad verbum praesentibus literis nostris transumi et transcribi faciendo, sub sigillis nostris usualibus et authenticis futuram, uberioremque ad cautelam praeinserti Monasterii necesarias dandas duximus, et concedendas, communi svadente justitia et aequitate. — Datum ex praemissa Congregatione nostra in oppido Szigeth celebrata die decima mensis Augusti anno Millesimo Sexcentisimo nonagesimo quarto. (L. S.) (L. S.) (L. S.) (L. S.) Lecta, publicata et extradata per Juratum Sedriae Cottus Maramorosiensis Notarium Franciscum Darvay m. pr.

Cum originali collatam in obus punctis et clausulis conformem testor. Iood die 8 Decembris 1857 Basilius Mihalka m. pr. notarius Districtus Visoensis.

Traducerea conţinutului scris în limba maghiară.

Noi atât săracii cât şi avuţii din Moiseiu nesiliţi de nimenea, ci din voia noastră liberă am dat, am stătorit şi am fundat Sfânta mânăstire pe care a zidit'o în hotarul nostru al Moiseiului protopopul Mihaiu în posesiunea şi

averea strămoşască a lui (: care mânăstire s'a sfinţit şi dedicat la Sfânta Marie mare :) şi anume: dela ameazăzi Valea albă adecă în Săcătura popească, — şi pe sălaşul Popasca am dat sfintei Mânăstirei, anume din lazu lui Alb Iacob alias Sund pe valea Bisericei în sus către meazăzi până la Măgura cea mică în vecinătatea lui Onuţ Vlasin din Moiseiu, mai încolo peste dâmbul pietros către răsărit în Valea neagră unde se înpreună dialurile adecă cele doauă Măgure, în jos de aceea pe apă în jos până la lazul lui Vlasin Dzunte, iarăşi în jos de aceea către lazul lui Ilie Vlasin, şi din posesiunea lui Ilie Vlasin iarăşi se întoarce în posesiunea lui Alb Iacob alias Sund până la valea porgolat, acolo unde s'a început; — şi moşia şi hotarul acesta sau încunjurul acesta l'am stătorit toţi nobilii din Moiseiu dela mic până la mare cu pădurile apele şi cu bunurile din acele, cu un cuvânt cu tot folosul lor, ca deacum înainte nime nici într'un chip şi modru să nu conturbe (adecă dotaţiunea) şi am stătorit şi am donat (aceste) în Comitatul Maramureşului înaintea domnului Pătraş Dunka de Şieu, Mihaiu Balea de Iood, Vasiliu Ostas de Dragomireşti, Lupu Boer din Săcel, Georgiu Szaplonczay din Vişeul de mijloc asesori juraţi, şi iarăşi înaintea lui Popa Lupul din Moiseiu, Nichita Nistor din Săliştea, sz. Ionaş Vlad subpretore, şi înaintea preoţilor ieraşului de sus a comitatului nostru, pe cari i-a adus aicea înduratul Dumnezeu şi au fost de faţă la sfinţirea Mânăstirei, — iar dacă urmaşii noştrii sau urmaşii acelora s'ar aflà a conturba donăţiunea aceasta a noastră sau ar voi a se opune de câteori ar conturbà deatâteaori să poată execua 2000 florinţi Comitele suprem al Maramureşului, vicecomitele, protopretorii, Vládicii, Protopopii, şi posesiunea să rămână în veci a Mânăstirei cu toate foloasele ei. — Pentru aceea din aceasta scrisoare a noastră la inclitul Comitat să se scrie documânt fundaţional şi act mai bun (adecă întărit). — Pentru mai mare întărire a lucrului şi pentru adeverirea viitoare am strădat aceasta scrisoare noi persoanele nobile mai jos scrise ca reprezentanţii a tuturor celor din Moiseiu, anume: Pop Lupul (L. S.) urmează subscrierile. Anno 1672 die Noemvrie 12.

Sfinţirea Mânăstirei dela Moiseiu.

In 15/28 August 1911 la S. Mărie mare.

Dintre cele cinsprezece Mânăstiri româneşti câte au fost odinioară în Maramureş a rămas numai Mânăstirea dela Moiseiu înfiinţată mai bine de trei sute de ani.

Mânăstirea a fundat'o Mihail Koman paroch în Moiseiu şi archimandrit, care dupăce a rămas văduv s'a călugărit, apoi fiul său Hiorest care aşişdere a fost călugăr şi fetele lui Mihail Lupa şi Maricuţa aceştia sunt fundatorii cei dintâi, din cari s'au odrăslit familiile Coman, Mihályi de Borşa şi de Apşa, Tomaiagă, Lazar, Pop, Rednic, Hoşda, Danciu, Cerban, Man şi Draguş, adecă membrii familielor celor mai de frunte nobile din Maramureş.

Fundatorii numiţi şi ctitorii Mânăstirei au zidit o biserică de lemn care a sfinţit'o Sava Brancovici episcopul din Ardeal, fiind de faţă cei patru juraţi al Comitatului şi mulţime de popor românesc.

Apoi în 1672 s'a făcut actul de dotaţiune a Mânăstirei, iar în 1694 actul dotaţional s'a publicat, s'a primit şi s'a întarit în congregaţiunea Comitatenză. In acel act sunt espuse mejdele averei dată Mânăstirei, avere cam de 200 jughere pădure, rîturi şi pământe arătoare.

Bisericuţa cea mică de lemn deja este aproape de ruinare.

Drept aceea ne-am îngrijit pentru zidirea unei biserică nouă.

Pentru aceasta s'au vândut brazii de pe 81 iughere a Mânăstirei cu preţul de 55883 coroane, şi s'a zidit o biserică frumoasă de piatră şi o locuinţă de piatră cu 7 încăperi, ambele acoperite cu tinichea.

Aceasta biserică provăzută cu un porticul cu stâlpi s'au sfinţit în sărbatoaraa Adormirei Precuratei Vergurei Marie, care este Hramul acelei biserică.

Cunosc câteva Mânăstiri româneşti şi ruseşti, dar Mânăstire mai frumoasă ca cea dela Moiseiu n'am văzut.

Mânăstirea e situată deasupra satului Moiseiu pe un platou înalt, împrejurat cu păduri de brad. — Către răsărit craiul munţilor noştrii „Pietrosul“, către meazănoapte

dealul „Traian“, posesiunea Mânăstirei, din care răsare izvorul negru pe o vale numită a lui „Dragoş“. — Jur împrejur păduri de brazi, cu un prospect minunat, care te înalţă, încât unii dintre fraţii preoţi cari au luat parte la sfinţire au zis că ar dori să locuiască în acel loc pitoresc.

Dar nici sărbătoare mai frumoasă n'a văzut poporul din Maramureş ca sfinţirea Mânăstirei celei nouă. Deja în 27 adecă duminecă înainte de serbare s'au adunat aproape 20(0 credincioşi din satele mai departate. — Pe la 6 oare după meazăzi a sosit Magnificul Domn Dr. Petru Fabian canonic ca delegatul conzistorului din Gherla. Poporul care-l cunoaşte de mult căci e fiu al Maramureşului, l'a primit cu cea mai mare bucurie şi cu dragoste care nu se poate descrie.

Apoi îndată s'a făcut la crucea dinaintea bisericei cei vechi Inseratul şi Litia, — după care vicarul Tit But a predicat, după acea s'a cântat întreg Paraclisul. — Poporul a ascultat cuvântarea şi cântările cele frumoase a preoţilor cu lacrimi în ochi. — După Paraclis preoţii au mărturisit sute de credincioşi, iar în ziua sărbătoarei deja la 4 oare demineaţă 12 preoţi au continuat ascultarea mărturisirilor. S'au mârturisit preste 2000 credincioşi.

La opt oare s'a făcut mânecarea în biserica cea veche, apoi vicarul Tit Bud a luat rămas bun dela dânsa şi cu poporul adunat deja aproape la 4000 s'au aşezat 20 preoţi cu Dl. canonic Fabian în frunte înaintea bisericei cei nouă pentru săvârşirea sfinţirei apei. — A fost un act de minune frumos acolo la poalele munţilor a vede servind 20 preoţi români. Treascurile sunau ca şi neşte tunuri străbătând sunetul lor de pe un deal până la altul, dela Traian până la Pietros şi în lungul Valei lui Dragoş. — Vineau procesiuni după procesiuni, platoul s'a umplut de sute de cară şi de mii de oameni. — Cântările le-a ezecutat foarte frumos corul bisericesc din Siget. — Aieve merită toată lauda conducătorul corului Dl. docinte din Siget Georgiu Németh, dar şi coriştii, economi, haiduci şi măestrii din Siget, cari au făcut osteneală mare călătorind 96 kilometre până la Mânăstire. Dupăce s'a încunjurat biserica de trei ori preoţii şi o parte a poporului au întrat în

biserică, iar ceialalţi cu miile au ascultat în jurul bisericei Sfânta Liturgie şi cântările frumoase al corului din Siget.

Inaintea bisericei cei vechi deja dimineaţa la 6 oare au servit s. liturgie trei preoţi cuminecând aproape 1500 credincioşi.

După cetirea Evangeliei Dl canonic Dr. Petru Fabian a ţinut o cuvântare aieve pătrunzătoare şi înălţătoare de suflet, vorbind cu dulce glas despre Preacurata Fecioară Maria şi darurile cari se pot dobândì cu întrepunerea ei dela bunul Dzeu Fiul ei. După cuvântarea aceasta vicarul Tit Bud a espus istoricul înfiinţărei mănăstirei, a cetit lista ctitorilor şi a mulţămit acelora cari s'au ostenit şi au dat pentru sfânta mănăstire. — Apoi preoţii au miruit poporul. Sfintele serviri s'au sfârşit la 1/2 2 oare.

Apoi procesiunile au început a se depărtà cântând cântările Mariei. Ordinea a fost minunată. — La mănăstire beuturi nu s'au vândut şi miile de credincioşi s'au depărtat treji pecum au şi venit.

Au băut cu toţii din izvorul de sub biserică, în care e o apă atât de bună şi dulce încât n'are păreche în Maramureş.

Adunându-ne la gustare sub o şatră mare de scânduri decorată cu brazi în faţa alor vreo 200 inteligenţi vicarul a mulţămit domnului canonic Dr. Petru Fabian pentru ostenelele făcute pecum şi acelora cari au făcut daruri bisericii. S'a ridicat apoi Dl Dr. Ioan Mihalyi fratele Escelenţei Sale Preasfinţitului Domn Arhiepiscop şi Metropolit al nostru şi şi-a esprimat bucuria cea mai mare că s'a zidit aici la poalele „Traianului“ o mânăstire frumoasă şi a mulţămit vicarului şi preotului dela mânăstire, părintelui Petru Mihalyi ostenelele de ani de zile făcute pentru ridicarea acestor zidiri frumoase.

Se bucurà oratorul, cumcă poporul din Maramureş are un loc sfânt de peregrinare şi de rugă unde îşi poate vărsà rugăciunile sale către Maica lui Dumnezeu şi a cere ajutorul ei.

N'a fost comună românească din Maramureş, din care să nu fi luat parte credincioşii la aceasta serbare măreaţă,

iar din comunele mai apropiate au venit toţi cu mic cu mare.

Fiind sărbătoarea noastră deodată cu sărbările maiestoase dela Blaj, s'a trimis Escelenţiei Sale Preasfinţitului Domn Arhiepiscop şi Metropolit Victor o telegramă de bucurie şi de gratulare.

A fost admirabil că au venit procesiuni din comune depărtate câte de 30—40 kilometri şi poporeni din satele din jurul Sigetului călătorind pe jos drum de 96 kilometri. Am văzut făcând acest drum pe jos şi pe o doamnă preoteasă. Aievea mare e credinţa poporului nostru, şi pildă frumoasă a dat aceea doamnă care, a putut să vie şi cu căleasă cu patru cai. — Multă, foarte multă mângăere a dobândit poporul românesc din Maramureş la aceasta sărbare. — Când subscrisul am esplicat poporului bunătatea Mamei din ceriu şi când i-am arătat cum trebue a onorà pe s-ta Maica lui Dumnezeu, şi câte daruri putem dobândì cu rugăciunile ei dela Fiul sfânt, am văzut lăcrimând preoţi inteligenţi şi peste 4000 de români, şi am privit din ochii lor în inimele lor cum se promit a fì buni creştini, şi am văzut domni şi doamne şi doauă mii de credincioşi îngenunchind şi marturisându-se preoţilor. — Când am auzit că s'a dus în mânăstirea cea veche cu trei zile înainte de sărbătoare un om chilav, care nu şi-a putut clătì nici mânurile nici picioarele, ci l-au purtat patru inşi într-o cergă, şi dupăce preotul l-a mărturisit şi la vremea cuminecaturei oamenii au voit a-l ridicà, a zis „lăsaţi-mă că acum mă pot ridicà şi eu singur, m-a ajutat Preacurata şi buna Maică din ceriu“, — am plâns şi eu şi am zis „loc sfânt este acesta, unde cu sute de ani mai înainte s-au auzit sunând clopote din adâncul pământului.

Dee bunul Dumnezeu şi Maica Preacurată să afle în acest loc sfânt toţi cei năcăjiţi mângăiere şi vindecare de boalele sufleteşti şi trupeşti.

Iată şi numele fraţilor preoţi din Maramureş cari s'au ostenit la Mânăstire şi au binevoit a mângăia poporul şi înălţà sărbătoarea:

Magnificul Domn Dr. Petru Fabian delegat consistorial, Tit Bud vicariul Maramureşului, Petru Mihályi administratorele mânăstirii. Ioan Ivaşco protopop în Rozavlea, Iuliu Dragoş protopop în Vad, Ioan Coman protopop în Vişeul de jos, Simeon Balea paroch în Săpinţia, Ioan Fanea paroch în Saraseu, Ioan Wlad paroch în Botiza, Vasiliu Ilniczky paroch în Strâmtura, Ştefan Ilniczky paroch în Şâieu, Georgiu Petrovay paroch în Poieni, Emil Bran paroch în Dragomireşti, Alesandru Coman paroch în Moiseiu, Basiliu Wlad şi Mihaiu Hotea parochi în Săliştea de sus, Ioan Tarţa paroch în Săcel, Ilie Mosolygó paroch în Borşa, Ştefan Pop paroch în Glod, Ilie Mosolygó paroch în Borşa, Mihaiu Iuga paroch în Vişeul de mijloc şi Ioan Bîrlea capelan în Iood. Alexa Marina, preot rusesc pe care l'am chiemat petru a mărturisì pe ruteni, dintre cari aşişderea au fost de faţă vre-o 500 înşi.

Cu toţii să aiba parte din rugăciunile dela sfânta mânăstire.

Indicele călugărilor dela Mânăstirea Moiseiului.

In 1637 Episcopul Dumitru Pop.

In 1682 Egumen popa Timoteu braşovanul.

In 1694 protopop Mihaiu.

In 1713 Mihaiu Koman archimandrit, în 1732 Hiorest aşişdere archimandrit, 1737 popa Gheorghe, 1745 Monach Tănasă, 1775 popa George, 1779—1880 preotul Ionaş fiul lui popa Mihaiu, apoi s'a administrat prin preoţii din Satul Moiseiu, în anul 1843 călugărul Iosafat Zsetkey, un călugăr rus, care a ştiut şi româneşte, dânsul a locuit mai mulţi ani în Mânăstire. Cu Iosafat dinpreună a fost în Mânăstire şi Laurenţiu Kario, după dânşii Călugării Atanaziu German şi Andreiu Gaborfy. Apoi a administrat Mânăstirea Alesandru Gyenge ca preot tinăr, iar dela 1874 Petru Mihalyi, sub a cărui ocârmuire s'a zidit casa călugărească şi Sfânta Biserică. — MOD. Petru Mihalyi e vrednic de toată lauda pentru zelul cel mare, cu care a condus zidirile. Dânsul a cumpărat şi mobile pentru trei chilii şi un refector, cari sunt fondul instruct a Mânăstirei.

Am aflat și o însămnare despre ctitorii Mânăstirei, anume: Bale popa, Ioan ierei, popa Georgie, popa Toader și Toma Tomaiagă.

Dl. Dr. I. Mihályi mi-a dat însămnările aceste.

1745 1. April Onoratul Laurenţiu alias Pop Lupul a dat doi boi în preţ de 60 fl. și a primit în zălog dela Vlongeni părţile lor din muntele Zimbroslav.

Acel Laurenţie a fost de bunăsamă călugăr la Mânăstire.

1784 3 Maiu. Fiind în Mânăstire Balea popa Ionaș, el a primit banii contractuali dela revend. Mihály popa Ștefan din Borșa și soţia sa Steczko Fică din familia Vlongenilor restituind partea de munte înaintea lui Tomaiagă George a lui Dumitraș și Coman Pop Grigorie. Ezen monostornak syndicusai vagyis a mint mondatik Titorai. Adecă ctitorii Mânăstirei.

Rescrisul Preaveneratului Consistor diecezan de Gherla, cu care a luat pentru statul îmbucurător al cunoștinţei sfinţirea Mânăstirei dela Moiseiu.

Veneratul Cler din Vicariatul Maramureșului este rugat a luà la cunoștinţă aceasta preagraţioasă ordinaţiune.

Nr. 7524 Reverendisime în Hristos Frate! Relatându-se aici, că edificările dela Mânăstirea Moiseiului s'au terminat sub conducerea Rvds. Frăţiei Tale după planurile aprobate, și biserică nouă s'a dat cultului Dumnezeesc public, participând clerul și fiind de faţă mai multe mii de credincioși din Marmaţia, — acest consistor cu recunoștinţă a luat spre știinţă succesul care s'a ajuns la stăruinţa Rvds. Frăţiei Tale dorindu-se ca nouă biserică dela aceea Mânăstire să servească spre întărirea credinţei și spre promovarea pietăţii credincioșilor sfintei noastre Biserici, ca aceștia să nu cerceteze mânăstirile acatolice.

Totodată se concrede Rvds. Frăţiei Tale a te îngrijì de bunăstarea și podoaba Mânăstirii și bisericii nou edificate și a supraveghia ca servirile de acolo să se îndeplinească în ordinea cuvenită spre mângăierea sufletească a acelor ce vor peregrina acolo.

Din ședinţa consistorială ţinută în Gherla la 9. Septemvrie 1911 Ioan Ivașco m. pr. vicar capitular subst. Reverendisimului Tit Bud vicariul Marmaţiei.

3. *Mânăstirea dela Biserica albă.*

Când s'a înfiinţat nu se ştie. A fost când şi când locuinţa Episcopilor din Maramureş. — Fiind în apropierea Sigetului, s'au îngropat acolo mai mulţi preoţi şi vicari din Siget. Am aflat urme de un călugăr cu numele Vasiliu în 1651 şi altul aşişderea cu numele Baziliu hegumenul Mânăstirei în 1728. (Vezi istoricul parochiei).

4. *Mânăstirea dela Giuleşti.*

Infiinţată de bunăsamă prin cnezii din Giuleşti.

In anul 1695 Episcopul Stoica a stradat un act oficios datat în Mânăstirea dela Giuleşti.

Biserica Mânăstirei ezistă şi astăzi, şi serveşte în dânsa când şi când parochul din Giuleşti.

Intr'un pomelnic fără indicarea anului călugării dela Mânistire au fost: preotul Macoveiu, Monachul Antonie, Monachul Tofan, Vasian, Pătraş, Ieroteu, Monachul Iosif.

5. *Mânăstirea dela Ieud.*

Mânăstire veche. La locul numit „la Mânăstire“ se cunosc urmele bisericei, şi locul altariului. — Astăzi averea bisericei e parochială. (Vezi istoria parochiei.)

6. *Mânăstirea dela Bârsana.*

Anul 1390. In literile metale din acest an se aminteşte Mânăstirea, drumul ce duce la ea „valea Mânăstirei“ dealul numit şi „dealu Popi“, (Pap hegy). (Diploma Marm. pag. 108.)

1739 Administratorul Mânăstirei Sfântului Baziliu din Bârsana şi al averilor ei reverendul Anastaziu Andreikovics a purtat proces în contra lui Mihail Ştefanca şi Georgiu Roman pentrucă aceştia în zilele egumenului Barnaba au luat dela Mânăstire 4 boi de jug, 6 vaci cu viţei, 6 juninci de trei ani, un cal de înşălat, o marţină, 25 oi, 8 noatini, 20 miei, un car, un plug, un lanţ, o săcure, o căldare, 30 stupi cu miere cu ceară etc. Prot. cottens III.

1780/29. Averea Mânăstirei în cea mai mare parte a trecut în proprietatea erariului regesc, s'a secolarizat.

Mânăstire veche. — Biserica mânăstirei se afla în sat. Averea mânăstirei câtă nu s'a secvestrat e parochială. — Din Bârsana se face amintire de episcopul Gavriil, care de bunăsamă a locuit în mânăstire.

7. Mânăstirea dela Cuhea.

Vezi istoricul parochiei.

8. Mânăstirea dela Săcel.

Biserica deacolo s'a adus la Siget. Vezi istoricul Sigetului.

9. Mânăstirea dela Rozavlea.

Vezi istoricul parochiei.

10. Mânăstirea dela Vișeul de sus.

Vezi istoricul parochiei.

11. Mânăstirea dela Budești.

Tradițiunea spune că a fost o mânăstire și la Budești, — locul cu acest nume.

Au mai fost mânăstiri și în Satele rusești din Maramureş, precum în Bocicău Lunca, Bedeu, Uglea, Draguești, Kövesliget și Hustbaranya care stă și astazi.

In aceasta din urmă au locuit și episcopii din Maramureş, ba episcopul Stoica a locuit și în Mânăstirea din Uglea.

12. Mânăstirea dela Calinești.

Despre aceasta se face amintire într'un act din 1663 în care se zice, că este în hotar un loc cu numele „Vârful mânăstirei“ lângă hotarul Corneştilor.

13. Mânăstirea dela Petrova la locul Bistra.

Protocolul Congregaţiunei Comitatenze din 2 Iuniu 1643.

Traducerea din limba maghiară şi latină. — Intreagă familia de Petrovai a dăruit pentru locuinţă călugărilor pe veci câmpul de lângă râul Bistri cu toate apartinentiile, cu păduri, lazuri, ape, drepturi de păscuit etc. aşa că dacă cineva din membrii familiei Petrovai ar voì a nimicì dotaţiunea aceasta să plătească 100 de galbini.

Această dotaţiune s'a publicat prin vicecomitele Ştefan Budai şi s'a decis a o trimite şi principelui ca să o întărească.

Dupăce mânăstirea s'a dotat prin familia Petrovai, probabil, că în aceea mânăstire a locuit Serafim (Petrovai) Episcopul.

14. Mânăstirea dela Rona de jos.

Protoc. Congr. comit. din 28 Maiu 1652. Popa Ioan care locueşte în mânăstirea din Rona de jos face protest ca să nu se iele posesiunea care a dăruit'o mânăstirei Ioan cândva Petrovai.

Am de a însemna cumcă şi astăzi se află scripte în cari cutare om se numeşte al călugărului. — Aceasta provine de acolo că mulţi preoţi dupăce au devenit văduvi s'au călugărit şi s'au aşezat în Mânăstiri. iar pruncii lor au avut urmaşi şi au rămas cu numele ai călugărului.

Astfel şi archimandritul dela Mânăstirea Moiseiului Mihaiu a fost mai întâi paroch în Moiseiu, şi ca văduv s'a făcut monach, aşişderea şi fiul său Iorest. — Din familiile lor apoi au fost fundatorii Mânăstirei dela Moiseiu, căci familia Coman e înrudită cu multe familii nobile din Maramureş.

Adnotez şi aceea, cumcă multe din aceste mânăstiri au avut posesiuni de păduri şi de păminte, cari s'au secuestrat şi parte au rămas în posesiunea erariului, parte preţul lor s'a adaus la fondul de congruă a preoţilor. — In

acel fond a întrat şi preţul multor vase de aur şi de argint secuestrate din Mânăstiri.

Se vede d. e. confişcarea averilor Mânăstirei dela Peri, apoi procesul călugărului dela Mânăştirea Sfântului Baziliu din Bârsana arată că mânăstirea a avut averi multe. A rămas numai averea mânăstirei dela Moiseiu.

Cum a scăpat aceea de secuestrare, nu ştiu, dar cred că Regimul a voit ca să rămână pentru românii din Maramureş baremi una Mânăstire.

TIT BUD
Vicariul Maramureşului.

Cuprinsul.

*

Istoria parochielor române din Maramureş cu elencul preoţilor din timpurile vechi până la anul 1911.

Pag.

